HET DREIGEND CONFLICT.

MEMORIE

VAN DE

GEVOLMACHTIGDE COMMISSIE UIT DEN AMSTERDAMSCHEN KERKERAAD,

TER VOORLICHTING DER GEMEENTE

IN ZAKE DE ATTESTEN,

VOOR DE COMMISSIE GESTELD

DOOR

DR. A. KUYPER.

AMSTERDAM,
J. H. KRUYT.
1886.

Prijs 45 Cents.

HET DREIGEND CONFLICT.

HET DREIGEND CONFLICT.

MEMORIE

VAN DE

GEVOLMACHTIGDE COMMISSIE UIT DEN AMSTERDAMSCHEN KERKERAAD

TER VOORLICHTING DER GEMEENTE

IN ZAKE DE ATTESTEN,

VOOR DE COMMISSIE GESTELD

DOOR

DR. A. KUYPER.

AMSTERDAM,
J. H. KRUYT.
1886.

HET DREIGEND CONFLICT.

§ 1.

HOE DE KERK VAN AMSTERDAM ONDER HET JUK KWAM.

Om met eenige juistheid en volledigheid de beteekenis van hetgeen op dit oogenblik de Kerk van Amsterdam ontrust, te kunnen beoordeelen, behooren enkele herinneringen uit de geschiedenis dier Kerk vooraf te gaan.

Eene gemeente onzes Heeren Jesu Christi is er te Amsterdam geweest reeds vóór de 13de eeuw onzer jaartelling. De toenmalige Kerk stond echter niet op zichzelve; en was evenmin alleen met onze overige vaderlandsche Kerken verbonden; maar wierd gesticht door en verbleef aanvankelijk onder de afhankelijkheid van hoogere Kerkbesturen, die bisschoppelijk en pauslijk vertakt waren.

Toen echter onder de oogluiking en door het toedoen van deze hoogere Kerkbesturen, allerlei dwaling en misbruik hand over hand toenam, en ook de Kerk te dezer stede almeer dreigde vervreemd te worden van den door God gelegden grondslag, ontwaakte van lieverlèe het besef, dat men onder deze hoogere Besturen niet blijven kon. En toen met name, geheel *tegen* Gods Woord, niet alleen geëischt wierd dat men de ontwijding van het H. Avondmaal in de Mis zou gedoogen, maar dat men, veel erger nog, zelf aan deze ontheiliging medeplichtig zou worden, heeft het geloovig deel der gemeente zich hiertegen ten laatste verzet; heeft de Kerk van Amsterdam het verband met de pauslijke hiërarchie losgemaakt; en is men met behulp van een Bedienaar des Woords, uit Delft daartoe overgekomen, op *gezuiverden* (of gelijk men met een Fransch woord pleegt te zeggen, *gereformeerden* grondslag) den 24en Mei 1578 tot verkiezing van Opzieners der gemeente overgegaan.

Gelijk een opschrift boven het koorhek in de Oude Kerk het nog vermeldt:

"'t Misbruyck in Godes Kerck allengskens ingebracht
Is hier weer afgedaen 't jaer LXX en acht."

Eenigen tijd daarna is deze reformatie ook doorgedrongen tot de Kerken van de steden en dorpen rondom Amsterdam gelegen; waarna de Kerk van Amsterdam zich gehaast heeft om met deze Kerken in Classicaal verband te treden; door deze Classis wederom met alle Kerken van Holland; en door deze Kerken van Holland ten leste met de Kerken van alle zeven Geunierde Provinciën onzer Republiek. Grondslag van deze vereeniging was de Belijdenis van den Martelaar Guido de Brès, wiens kostelijk geschrift, met den Heidelbergschen Catechismus en de later van Dordrecht ingevoerde Leerregelen, voor alle deze Kerken en zoo ook voor de Kerk van Amsterdam, als accoord van kerkelijke gemeenschap gold.

Ter regeling van deze gemeenschap was door onderscheidene Nationale Synoden van het laatst der zestiende eeuw een Kerkenorde ontworpen, die in 1619 door de Dordsche Synode nogmaals herzien, ruim twee eeuwen lang ook in de Kerk van Amsterdam gegolden heeft; terwijl het beheer van de Kerkelijke goederen al dien tijd in handen van de plaatselijke Overheid was, doende deze zelve professie van de Gereformeerde Christelijke Religie.

In dezen betrekkelijk goed geregelden toestand kwam echter de Fransche Revolutie een breuke slaan.

De beroeringen dier Revolutie sloegen uit Parijs ook herwaarts over; de plaatselijke Overheid hield op de Gereformeerde Religie te belijden; de jaargelden der leeraren wierden een tijdlang ingetrokken, onderscheidene leeraren wierden in 1796 om hun verknochtheid aan onze heilige traditiën geremoveerd of ontzet uit hun bediening; en de stedelijke Overheid was ten slotte genoodzaakt, zich uit alle bemoeiing met het Kerkelijk beheer terug te trekken, en droeg dit in 1810 aan den Kerkeraad, als vertegenwoordigende de plaatselijke Kerk, over.

Maar nóg bedenkelijker verandering in den vanouds bestaanden toestand bracht het jaar 1816, toen de Landsoverheid meende de aloude en welbeproefde inrichting van onze Gereformeerde Kerken eigenmachtig te moeten wijzigen. Van Overheidswege wierd toen de oude Gereformeerde Kerkinrichting op zij gezet, en een geheel ongereformeerde, op politieke leest geschoeide hiërarchie van hoogere Besturen aan de Kerken dezer landen opgedrongen.

Met de overige Kerken van deze Classis protesteerde destijds ook de Kerk van Amsterdam tegen dezen geweldadigen inbreuk op de rechten der Kerk. Maar ook aan dit protest stoorde men zich niet. Zelfs wierd het wederom saamkomen der vrije Classis als Collegie van Kerkelijk Bestuur door de Overheid verboden. En eer Amsterdam het zelf wist, ja, zonder dat de leden der Kerk er ook maar het geringste van merkten, bevond deze Kerk zich op eenmaal gebonden onder eene haar vreemde macht, die geheel in strijd was met haar geaardheid en haar historie.

---

§ 2.

VRIJ BEHEER EN KIESCOLLEGIE.

Met de verderfelijke werking van deze Synodale hiërarchie maakte de Kerk zelve eerst van lieverlede kennis door het allengs verdwijnen van haar kansels van de eenvoudige prediking van den vollen Raad Gods, en het steeds stouter en driester optreden in haar bedehuizen van een prediking, die eerst bedektelijk, maar straks op de meest onverholen wijze, in de hartader van de Christelijke Religie insneed, en ten slotte verliep in algeheelen afval en opzettelijke loochening van den Christus en zijn goddelijk Verzoeningswerk.

Hoe meer dit openbaar wierd, hoe meer er ook in deze Kerk bij de geloovigen behoefte ontstond, om over dezen droeven Kerkstaat voor den Heere hunnen God in de schuld te vallen en Hem aan te roepen, of het Hem behagen mocht de Kerk van Amsterdam van wissen ondergang te redden.

En hierbij liet men het niet.

Na gebeden te hebben sloeg men ook de hand aan den ploeg, en wendde onder voorgang en leiding van mannen als Da Costa, Dibbets, Schwartz enz., alle geoorloofde pogingen aan om het kwaad te stuiten; tegen zoo goddeloos onrecht in verzet te komen; en inmiddels in den nood der schare te voorzien.

Lang zou dan ook de lijst zijn, wilde men heel de breede reeks van *Protesten* in herinnering brengen, die toen jaren achter elkander tegen allerlei goddelooze prediking en handeling van de Kerkelijke Besturen uit deze Kerk zijn uitgegaan. Nooit heeft men in den ongerechtigen toestand berust. Men heeft zich verzet waar men zich maar verzetten kon. En door allerlei *Vereenigingen* wierd inmiddels de hand der barmhartigheid uitgestoken, om in allerlei nood en behoefte der gemeente uit eigen middelen te voorzien.

Toch zou dit waarschijnlijk nimmer tot eenig resultaat geleid hebben, indien niet, nu vijftien jaren geleden, twee omstandigheden waren voorgekomen, die op den verderen loop der zaken beslissenden invloed oefenden. T. w. de vrijmaking van het Kerkelijk Beheer en de invoering van artikel 23, die hier ter stede tot de formeering van een Kiescollege geleid heeft.

Door beide maatregelen toch wierd een schrede gezet op den weg, aan welks einde herwinning van haar geestelijke mondigheid aan de Kerk toelachte.

De Koning nam in 1866 een Besluit, waarbij in 1869 zijn inmenging in het beheer der kerkelijke goederen wierd losgelaten, en liet van toen af aan elke plaatselijke Kerk de souvereine beschikking over haar kerkelijk goed, vrij en ongedeerd, zonder dat ze hierbij voortaan de inmenging, van wien ook, behoefde te gedoogen.

Tengevolge hiervan is toen de gemeente opgeroepen, om te beslissen, of ze het Beheer van haar goederen vrij en ongedeerd aan zich wilde houden; dan wel, gelijk andere Kerken deden, het plaatsen wilde onder de hoede van een Synodale of met de Synode op één

doel gerichte Hiërarchie, die reeds terstond de begeerige hand hiernaar uitstrekte. Tengevolge waarvan de Kerk alhier bij vrije stemming in den jare 1869 uitsprak: dat zij alsnu krachtens de haar toegekomen bevoegdheid, het Beheer *niet* (noch zijdelings noch rechtstreeks) onder de Synode wilde hebben, maar den Kerkeraad machtigde om het beheer over haar kerkelijk goed op den bestaanden voet te blijven voeren. Iets waardoor wel niet in de regeling zelve, maar dan toch *in den grondslag* dier regeling déze wijziging wierd aangebracht: Dat de Kerkeraad die tot dusverre het kerkelijk goed nog altoos slechts *door toelating* van de Landsoverheid beheerd had, thans ditzelfde beheer op zich nam, als uitsluitend daartoe gemachtigd en gelast door de plaatselijke Kerk.

Van veel verder strekkenden invloed echter zou de tweede maatregel blijken, die reeds in 1867 breking in den bestaanden toestand bracht, t. w. de invoering van een Kiescollege.

Zoodra toch zulk een Kiescollege was ingevoerd, bleek het op ondubbelzinnige wijze, dat de meerderheid der stemgerechtigden nog altoos den wil en den moed bezat, om in de aloude Kerke Christi te dezer plaatse weer voor de belijdenis der Christelijke Religie op te komen. Gevolg waarvan was, dat de loochenaars en afvalligen allengs uit den Kerkeraad verdwenen, en achtereenvolgens een breede rij van Dienaren des Woords, van Ouderlingen en Diakenen beroepen en benoemd wierd, die, zij het ook al met velerlei schakeering, toch in het protest tegen het ongeloof en den afval van den Christus, slechts één broederlijk welluidenden klank hooren deden.

En hiermede zou dan ook een betere toestand voor de Kerk van Amsterdam zijn aangebroken, indien ze tegelijkertijd had kunnen verlost worden van den druk der Hoogere Kerkbesturen, om, na verlossing uit dit Diensthuis der Synodale Hiërarchie, weer op de wijze onzer vaderen met de overige Gereformeerde Kerken dezer landen, in broederlijk contact en organisch verband te leven.

Maar, helaas, dit was *niet* alzoo, en de hoop van velen, dat men binnenkort door beter personeel de Hoogere Kerkbesturen om zou zetten, wierd maar al te droef beschaamd.

Want wel verkreeg men in enkele Classes, en zefs in enkele Provinciale Besturen, een kleine meerderheid, maar na een worsteling van straks *twintig* jaren, vorderde men op dien gewenschten weg nog zóó weinig, dat in 1885 nog een Synode saamkwam, waarin op de 22 leden, die zitting hadden, slechts 5, zegge *vijf*, in beginsel aan de zijde der geloovigen stonden.

Dit was oorzaak dat men allengs in steeds gewrongere positie geraakte.

Immers de geloovige broederen, die één waren zoolang ze *buiten* den Kerkeraad tegen den afval protesteerden, bleken al spoedig niet voldoende saam opgevoed en gerijpt tot eenparigheid van inzicht, zoodra het aankwam op *kerkelijk* handelen. Ware men nu vrij geweest, dan zouden deze verschillen naar Christelijke ordening en naar uitwijzen van Gods heilig Woord hebben kunnen beslecht worden. Maar nu de Synodale Hiërarchie hieraan hinderlijk in den weg stond, wierd uit deze verschillen een onverkwikkelijke strijd onder broederen geboren,

welke de beraadslagingen van den kerkeraad deed ontaarden in een doelloozen woordentwist en vaak de beste krachten der broederen verbruikte zonder geestelijke winste.

De zoo begrijpelijke poging van enkelen, om met terugtrekking uit dezen onaangenamen strijd, zich uitsluitend aan de evangeliseering der gemeente te wijden, trof evenmin doel. Immers de Bedienaren des Woords en de Ouderlingen zijn nu eenmaal door Koning Jezus ook tot *kerkregeerders* aangesteld. Er was een Kerkeraad en in dien Kerkeraad *moest geoordeeld en gehandeld* worden. Zoodat feitelijk het terugtrekken van enkelen geen ander gevolg had, dan om den last, die de overige broeders torsten, nog te verzwaren.

---

§ 3.

STRIJD MET HET MODERNISME.

Evenwel zou men ook op die wijs toch van lieverleê op vaster spoor gekomen zijn, indien de Kerk te midden van zoo onbehaaglijke positie, niet bedreigd ware geworden door tweeërlei kwaad.

Het *eerste* gevaar bestond in de aanwezigheid in haar midden van dusgenaamde „leeraren", die onverholen op den kansel de aloude Belijdenis der Christelijke Kerk geheel afbraken; en het *tweede* school in het opzet van zeer vele leden der gemeente, die, met deze moderne predikanten in de verwerping van den Christus eenstemmig, voor de *Verloochening* van den Christus hetzelfde bestaansrecht in onze Kerk wenschten erkend te zien, hetwelk naar Gods Woord in zijn Kerk alleen aan de *Belijdenis* van den Christus toekomt.

Tegen dit dubbele gevaar is dan ook sinds 1870 al de strijd van den Kerkeraad gevoerd.

Niet, men merke dit wel op, als zag de Kerkeraad in deze moderne predikanten en moderne leerlingen slechts vreemde indringers, die, in boos opzet over de omtuining van het heilig erf geklommen, uit moedwil onze rust verstoren kwamen. Hij was er zich volkomen van bewust, hoe integendeel én deze predikanten én deze leerlingen in ons eigen huis waren opgegroeid, en slechts door aller medeschuld tot dezen afval van den Christus gekomen waren. Maar hoezeer ook uit dezen hoofde tot zelfaanklacht en verootmoediging gedrongen, en met verschoonend mededoogen jegens deze afvalligen bezield, toch mocht noch kon de Kerkeraad daarom de eere Christi en de belijdenis van zijn Naam prijsgeven.

Ook al ware het dat een moeder in de droeve ontucht harer eigen dochter een verwijt van eigen mindere kuischheid tot haar consciëntie voelde komen, daarom kan noch mag ze toch met haar gedoogen ontuchtige tooneelen in haar eigen huis toelaten. Omdat een vader zich vroeger zelf wel eens aan drank te buiten ging, en nu in zijn zoon een schadelijk opwerken van dezelfde drankzonde ontdekt, daarom kan noch mag toch zulk een vader deswege de brasserij en

dronkenschap in zijn eigen woning goed heeten. En zoo nu ook stond het hier. Ook al bekent de Kerkeraad met diepe schaamte, dat de Opzieners hier ter stede jaren lang de kudde in afval zijn voorgegaan, en ook, al gevoelen de tegenwoordige Opzieners zeer wel, dat er veel ook van hun eigen zonde, ontrouw en ongeloof medewerkt in deze afvalligen, daarom kon noch mocht hij evenwel »het afhoereeren van den Heere der heirscharen", gelijk de Schrift het noemt, onbestreden in 's Heeren huis toelaten.

Eerst keerde de daardoor verwekte strijd zich tegen de moderne predikanten. In hen stak uiteraard het grooter kwaad, omdat ze als Bedienaren des Woords voor de gemeente optredende, week aan week het werk der verwoesting in onze Kerk voortzetten.

Deze strijd begon met een uitroep van den heer Ruys, na afloop van een moderne prediking in de Nieuwezijds Kapel, toen deze getrouwe broeder openlijk en luidkeels aan de gemeente verklaarde: „*Dat zulk een prediking uit den Duivel was*". Een consciëntiekreet, die, evenals elke ongezochte uiting van heilige verontwaardiging, zijn hooge beteekenis had. Doch hierbij bleef het niet. Ook in den Kerkeraad wierden achtereenvolgens een reeks van aanklachten tegen de prediking van moderne predikanten ingediend, begonnen tegen den heer Hugenholtz; en herhaaldelijk is de poging gewaagd, om aan de Bediening van deze moderne leeraars een einde te maken. Doch, dewijl aan den Kerkeraad zelven hiertoe alle macht ontnomen was, overmits alleen het Provinciaal Kerkbestuur hen kon afzetten; en dit Bestuur. wel verre van tot afzetting genegen te zijn, zelf schier geheel uit loochenaars van de eere Christi bestond, bleek alras, hoe volkomen hopeloos het was, om langs dien weg uitkomst te zoeken.

---

§ 4.

VERGRIJP DER ZEVENTIEN OUDERLINGEN.

Dit inziende, deden toen in 1872 de HH. Feringa, Höveker enz. een beslissenden stap, om tot zuiverder afbakening van de wederzijdsche positie te geraken. Deze stap bestond hierin, dat ze onder dagteekening van 27 Maart aan den Kerkeraad dit hierna volgende schrijven inzonden:

Aan den Kerkeraad der Nederl. Herv. Gemeente te Amsterdam.

W e l E e r w. e n E e r w. H e e r e n!

De ondergeteekenden, Ouderlingen der bovengenoemde Gemeente, achten zich verplicht U bij dezen te doen toekomen afschrift van een adres aan de Gemeente, dat dezer dagen publiek gemaakt zal worden. — Zij geven U de verzekering dat geene persoonlijke antipathie tegen sommige predikanten de drijfveer is geweest tot dezen stap; — dat ook, waar zij tot ernstige bestrijding genoopt worden van dwalingen,

die zij in den volsten zin zielverdervend en der Gemeente verwoestend noemen, — dat zij daarbij — de beoordeeling van het hart aan den Kenner der harten overlatende — niet in twijfel trekken de goede bedoelingen van hen die zij, huns ondanks, geroepen zijn met alle geoorloofde middelen tegen te staan.

Zij doen dit niet dan nadat alles, wat tot hiertoe werd aangewend om een beteren toestand te verkrijgen, gebleken is, daartoe niet bij magte te zijn.

Zij willen hierbij slechts wijzen:

op de vele pogingen door onderscheidene broederen zoowel schriftelijk als door zamenspreking beproefd;

op onderscheidene mededeelingen aan den Kerkeraad van den inhoud van kerkredenen, die het geloof der Gemeente slechts konden ondermijnen;

op onderscheidene verklaringen van den Kerkeraad, waarbij de prediking van de leerbegrippen der moderne predikanten gekenmerkt werden als in strijd te zijn met de grondslagen van het Apostolisch Christendom in 't algemeen en van de Hervormde Kerk in 't bijzonder;

op de pogingen ook door sommige gemeenteleden om langs den weg van wettige aanklacht de regten der Gemeente te handhaven.

Onder deze omstandigheden kunnen naar de meening der ondergeteekenden, de verpligte zittingen der ouderlingen in de kerken en het assisteren bij de bediening der Sacramenten wanneer daarbij Predikanten voorgaan, die eene andere godsdienst belijden, op geenerlei wijze der gemeente eenig nut aanbrengen. Veeleer zou daardoor het vermoeden worden gewettigd, dat ook de ouderlingen de bedoelde dwalingen niet beschouwen als van zoodanigen aard te zijn, dat men zich daaraan behoort te onttrekken. Zij mogen dezen voor hen onhoudbaren toestand niet langer doen voortduren, waarom door hen is besloten zich voortaan, *zoo veel hun ambt dit toelaat*, te onthouden van alle godsdienstige verrigtingen door moderne predikanten; — zij zullen geene hunner kerkredenen meer aanhooren en bij de bediening der Sacramenten niet meer tegenwoordig zijn.

Amsterdam, 27 Maart 1872. De Ouderlingen,

(*w. get.*) N. M. Feringa. H. Wetzel.
H. Höveker. H. Rootlieb.
H. J. Koenen. J. C. Baggelaar.
T. Sanders Jr. J. Klok.
G. van Riessen. W. J. E. Smissaert.
J. Bechthold. F. C. Pastor.
E. J. Mulder. F. H. Stuve.
W. Kuhler Wzn. C. A. Höweler.
R. Versluis.

Een schrijven dat verzeld ging van een ander schrijven aan de gemeente, waarin deze zelfde Ouderlingen de gemeente ten allerernstigste vermaanden, om zich toch van alle bijwoning der moderne prediking te onthouden.

Beide stukken verwekten destijds groote beroering in de gemeente Zoo velen wisten nog geen onderscheid tusschen hun rechter- en linkerhand en kerkten beurtelings bij moderne en beurtelings bij rechtzinnige predikanten. En hieraan nu hebben de H. H. Feringa c. s. door hun moedig optreden een gewenscht einde gemaakt. Het gehoor der moderne predikanten is sinds bijna geheel verloopen en de schade van hun optreden tot een minimum gereduceerd.

Dit voelde men van moderne zijde dan ook zoo goed, dat niet minder dan 1350 moderne leden der gemeente zich met den sinds overleden heer G. H. Kuiper verbonden, om ten ernstigste tegen dit »vergrijp der zeventien ouderlingen" bij den Kerkeraad in beklag te komen. Aan dit protest van de H. H. Kuiper c. s. heeft de Kerkeraad destijds alle eer bewezen door de publiekmaking van een *Memorie*, waarin breedvoerig en omstandig het beweren der moderne klagers wierd weerlegd.

Deze Memorie is in druk verschenen bij den uitgever H. de Hoogh en Co., onder den titel: »*Het vergrijp der zeventien ouderlingen voor den Kerkeraad gesteld door Dr. A. Kuyper*". Ze beleefde twee uitgaven; is nog verkrijgbaar; en werpt een maar al te droef licht op de tyrannie en onverdraagzaamheid, waarmeê de tegenpartij, toen ze zelve meesteresse was, de geloovigen in onze Kerk heeft onderdrukt.

---

§ 5.

DE AANNEMELINGEN VAN Ds. VAN GORKUM.

Toch hadden daarom deze Zeventien Ouderlingen, wier gedrag sedert door allen gevolgd is, zich volstrekt niet verbonden, om *nooit* bij de moderne predikanten te verschijnen. Integendeel, ze hadden er zeer uitdrukkelijk bijgevoegd, weg te zullen blijven. »*zoover hun ambt dit toelaat*", en hiermeê rechtstreeks gedoeld op het belangrijke werk der »aanneming van lidmaten".

Als moderne predikanten tot »aanneming van lidmaten" wilden overgaan, ja, dán zouden ze wel terdege op hun post zijn; natuurlijk niet om deze moderne leeraren te steunen, maar integendeel, om hen uit zorge voor den Heere en Zijn gemeente, en dus ook voor de aannemelingen, te weêrstaan.

Immers, gelijk boven wierd aangeduid, er dreigde tweeërlei gevaar, eenerzijds van de moderne *predikanten* maar ook anderzijds van de moderne *aannemelingen*.

Op dit punt nu *konden* de ouderlingen destijds aan den wassenden stroom van ongeloof en afval nog weerstand bieden. Hun was de macht nog verbleven, om in naam van den Kerkeraad de aanneming van niet-belijdende jongelieden te stuiten.

Destijds toch gold voor deze zaak nog de bepaling van 1 October 1862, die aldus luidde:

„Aan de aanneming tot lidmaat gaat vooraf een onderzoek naar de verkregen kennis van de Christelijke geloofs- en zedeleer, de Bijbelsche en Kerkelijke geschiedenis, met name ook van die der Hervorming, vervolgens, zoo deze kennis voldoende bevonden wordt, eene belijdenis des geloofs door de aannemelingen af te leggen. Een en ander geschiedt door een Leeraar, bijgestaan door één of meer ouderlingen.”

En voorts:

„De bevestiging van lidmaten heeft plaats in eene daarvoor bepaalde godsdienstoefening, bij welke hun de volgende vragen ter beantwoording worden voorgesteld:

In tegenwoordigheid van God en van zijne gemeente vraag ik u:

Vooreerst, Belijdt gij te gelooven in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde, en in Jezus Christus, Zijnen eeniggeboren Zoon, onzen Heer, en in den Heiligen Geest?

Vervolgens, Zijt gij des zins en willens, bij deze belijdenis door Gods genade te volharden, de zonde te verzaken, te streven naar heiligmaking, en uwen Heiland in voorspoed en tegenspoed, in leven en sterven, getrouw te volgen, gelijk aan zijne ware belijders betaamt?

Eindelijk, Belooft gij, tot den bloei van het Godsrijk in het algemeen en van de Nederlandsche Hervormde Kerk in het bijzonder, met opvolging van hare verordeningen, naar uw vermogen volijverig mede te werken?

Na de toestemmende beantwoording van deze vragen, worden zij plechtig en met gepaste toespraak tot lidmaten verklaard.”

Steeds was deze bepaling dan ook zóó opgevat, dat de predikant de aanneming niet *kon* laten doorgaan, *bijaldien de ouderlingen bezwaar maakten tegen de geloofsbelijdenis der leerlingen.*

Het zuiverst kwam deze quaestie aan de orde in de Kerkeraadsvergadering van 28 Maart 1872, toen door de H. H. ouderlingen Van Marle en Van Riessen bericht aan den Kerkeraad wierd ingezonden, dat zij door den heer Ds. Van Gorkum opgeroepen, om bij de aanneming van zijne leerlingen te assisteeren, deze aanneming hadden moeten weigeren op grond van de loochening der Waarheid, waarvoor deze leerlingen openlijk uitkwamen.

Hadden toen *alle* ouderlingen gedacht, gelijk de H. H. Van Marle en Van Riessen, dan zou reeds destijds deze zelfde quaestie principiëel aan de orde zijn gekomen. Maar dit was *niet* zoo. Althans wijlen Mr. J. H. Tydeman verklaarde zich bereid, om den heer Van Gorkum ter wille te zijn, en zoo ging met diens hulp de aanneming, en, buiten weten van den Kerkeraad, ook de bevestiging door.

Hierin echter meende de Kerkeraad niet te mogen berusten, en hij besloot de aldus bevestigden toch niet als aangenomen lidmaten te erkennen, en derhalve ze *niet* in te schrijven in zijn registers.

Gelijk men zich herinneren zal, is deze quaestie toen lang en breed en schier zonder einde eerst bij het Classicaal Bestuur, en toen bij het

Provinciaal Kerkbestuur, toen bij de Synodale Commissie, en waar niet al, in behandeling geweest; maar de slotsom was, dat de Kerkeraad van Amsterdam op den 24sten Mei 1875, na een afmattende worsteling van drie jaren, ten slotte toch veroordeeld wierd, om deze moderne leerlingen op zijn registers te boeken.

Deze beslissing is eerst den 19den Augustus 1875 in den Kerkeraad aan de orde gesteld, en toen midden in den zomer, toen tal van leden van huis waren, in een zeer onvoltallige vergadering met éene stem meerderheid door den Kerkeraad aanvaard.

Slechts 48 leden van de 84 waren tegenwoordig, en met 25 stemmen dreef het toenmalig moderamen, in weerwil van het ernstig verzet en protest der 23 anderen leden, de zaak door.

Deze schande moet niet toegedekt, maar met diepe schaamte luide uitgeroepen. Ze is nu eenmaal van den Kerkeraad niet weg te nemen, en nog heden ten dage boet hij voor de zedelijke verzwakking, die dit bukken voor een last, die met Gods woord streed, over hem heeft gebracht.

---

§ 6.

HET VERZET VAN ALLE BELIJDERS DES HEEREN TEGEN HET FATALE ARTIKEL 38.

Toch was hiermeê de bange en pijnlijke worsteling over het al of niet toelaten van moderne aannemelingen aan de Tafel des Heeren nog op verre na niet uitgestreden.

Niet alleen te Amsterdam, maar ook elders dreigden moeielijkheden; en het ging toch niet aan, dat om elke aanneming telkens een worsteling zou worden doorgestaan, als den Kerkeraad van Amsterdam drie jaren in spanning hield.

De Modernen zagen hiervan zelven het onhoudbare in, en waren dan ook bedacht op afleidende middelen.

Zij waren sterk in de *Hoogere Besturen* gelijk de Rechtzinnigen in de *Kerkeraden*. Wat dan natuurlijker, dan dat zij het plan opzett'en om de macht der Hoogere Besturen al uit te breiden en die van de Kerkeraden steeds meer in te krimpen.

Vooral op Art. 38 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs, dat aan de Ouderlingen het recht tot afwijzing van moderne catechisanten toestond, had men het van meet af, als op den ergsten steen des aanstoots, gemunt. En zoo kwam men dan ook al spoedig ter bane met voorstellen, om dit veelbeteekenend artikel te wijzigen.

Lang duurde de voorbereiding, die tot uitvoering van dit plan moest leiden, want veler gevoeligheid was te ontzien en de schijn moest bewaard blijven. Maar in 1877 was men toch zooverre gereed, dat het nieuwe concept-artikel de wereld inging, dat na velerlei wijzigingen in 1879 wet is geworden.

Dit nieuwe reglementsartikel had eeniglijk ten doel, om aan de

Ouderlingen het recht tot afwijzing van moderne leerlingen te ontnemen.

Al de macht bij het werk der aanneming moest van de ouderlingen *op den predikant alleen* worden overgebracht.

De moderne predikant moest heer en meester worden. Hij moest kunnen leeren wat hij verkoos, prediken wat hem goeddacht, *en zoo nu ook ten slotte kunnen aannemen al wat hen geviel.*

En dat niet alleen, maar ook bij de bevestiging moest aan moderne leerlingen geen hinderpaal meer in den weg kunnen gelegd worden. Dus ook de bevestiging moest voortaan geheel aan den predikant worden overgelaten.

Het goddeloos artikel nu, dat hiervoor dienst moest doen, was gegoten in dezen vorm:

Zij, die als lidmaten der Kerk wenschen te worden aangenomen, melden zich daartoe aan bij den predikant hunner gemeente; in gemeenten van twee of meer predikanten, bij den predikant, die hen heeft onderwezen, of, zoo zij niet tot de leerlingen van een der predikanten behooren, bij den predikant hunner keuze.

De Kerkeraad, na zich te hebben verzekerd, dat er tegen het zedelijk gedrag der aannemelingen geene bezwaren zijn, vaardigt tot de aanneming af den predikant, bij wien de aangifte heeft plaats gehad, en één of meer ouderlingen.

Door den predikant wordt, met inachtneming van de vatbaarheid en de ontwikkeling der aannemelingen, een onderzoek ingesteld naar hunne kennis van de Christelijke geloofs- en zedeleer en van de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis, met name ook van die der Hervorming. Het onderzoek wordt zóó ingericht, dat de aannemelingen gelegenheid erlangen, niet alleen om van hunne verkregen kennis te doen blijken, maar ook om belijdenis af te leggen van hun Christelijk geloof.

Wordt *de maat der verkregen kennis* door de meerderheid van de afgevaardigden des Kerkeraads onvoldoende bevonden, dan heeft de aanneming geen voortgang. *Bezwaren tegen de geloofsovertuiging* der aannemelingen leveren *geen grond* tot afwijzing op, wanneer zij zich bereid verklaren, toestemmend te antwoorden op de vragen, die hun naar art. 39 zullen worden gedaan.

De aanneming geschiedt namens den Kerkeraad *door den predikant.*

Tegen de invoering van dit artikel heeft al wat rechtzinnig in de kerken dezer landen was, zich met hand en tand verzet.

De *Predikanten-vereeniging,* die te Utrecht saam kwam, benoemde een commissie, om in breedvoerige memorie aan te toonen, waarom de Kerke Christi zich aan zulk een dwang niet onderwerpen mocht, en die commissie heeft bij monde van de H.H Dr. Van Toorenenbergen en Dr. Bronsveld zulk een advies dan ook uitgebracht, en daarin aangetoond, dat, gaf men dit punt toe, de Kerk van Christus ware opgelost.

Overtuigend toonden ze aan, dat met invoering van dit artikel de Belijdende Kerk haar aard en wezen inboette, het presbyteriaal karakter onzer kerkregeering in clericalisme onderging, en de zedelijk-

heid en waarheidszin zelve met voeten zouden getreden worden; en *dat derhalve verzet tegen zulk een daad der Hoogere Besturen, wel verre van revolutie en oproer te zijn, veeleer geprezen diende als plichtsbetrachting en trouw aan den Heere.*

De Kerkeraden van onze acht grootste Kerken kwamen toentertijd in Conferentie te Leiden bijeen en poogden tot organisatie te geraken, om aan het verzet kracht bij te zetten.

Van Gereformeerde zijde trad een *Commissie van advies* op, die 1 Maart 1880 haar *Memorie* in het licht zond en besloot met deze verklaring:

Steunende op het recht, in allerlei opzicht en alzóó dat ook zelfs tegenstanders het niet geheel miskennen kunnen, mogen en moeten dus opzieners, die aan hunne roeping getrouw willen zijn, tegen de nieuwe bepalingen op de aanneming zich verzetten, en de Gereformeerde beginselen daarvoor in de plaats stellen, met aanvaarding van al hetgeen er aan die handelwijze verbonden is. Voor hen is de keuze, ter laatster instantie: Gods Woord of de geboden van menschen. En dan kan het ook wel niet onzeker zijn, wat zij hebben te kiezen, en wat inderdaad hunne keuze is en blijft. Zij verklaren dan, met de apostelen onzes Heeren, onbewimpeld en met de meeste beslistheid: „Men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan den menschen." En wanneer dan door de kerkelijke machthebbers straf bedreigd wordt, dan is wederom hun antwoord, gelijk door Petrus en Johannes geantwoord werd op de scherpe dreigingen van het Sanhedrin te Jeruzalem: „Oordeelt gij, of het recht is voor God, ulieden meer te hooren dan God".

Van ethische zijde liet Dr. J. H. Gunning zich in geheel gelijken geest uit in een boekske getiteld: »*Een woord over onzen kerkelijken toestand*", waarin hij zich o.a. aldus uitsprak:

Met dit artikel is de misnoegdheid der aan de belijdenis gehechte gemeente, die vroeger lijdelijk, daarna klagend en dreigend was, tot bepaald verzet overgegaan. *En zulks met het volste recht en naar heur duren plicht.*

Want wie ook maar eenigszins het geloof der Gemeente deelt, moet voelen, *dat hier de grens zijner gehoorzaamheid ligt.* De ter zijde stelling van dit nieuwe artikel, o. i. plicht van elk die de ontbinding onzer kerk niet wil, kan echter uit tweeërlei overweging volgen.

Hiermeê ware de Kerk ontbonden:

Dit is ontbinden van de kerk. Vooreerst door haar, de kerk, zelve in hare vertegenwoordigers onbevoegd te achten, om over het Christelijk karakter der belijdenis van hen, die tot haar willen toetreden, te oordeelen. Ten andere, en vooral, door de verschillende „opvattingen" voor iets, dat de hoofdzaak niet raakt, te doen verklaren.

Dit kan geen belijder van den Christus der Schriften toelaten. Hij kan den „moderne" alle mogelijke vrijheid laten, ja, hij zal dat m. i. uit eigen beweging doen, als hij den aard onzer toestanden wèl doorziet. Maar zoodra men hem voorschrijft dit te doen, en zoo de wanorde, de tuchteloosheid, die tot onze schande en om onze zonde feitelijk en noodzakelijk bestaat, wil wettigen — wordt dadelijk zijn geweten gekwetst en behoort hij terug te treden en geen voetbreed, geen millimeter toe te staan.

Een ouderling zou dus òf weg moeten blijven, òf het artikel overtreden.

Op welke wijze hij hierin handele, is m. i. vrij onverschillig. Of hij het doe op de wijze der Dordtsche ouderlingen, of wel door als ouderling zich eerst te laten afvaardigen en dan bij de handeling zelve zich te doen gelden, is om het even. Er is, dunkt mij, voor de Ouderlingen geen keuze, wat de zaak zelve betreft; zij moeten òf zichzelven òf dit artikel uitwisschen.

Terwijl eindelijk meerdere Kerkeraden het vaste besluit namen om dit schriklijk artikel *niet* uit te voeren. En dat niet enkel die van Amsterdam en Rotterdam, maar o. a. ook die van Leiden, 's-Gravenhage en Dordrecht, uit wier midden een vlugschrift het licht zag, getiteld: *Revolutie of Trouw*, waarin het wél, van Irenische zijde, vooral de aanklacht, dat zulk een verzet uit gehoorzaamheid aan Gods Woord *revolutionnair* zou zijn, met klemmend betoog wierd afgewezen

Nu zegt men wel: Dat is oproer! maar wie zóó spreekt, geeft zich geen rekenschap van wat *oproer* eigenlijk beteekent. Het is juist gehoorzaamheid aan de hoogste macht, de eerste wet der Kerk. Elke kerkeraad is alleerst gehoorzaamheid schuldig aan de Kerk, die hij dient, d. w. z. aan den Heer der Gemeente, die hem geroepen heeft. Ook de Synode staat in dit opzicht met den geringsten kerkeraad gelijk.

Indien nu de Synode recht wil maken wat krom en krom wil maken wat recht is, dan moet *zij* dat weten en verantwoorden; — maar dan wordt het *plicht*, d. w. z. *getrouwheid* aan de Kerk en *gehoorzaamheid* aan den Heer der Gemeente, voor ieder, die het gepleegde onrecht inziet, te zeggen: Ik ga *niet* mede, *uit gehoorzaamheid.*

Dat is geen oproer, geen geweld, geen revolutie; want het is het blijven staan voor het recht, het wezen en den grondslag der Kerk, die wèl kunnen worden geschrapt uit een wetsartikel, maar nimmer kunnen worden weggenomen, *zelfs niet door de Synode der Ned. Herv. Kerk.*

En daarom hebben predikanten en ouderlingen van Leiden, 's-Gravenhage en Dordrecht, geheel onafhankelijk van elkander en toch in éénen geest, gemeend verplicht te zijn aan de Synode te zeggen: *Ziehier de grens van onze gehoorzaamheid.* Gij kunt allerlei bepalingen maken tot regeling van de kerkelijke zaken, en wij zullen u

daarin volgen, voor zoover zij het geweten niet raken. Maar als gij meent u een recht te mogen aanmatigen, dat gij niet hebt, zoomin als wij; — als gij de Kerk van het fundament, waarop zij staat, *den levenden Christus*, meent te mogen overbrengen op een bodem, waarop zij niet te huis behoort, *de subjectieve willekeur*, en dat wel, terwijl bijna de geheele Kerk u vooruit gewaarschuwd heeft door middel van hare Classicale vergaderingen, dan noemen *wij* dat *verraad* en *revolutie*, en tegenover dat verraad en die revolutie is niet-meêdoen *trouw!*

En toch niettegenstaande dit energiek en beslist verzet heeft de Synode dit fameuze artikel toch doorgedreven.

Het is wet geworden.

Ja, dat niet alleen, maar het is in 1880 zelfs nog met de bepaling verscherpt: *Elk predikant heeft het recht zijn eigen aannemelingen te bevestigen.* En nog verergerd door de toepassing van het »geest en hoofdzaak" ook op de reeds zoo naamloos vage belijdenis, die in de bekende bevestigingsvragen wierd afgevergd.

Immers er werd toen bepaald:

Elk predikant heeft het recht, *zijne eigene aannemelingen* te bevestigen.

De bevestiging van lidmaten heeft plaats in eene daarvoor bepaalde godsdienstoefening, bij welke hun *althans wat betreft den geest en de hoofdzaak van de daarin vervatte belijdenis, verklaring en belofte*, de bekende vragen ter beantwoording worden voorgesteld.

Zoo stond nu de positie sinds 1880.

De Synode dreef het artikel door, maar de Kerkeraden, en met name de Ouderlingen *weigerden* het uit te voeren.

Zij mochten niet.

En sinds dien tijd is er dan ook door orthodoxe Kerkeraden, met name bij orthodoxe leeraren, niet aangenomen *volgens* het Synodale Wetsartikel, maar op een wijze die hiermede lijnrecht *streed.*

---

§ 7.

DE ONMOGELIJKE POSITIE DER OUDERLINGEN.

Hiermeê echter was men er nog niet.

Want, men begrijpt, dit verzet liep wel goed, zoolang de orthodoxe Kerkeraad met orthodoxe leeraren te doen had, maar stuitte, zoodra er moest aangenomen bij een modern leeraar.

Deze namelijk stond er op, dat de aanneming zou plaats hebben *naar het vigeerend reglement*, en weigerde de Ouderlingen toe te laten op een voet van saamwerking die hiermeê streed.

Zoo zond b. v. Dr. J. P. Stricker onder dagteekening van 16 Maart 1883 aan den Ouderling in zijn wijk, Dr. F. L. Rutgers, dit korte schrijven:

„Daar Höveker van wijk veranderd is en gij, naar ik vernam, mijn eenige ouderling zijt, zoo kom ik tot u met de vraag, of gij mij, *natuurlijk volgens de vigeerende wet*, bij de aanneming adsisteeren wilt. Indien gij daartegen geen bezwaar mocht hebben, zullen wij later dag en uur bepalen, waarbij ik mij gaarne geheel naar u schikken zal.

Gaarne had ik nog heden antwoord op mijne vraag, daar ik, bij bezwaar uwerzijds, mij van een anderen ouderling zou moeten voorzien. Kunt gij dat antwoord aan brengster meegeven, 't zal mij aangenaam zijn. Zoo niet, of voor 't geval dat zij u niet thuis mocht treffen, dan komt zij het tegen vier ure halen."

Hierop nu luidde het antwoord van Dr. Rutgers:

„Het is inderdaad bij mij zoo gesteld, als gij bij het doen uwer vraag blijkbaar reeds onderstelt. Ik heb onoverkomelijk bezwaar om bij de door u te leiden aanneming te assisteeren, als zij volgens de vigeerende wet (d. i. de Synodale bepalingen) zal geschieden. Ik kan bij aannemingen niet anders assisteeren, dan volgens het beginsel dat de Kerkeraad alhier in 1879 en 1880 heeft uitgesproken.

Ik begrijp zeer goed, dat dit laatste u weêr onmogelijk is, daar alsdan uwe aanneming niet zou kunnen doorgaan. En ik begrijp ook de moeielijkheid waarin gij verkeert, daar de vigeerende wet (d. i. de bepalingen van ons Kerkeraadsreglement) u aan de ouderlingen uwer wijk bindt. Maar eveneens wordt door u blijkbaar begrepen, dat ik toch niet anders kan antwoorden."

Zoo ziet men dus, hoe het voor Ouderlingen in de kerk van Amsterdam te staan kwam. Een achttal vragen met de daarop te geven antwoorden, stellen dit klaar in het licht.

Ten eerste: Mag de ouderling onder het vigeerend artikel aan de aannemelingen zelf nog eenige vragen doen?

Antwoord: *Neen*, alleen de predikant.

Ten tweede: Mag de ouderling van den predikant vorderen dat hij deze of die bepaalde geloofsvraag deed?

Antwoord: *Neen*, het onderzoek staat geheel aan den predikant, die dit doet, gelijk hij wil.

Ten derde: Kan de ouderling de aanneming beletten, door te verklaren dat hij óf niet genoeg óf iets verkeerds gehoord heeft in zake de belijdenis?

Antwoord: *Neen*, zulke bezwaren gelden niet.

Ten vierde: Wordt dan de aanneming gestuit als de ouderling na protest zich verwijdert?

Antwoord: *Neen*, want zij geschiedt *door den predikant alleen.*

Ten vijfde: Kan de Kerkeraad dan de bevestiging stuiten?

Antwoord: *Neen*, want elk predikant bevestigt zijn eigen leerlingen.

Ten zesde: Kan de Kerkeraad dan de gedane aanneming casseeren?

Antwoord: *Neen*, want de predikant neemt aan *namens den Kerkeraad.*

Ten zevende: Kan dan de Kerkeraad de toetreding tot het H. Avondmaal door niet-inschrijving in het Lidmatenboek weren?

Antwoord: *Ook dat niet*, want wie bevestigd is, treedt zonder meer tot het H. Avondmaal toe. Zelfs geschiedt de inschrijving eerst later.

Of ook eindelijk ten achtste: Kan een ouderling zeggen, dat hij verkiest *niet* op het reglement, *niet* naar het beruchte artikel, maar op den bodem van Gods Woord te handelen?

En het antwoord luidt nogmaals: *Ook dat al evenmin;* want dan weigert de predikant u zelfs in zijn kamer te ontvangen.

Op heel de lijn blijft dus niet één enkel punt over, waar het een ouderling mogelijk is voor ongeloovige leerlingen den toegang tot het H. Avondmaal te stuiten, *zoodra hij op verzoek van den modernen predikant en op grond van het vigeerend reglement ook maar in de kamer is.*

Wat aan den modernen predikant *absolute* een macht tot aanneming verleent is zijn pure *aanwezigheid*, zijn bloote *presentie.*

Wat hij verder zegge of doe, doet niets af en kan den modernen predikant niets schelen. *Als hij er maar is*, en daar maar *staat* of op den stoel *zit*, dan reeds is de moderne predikant volkomen gered.

Volgt hieruit dan niet, dat het zijn plicht is *weg te blijven*, en niet aan den modernen predikant het profijt te gunnen van het éóne en éénige dat, vanzelf en zonder meer, aan dien modernen predikant recht en macht geeft om den toegang tot het H. Avondmaal voor zijn ongeloovige leerlingen te ontsluiten?

Den sleutel van het H. Avondmaal levert een ouderling reeds door het enkele feit van zijn aanwezigheid in handen van een loochenaar van zijn Heer!

Verreweg de meeste Ouderlingen te dezer stede wierden dan ook te rade, om te handelen gelijk Dr. Rutgers in 1883 ten opzichte van Dr. Strickers aanvrage deed, d. w. z. *ze gingen niet.*

Een maatregel die reeds veel vroeger conflicten in het leven zou hebben geroepen, bijaldien er niet nog langen tijd enkele onder de Ouderlingen waren gevonden, die nog altoos de moderne predikanten ter wille waren en *op grond van het vigeerend reglement* moderne leerlingen binnenloodsten; iets wat ze deden geheel buiten den Kerkeraad om.

Deze gingen op private uitnoodiging bij zulk een aanneming zitten en deden er iets of niets; maar het einde was zoo goed als altoos, dat deze moderne leerlingen, nu er maar een ouderling bij was geweest, toch wierden *aangenomen*, en straks door hun eigen leeraren *bevestigd.*

Bewijs op de proef, hoe volstrekt machteloos een ouderling is, zoo hij eenmaal de fout begaat van te verschijnen. Want natuurlijk ook deze broeders gingen er wel met de beste bedoelingen heen; maar ze stonden er machteloos; de predikant speelde met hen; en het onzedelijk bedrijf ging met of zonder hun protest toch door.

Afgesloten wierd echter ook deze laatste poort waardoor moderne leerlingen in de gemeente indrongen, toen voor korten tijd, de laatste van deze ouderlingen uit den Kerkeraad wegviel, en de moderne predikanten nu niemand meer in het korps Ouderlingen konden vinden,

die hun den zondigen liefdedienst van hun tegenwoordigheid als *bloot figurant* wilden bewijzen.

Zoo geraakte men dus metterdaad te Amsterdam den beteren weg op.

Het aantal moderne predikanten slonk tot drie. De gemeente keerde hun den rug toe. De Kerkeraad oefende, voor zooveel van hem afhing, nagenoeg geen contact meer met hen. En nu konden ze ten leste ook met de aannemiug van hun leerlingen niet meer voortgaan.

Een toestand, die nog maar een zeer korte wijle had hoeven bestendigd te worden, om voorgoed de moderne dwaling althans *officiëel* van het kerkelijk erf te bannen. Reeds had zich de Vrije Gemeente op eigen gelegenheid georganiseerd. Regenten van het Burgerweeshuis hadden de moderne predikanten door andere vervangen. Heel het stroombed wierd verlegd. En niets zou naar menschelijke berekening dan ook gewenschter zijn geweest, dan nog een korte wijle op den bestaanden voet voort te leven.

---

§ 8.

DE NOODLOTTIGE ATTESTEN.

Maar hoe ook de mensch wikke, *God beschikt*, en het bestieren zijner goddelijke Voorzienigheid heeft Hij aan niemand, ook aan geen Kerkeraad, in handen gegeven.

Dit bleek ook hier weer.

Want toen nu een ieder dacht, dat alles wél liep, en er zelfs geen predikant meer beroepen wierd, die niet bij onze Drie Formulieren bijviel, kwam daar opeens aan den horizont een wolkje op als eens mans hand in de quaestie der dusgenaamde *attesten.*

Wat was deze quaestie der *attesten* ? Och, altoos weer de oude, zelfde quaestie, het alles beheerschend vraagstuk: *Of moderne leerlingen tot het H. Nachtmaal mochten worden toegelaten*, edoch nu in gewijzigden vorm.

Altoos de oude strijd tusschen geloof en *ongeloof*, maar nu voor een andere poorte der veste gestreden!

Altoos weer de oude *aannemings-quaestie*, maar nu op een omweg geleid!

Worde kortelijk toegelicht, hoe deze zaak der *attesten* in de wereld kwam.

In onze oude Gereformeerde Kerkenorden is van zulke zonderlinge attesten schijn noch schaduw te vinden. Ook in de oudste reglementen van 1816 komt er niets van voor. En eerst na de uitroeping *der Leervrijheid* in onze Kerk, is dit denkbeeld van *attesten* in onze Christelijke kerk opgedoken.

Men heeft namelijk bij zulke »attesten" het oog op personen die niet in de plaats hunner inwoning, maar in een andere stad of in een ander dorp den toegang tot het H. Nachtmaal willen verkrijgen.

Wetende dat er *gereformeerde* personen onder »moderne" Kerkeraden zaten, en elders weer *moderne* personen onder „gereformeerde"

Kerkeraden, heeft men beiden tegelijk door deze dusgenaamde »attesten" uit den nood zoeken te helpen.

Met zulk een »attest" namelijk trok de gereformeerde persoon dan op een goeden morgen naar een dorp, waar een *gereformeerde* Kerkeraad was; liet zich daar aannemen; en wierd dan in de plaats zijner inwoning, op bericht van dien Kerkeraad, geboekt. Maar ook, met even zulk een »attest" gewapend, trok een dag later een *moderne* persoon naar een dorp waar een *moderne* Kerkeraad was; liet zich daar aannemen en bevestigen; en wierd dan op bericht van dien *modernen* Kerkeraad in de plaats zijner inwoning door den *gereformeerden* Kerkeraad als lidmaat ingeschreven.

Reeds op zich zelf is dus geheel deze zaak der attesten *in flagranten strijd met den Woorde Gods.*

Want wel kwam het ook vroeger voor, dat kinderen op kostscholen, of miliciens in garnizoen, belijdenis deden in de plaats, waar die kostschool gevestigd was of dat garnizoen lag; maar dit ging dan, zeer natuurlijk, geheel buiten den Kerkeraad van de plaatse hunner oorspronkelijke inwoning om. Tijdelijk elders vertoevende stonden ze als gedoopte leden onder het toezicht van den Kerkeraad dier plaats; en, desverlangd, liét deze Kerkeraad hen dan ook tot het H. Nachtmaal toe, zonder eenig ander dan zijn eigen onderzoek.

Dit was naar Gods Woord. Aldus was het Gereformeerd!

Maar personen die 's morgens op den trein gaan zitten, *om hun eigen Kerkeraad te ontloopen*, en 's avonds met een retourbiljet terugkomen, om nu aan hun eigen Kerkeraad, dien ze ontliepen, te komen aanzeggen, dat de toegang tot het H. Nachtmaal onzes Heeren Jesu Christi reeds door hen verkregen is, — hebben eigenlijk met heel de toedracht dezer zaak den bodem van Gods Woord reeds verlaten.

Gods Woord kent niet, en kan niet kennen, *tweeërlei* soort Kerkeraden, waarvan de éene den Christus *belijden* en de andere den Christus *verwerpen.* Zulk een toestand is voor Gods Woord onbestaanbaar. Een Kerkeraad die den Christus verwerpt, *is* geen Kerkeraad. Er is in de Kerke Christi voor zulk een lichaam geen plaats. En Gods Woord noemt zulk soort vergaderingen, die zich uitgeven voor iets wat ze niet zijn, »een Synagoge des Satans".

Evenmin kent Gods Woord een wegloopen van onder zijn wettigen Kerkeraad, zoolang deze Gods Woord belijdt, om straks dien wettigen Kerkeraad tegen den eisch van Gods Woord te dwingen.

En overmits nu deze *attesten* door Art. 40 van het Reglement op het godsdienstonderwijs uitsluitend in het leven zijn geroepen, als redmiddel om én de *belijdenis* én de *verloochening* van den Christus met evengelijke rechten in zijn Kerk naast elkaar te laten bestaan, zoo mag niemand zeggen dat in deze attesten op zichzelf geen kwaad steekt.

Dit steekt er wel terdege in.

In een Kerk, die zich inricht naar den Woorde Gods, is maar één Evangelie bestaanbaar, en is elk ander *pseudo*-Evangelie gevloekt.

In een Kerk, die Gods Woord ten regel van geloof en wandel koos, *kan* het niet voorkomen, dat *belijders* des Heeren zich aan zijn gezag pogen te onttrekken; en als *bestrijders* van den Heere dit ver-

langen, moet hun hiertoe niet de weg gebaand, *maar moet hun dit belet.* En eindelijk in een Kerk, die naar Gods Woord leeft, zal geen enkel Opziener, die voor Gods Woord beeft, de hand leenen tot maatregelen gelijk deze, die zijn eigen consciëntie verkrachten.

En toch, ook tot dit laatste leiden zulke attesten met noodwendigheid.

Er is een dorp. In dit dorp is een gereformeerde Kerkeraad, maar wonen onder het gezag van dien Kerkeraad ook enkele moderne familiën. Wordt nu aan dien Kerkeraad gevraagd: »Wilt gij voor de kinderen dezer familie, die den Heere *niet* belijden, den toegang tot het H. Nachtmaal ontsluiten?" — dan prikkelt dit de consciëntie, en zegt zulk een Kerkeraad: *Neen.* Maar beproeft zulk een moderne familie het nu langs een omweg, en vraagt ze een *attest* aan, dan gaat heel de zaak zoogoed als buiten den Kerkeraad om, en merkt deze er schier niets van. *Maar de uitkomst is dan toch precies dezelfde* De loochenaar van den Christus zag zich den toegang tot het H. Nachtmaal ontsluiten, en de gereformeerde Kerkeraad, *die het had kunnen beletten*, belette het *niet.* Er is dus feitelijk precies hetzelfde resultaat verkregen, alleen met dit verschil, dat anders de consciëntie van den Kerkeraad zou gesproken hebben, *maar dat die nu sliep.*

Ook afgezien van alle verdere gevolgen, is heel deze invoering van de attesten dus op zichzelf reeds een maatregel, die in de Kerke Christi zoo ze bij Gods Woord leeft, niet bestaan kan en bovendien als verderfelijk voor de consciëntie moet worden verfoeid.

Dat ook Gereformeerden, die onder een modernen Kerkeraad zaten, zich van deze Attesten als expediënt hebben bediend, is dan ook alleen te verklaren uit de overweging, dat ze den modernen Kerkeraad ganschelijk niet als Kerkeraad erkenden, maar toont toch ook hier weer, hoe uiterst bedenkelijk het is over een vervalsching van beginsel heen te stappen. Vroeg of laat wreekt zich dit altoos.

---

§ 9.

VROEGER NIET VAN GEHOORD.

Nu had men intusschen vroeger daarom in groote steden zoo weinig van deze Attesten gehoord, omdat er in de meeste steden predikanten van *beide* richtingen waren, en dus de noodzakelijkheid om naar elders te gaan niet bestond En kwam het nu en dan al voor, dan maakte de routine der groote steden, dat men jaren lang Ouderling kon zijn, zonder hiervan ooit iets te merken. In den Kerkeraad zelven toch kwamen zulke aanvragen dan nooit, maar wierden, buiten den Kerkeraad om, afgehandeld in een loopende Commissie.

Maar sinds de verandering, die én de invoering van het Kiescollege én de samenstelling der Kerkeraden, én de nieuwe redactie van Artikel 38 in de aanneming teweeg bracht, wierd dit natuurlijk anders.

Nu toch geraakten de Modernen hier en daar in de klem. Tot op

1880, doordien sommige rechtzinnige Ouderlingen wel bij de aanneming van moderne jongelieden opkwamen, maar die aanneming zelve tegenhielden. En na 1880, doordien de rechtzinnige ouderlingen weigerden op den voet van het nieuwe artikel, aan het werk der aanneming ook maar deel te nemen.

Wat zouden de moderne predikanten en hun moderne leerlingen thans doen?

In hun eigen gemeente was elke toegang hun versperd en was elke weg, om tot het H. Nachtmaal te geraken, hun afgesneden.

Ze *wilden* hun leerlingen niet naar rechtzinnige predikanten zenden. Als moderne predikanten *konden* ze geen ouderlingen vinden. En zonder de presentie van een ouderling was de aanneming niet geldig.

In die verlegenheid bestond er dus voor deze moderne personen, die, hoe dan ook, toch den toegang tot het Heilig Nachtmaal forceeren wilden, geen ander redmiddel dan het bekende huismiddeltje van de *Attesten.*

Wel had men nog een anderen uitweg kunnen inslaan, en naar te wachten staat, zal ook die uitweg wel gebaand worden. T. w. dat door een derde omwerking van Art. 38 nu ook *de tegenwoordigheid* van ouderlingen zelfs niet meer noodig wordt gekeurd, en de moderne predikant met de oproeping van een oud-ouderling of «geacht gemeentelid" volstaan kunne. Maar voor het oogenblik was men zoover nog niet. Op dit oogenblik is het nog altoos onmisbaar, dat er een ouderling voor spek en boonen, gelijk het volk zegt, bij zitte.

Men moest het dus wel over den boeg van de *Attesten* wenden. En zoo is het dan ook geschied, dat jaren achtereen door de slapheid en de toegeeflijkheid en de onnadenkendheid van vele Kerkeraden geheele reeksen van attesten aan moderne jongelieden zijn uitgereikt, die daarmeê naar een dorpje buiten de poort gingen; dáár inderhaast zich lieten aannemen; en nu voorts vanzelf het recht hadden, om zonder meer in hun eigen kerk aan het H. Nachtmaal des Heeren toe te treden.

Reeds in 1880 had de heer Feringa voorzien, dat dit kwaad komende was, en was deswege door hem een voorstel in den Kerkeraad gedaan, om de afgifte van attesten niet meer door een loopende Commissie te doen plaats hebben, maar elke aanvrage van dien aard in den Kerkeraad zelven te behandelen; en voorts aleer men afgaf, de aanvragers 'tzij voor den Kerkeraad, 'tzij voor een aparte Commissie van onderzoek te citeeren, die alsdan elk geval afzonderlijk onderzoeken zou.

En hierin is toen de Kerkeraad wel getreden; maar de toenmalige predikanten hebben de uitvoering van dit Besluit feitelijk onmogelijk gemaakt, door de één voor, de ander na, voor het lidmaatschap van deze Commissie te bedanken.

---

§ 10.

DE ONVERHOEDSCHE AANVAL DER MODERNEN.

De zaak bleef dus sleepende, en zou allicht nooit tot conflict geleid hebben, indien niet enkele invloedrijke personen onder de modernen zich in den aanvang dezes jaars hadden opgemaakt, om »het gelijke recht der modernen", gelijk zij het noemen, ook in de Kerk van Amsterdam met hand en tand te handhaven.

Zij riepen daartoe openbare meetings saâm, en namen in deze meetings verklaringen aan, waaruit ten duidelijkste hun wil bleek, om den Gereformeerden Kerkeraad te dwingen tot het erkennen van de modernen, als gerechtigd tot het H. Nachtmaal des Heeren. Ook hun kinderen zouden en moesten op de gewone wijze aangenomen worden. Ze zett'en den strijd openlijk op. Zelfs de politieke pers moeide er zich in, en nam schier dagelijks aan dezen kerkelijken strijd deel. De tyrannie der orthodoxie moest gefnuikt worden, het kostte wat het wilde. Ook de moderne aannemelingen zouden en moesten toegelaten. En daartoe moesten de gereformeerde Ouderlingen ook bij de aanneming van de H. H. Berlage, Ternooy Apèl en Laurillard assisteeren. Want, deden ze dit maar, dan ging de aanneming vanzelve door. De bevestiging verbleef aan de predikanten. En was die maar eenmaal afgeloopen, dan stond de toegang tot het H. Nachtmaal hun vrij en onverlet.

Als gevolg van deze licht begrijpelijke beweging geschiedde toen drieërlei: *Ten eerste* wierd er een adres aan den Kerkeraad ingezonden waarin de ouders en voogden der teleur gestelde kinderen klachten inbrachten tegen de Ouderlingen; een adres door meerdere adressen van »belangstellende gemeenteleden" gesteund. *Ten tweede* wierd er een Kiesvereeniging opgericht, onder den neutralen naam van »de Hervormde kerk", die Modernen en Irenischen aanbeval, en er op uit was langs dit zijpad weer Modernen in den Kerkeraad te brengen. En *ten derde* wierd door de personen die toegang tot het Heilig Avondmaal verlangden, aanvrage gedaan om de bewuste attesten.

Onwetendheid kon dus geen oogenblik ook maar door den Kerkeraad voorgewend.

Men wist met welke beweging men te doen had.

Het stond vast, dat deze aanvrage om attesten, slechts ééne der vele uitingen was van een weldoordachte poging, die door kundige en invloedrijke personen onder de Modernen wierd aangewend, *om den* Kerkeraad *òf tot aftreden, òf tot een buigen van het hoofd voor de verwerpers van den Christus te dwingen.*

Het spel was maar al te doorzichtig.

De Modernen hier ter stede stuitten op den uitgedrukten wil des Kerkeraads, om *niet* van Gods Woord af te gaan, maar.... op dien Kerkeraad kon dwang uitgeoefend door de Hoogere Besturen. En, hoe dan ook in den boezem onzer Kerk de prediking der Waarheid zich uitbreidde, door de dwingende macht der Synodale Hiërarchie zou de toegang tot het H. Nachtmaal dan toch ook voor hen, die *niet* in de Verzoening door het bloed des Kruises geloofden, ontsloten worden.

Alzoo stond de quaestie toen de Kerkeraad den 5den Maart jl. door den Praeses, Ds. Posthumus Meyjes, wierd saâmgeroepen, om én op deze klacht, met bijbehoorende adressen, én op deze aanvrage om attesten, te beslissen.

De voorzitter stelde toen voor, deze aanvragen om attesten te verzenden naar de Huishoudelijke Commissie, teneinde onderzoek naar het zedelijk gedrag van deze personen in te stellen, en, leverde de uitkomst van dit onderzoek geen bezwaar op, *alsdan de gevraagde attesten uit te reiken*. Hiertegen echter kwamen onderscheidene leden in verzet, als die oordeelden, dat het hier volstrekt geen formeel bagatel, maar wel terdege een diep ingrijpend *beginsel* gold. Tengevolge van deze oppositie wierd het voorstel van den Praeses dan ook verworpen, en alsnu besloten, om alle stukken, die op deze zaak betrekking hadden in handen van een Commissie te stellen, en wierden in deze Commissie benoemd de H. H. Ds. H. W. van Loon, Ds. B. van Schelven, W. Kuhler en Mr. D. P. D. Fabius.

Deze Commissie won, zooveel ze kon, ook hēt oordeel der broederen in, en zond onder dagteekening van 16 Maart 1885 aan den Kerkeraad dit navolgende rapport:

De Commissie benoemd om te rapporteeren in zake de z. g. aannemings-kwestie zag zich in handen gesteld:

a. een bezwaarschrift van ouders, voogden en beschermers van catechisanten der H. H. Berlage c. s., gesteund door adressen van gemeenteleden, behelzende klacht over de ouderlingen der kerkelijke wijken 3, 4 en 12, die, door hunne weigering om bij de z. g. aanneming door die heeren te assisteeren, aan catechisanten den weg afsneden om aangenomen te worden;

en *b.* verschillende aanvragen om bewijs van goed zedelijk gedrag, ten einde elders als lidmaat te kunnen worden aangenomen.

Naar de meening der Commissie heeft dit alles betrekking op ééne zelfde zaak, die zeer gevoeglijk in één rapport kan worden behandeld.

Wat *a* betreft meent zij uwen raad niet anders te kunnen adviseeren, dan om volkomen instemming te betuigen met de handelwijze dier ouderlingen, die geweigerd hebben om te assisteeren bij eene handeling, die *niet* geschieden zou naar de ordinantie van den Koning der Kerk. Van den anderen kant heeft uwe Commissie gemeend niet te mogen voorbijzien, hoe verwarring van den feitelijken toestand met den toestand zooals die eigenlijk zijn moet, een schijn van recht geeft aan de klacht van adressanten. Zij acht het daarom noodzakelijk, dat door uwen raad eene poging aangewend worde om, door beknopte uiteenzetting van de positie, de klagers in te lichten, en zoo mogelijk hun het onrechtmatige hunner klacht te doen inzien. Een ontwerp van antwoord in dien geest gaat hierbij als bijlage A. Zij stelt voor, dat antwoord, nadat het zal zijn vastgesteld, vanwege den Kerkeraad te plaatsen in het officieel gedeelte van het Predikbeurtenblad.

Wat aangaat *b*, zoo meende uwe Commissie, dat het noodig was zich eerst te vergewissen *van de motieven*, die de aanvragers leidden tot het doen van dien stap. Er konden redenen bestaan die in de

verste verte de belijdeniskwestie niet raakten, en dan meende zij te moeten adviseeren, om tegen het afgeven van het gevraagde attest *geen* bezwaar te maken. Indien het daarentegen ware, dat men elders heen wilde gaan om er aangenomen te worden, omdat men weigerde in te stemmen met eene belijdenis gelijk de Kerk van Christus haar eischen moet, dan meende uwe Commissie U ten stelligste te moeten ontraden om in zulk een verzoek te treden. Raadzaamst vond zij het, om aan de jongelieden een schrijven te richten, op deze dubbele eventualiteit berekend, en dies geschikt om aan den eenen kant den weg *te openen* en aan den anderen kant dien *te sluiten*. Een concept van dergelijke missive gaat hierbij als bijlage B. Zij stelt voor, daarvan een exemplaar te zenden aan elk van de aanvragers, en ten overvloede het eveneens op te nemen in het officieel gedeelte van het Predikbeurtenblad.

Eindelijk geeft de Commissie in overweging, om de verdere behandeling dezer aangelegenheid, bepaaldelijk het ontvangen en beantwoorden van te verwachten antwoorden, op te dragen aan een Commissie van vier leden, ten einde vertraging te voorkomen.

(*w. g.*) H. W. VAN LOON, *Praeses.*
B. VAN SCHELVEN, *Scriba.*

Dit rapport, met bijbehoorende Concepten, kwam in behandeling in de Kerkeraadsvergadering van 23 Maart daaraanvolgende. De Kerkeraad werkte dus zoo snel als hij slechts even kon, en deed nog in deze zelfde vergadering geheel deze zaak af.

Aan de eerste conclusie der rapporteerende Commissie om de handelwijze der Ouderlingen goed te keuren, gaf ze haar instemming met bijna algemeene stemmen. Met den voorslag, om tot de klagende ouders een schrijven te richten, waarin de positie van den Kerkeraad wierd uiteengezet, vereenigde zij zich *geheel eenparig*, uitgenomen alleen de Voorzitter. En eveneens hechtte ze met algemeene stemmen op één na, haar zegel aan de tweede conclusie, om de attesten niet af te geven, tenzij eerst gebleken ware dat het motief van deze jongelieden was, »om den Heere Jezus Christus als den eenigen en algenoegzamen Zaligmaker te belijden, die overgegeven was om onze zonden en opgewekt om onze rechvaardigmaking."

De stukken, die tengevolge van deze beslissing van den Kerkeraad zijn uitgegaan, kenmerken te duidelijk het door hem ingenomen standpunt, om ze niet woordelijk in den tekst in te lasschen.

Aan de klagende ouders schreef dan de Kerkeraad:

De Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente, alhier, kennis genomen hebbende van het bezwaar bij missiven van 14—17 Januari l. l., ingezonden door Ouders, Voogden of Beschermers van kinderen, die gedurende langeren of korteren tijd godsdienstonderwijs van de Predikanten Berlage, Ternooy Apèl en Laurillard ontvingen, en gesteund door addressen van leden der Nederduitsche Hervormde Gemeente;

heeft besloten U hierop te antwoorden:

Dat hij (zich voor ditmaal een oogenblik op uw standpunt plaatsende) al het pijnlijke gevoelt dat voor adressanten gelegen is in de strijdige positie, van tot een Kerk te behooren, waarin de belijdenis van onzen Heere Jezus Christus, naar de Schriften, wél feitelijk door de uitspraken van Kerkelijke Besturen werd prijsgegeven, maar die niettemin, krachtens oorsprong, karakter en verleden, een scherp belijnde belijdenis heeft, die in de drie Formulieren van Eenigheid uitgedrukt is en nog zelfs in 1816, blijkens Art. XI van het Algemeen Reglement, aan de tegenwoordige Synodale organisatie ten grondslag is gelegd;

Dat hieruit een stuitende tweeslachtigheid voor alle kerkelijke verhouding voortvloeit, zoodat in de eene Kerk het belijdend deel der gemeente zich gedrukt gevoelt onder het bestuur van een niet meer belijdenden Kerkeraad; terwijl, wanneer, gelijk hier, de Kerkeraad de belijdenis uit volle overtuiging voorstaat, daardoor schijnbaar rechten van gemeenteleden, welke de belijdenis verwerpen, soms worden verkort;

Dat hij de schuld van dezen oneerlijken en ongerechtigen toestand waaraan door Gods genade hoe eer hoe beter een einde kome, waarlijk niet uitsluitend of ook maar allermeest op adressanten en hun geestverwanten werpt, maar gaarne zichzelf met al de belijders des Heeren allerdiepst verootmoedigt, om te erkennen, dat deze droeve kerkstaat ons om onzer zonden wil is overkomen;

Dat echter ook het diepst besef hiervan hem als Kerkeraad nooit ontslaan kan noch mag van het nakomen zijner verplichtingen; verplichtingen die hem allereerst door God den Heere in Zijn Woord zijn opgelegd, en hem voorts, met opzicht tot regelmaat en orde, zijn voorgeschreven in de reglementen der Synodale organisatie;

Dat nu, waar deze geboden Gods en deze menschelijke maatregelen van orde elkaar niet uitsluiten noch weerspreken, de zaak geleidelijk loopt; maar ook dat, waar de eisch der Synodale organisatie hem met den eisch van Gods Woord in strijd brengt, de Kerkeraad, *als in dienst van God staande*, Gode meer gehoorzamen moet dan den menschen;

Dat nu dit geval zich hier metterdaad voordoet; dat toch de Synodale organisatie eischt, dat ook niet-belijdende predikanten zullen erkend en hun eensdenkende leerlingen, onder medewerking van ouderlingen, als lidmaat zullen bevestigd en ingeschreven worden, zonder dat verwerping van de belijdenis onzer Kerk hen hierin verhinderen kan;

maar dat God de Heere daarentegen in Zijn Woord gebiedt, dat predikers, die een ander Evangelie brengen, verworpen zullen worden, ook al waren zij engelen uit den hemel; alsmede dat de Ouderlingen op de leer hebben acht te geven;

waaruit volgt, dat de Kerkeraad alsnu te kiezen heeft tusschen het *verleenen* van een medewerking als door U verlangd wordt, maar die uitloopt op een weerstaan van de bevelen Gods, — en tusschen een *weigering* van die medewerking, indien het vaststaat dat hij Gode niet ongehoorzaam zijn *mag;* een keuze die immers ook naar uw eigen oordeel, geen oogenblik een keuze voor hem zijn kan.

Bovendien heeft elk Opziener der Gemeente, zoo predikant als

ouderling, bij de aanvaarding van zijn ambt, plechtig voor den Kenner der harten de gelofte afgelegd, om te zullen toezien, dat geen vreemde leer in de Kerke Gods inbreke.

Moogt Gij schending van die belofte van onze Ouderlingen vergen?

En moogt, ja *wilt* Gij dit niet, wat zou het dan baten of ze ter plaatse, voor de aanneming bepaald, verschenen? Ook al gingen toch onze Ouderlingen naar de HH. Berlage c. s. toe, om bij de aanneming tegenwoordig te zijn, zij zouden daar niet *mogen* zwijgen, maar er met het recht van Gods Woord *moeten* komen, en overmits hun dit door de HH. Berlage c. s., op grond van de Synodale organisatie, niet zou kunnen worden toegestaan, zou hun toch niet anders overblijven, dan zich terstond weder te verwijderen; eene schijnvertooning, die, immers ook naar uw oordeel, als onwaardig diende gemeden te worden.

Er blijft dus voor den Kerkeraad geen andere keuze, dan door deze korte uiteenzetting van den stand der zaak, U zelven te doen inzien, waarom hij, zonder ontrouw aan plicht en roeping, en oneerlijk voor God te worden, de handelwijze zijner Ouderlingen niet afkeuren mag.

Bedienaren des Woords, die het Woord verwerpen, zijn geen Bedienaar van dat Woord meer, en mogen vanwege den Kerkeraad in de Kerke onzes Heeren Jesu Christi in geen geval als zoodanig worden erkend.

En het is daarom, dat de Kerkeraad U verklaren komt, niet aan Uw klacht tegemoet te kunnen komen; maar veeleer U ten ernstigste heeft te vermanen, om U te wachten voor Uwe zielen en de zielen Uwer kinderen, en U nogmaals te herinneren heeft aan de heilige belofte, bij den Doop Uwer kinderen immers ook door U afgelegd.

De Kerkeraad voornoemd, in dezelfs naam,
J. POSTHUMUS MEYJES, *h. t. Preases.*
H. W. VAN LOON, *h. t. Scriba.*

Amsterdam, 23 Maart 1885.

En voorts aan de personen zelven, die om *Attesten* vroegen, schreef de Kerkeraad dit navolgende:

De Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier heeft in antwoord op Uwe missive U te melden:

dat hij Uwe aanvrage om een attest van zedelijk gedrag heeft ontvangen, maar hieruit nog niet met genoegzame zekerheid kan opmaken, welke de eigenlijke beweegreden zij geweest, die U geleid heeft tot den wensch om elders te worden aangenomen;

dat deze *kan* gelegen zijn in persoonlijke relatiën of bijzondere omstandigheden, zoodat bij U geen ander voornemen bestaat, dan om elders belijdenis te gaan afleggen van Uw oprecht en hartelijk geloof in den Heere Jezus Christus, als onzen eenigen en algenoegzamen Zaligmaker, „welke overgeleverd is om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking"; — en dat de Kerkeraad in *dat* geval geen overwegend bezwaar heeft, om, na ingewonnen informatie, U een getuigenis uit te reiken omtrent Uw zedelijk gedrag, strekkende voor aanneming elders;

dat echter blijkens een en ander, hetgeen wel niet in Uw aanvrage vermeld staat, maar niettemin officiëel, door onderscheidene adressen uit de gemeente, ter kennisse van den Kerkeraad kwam, óók een andere mogelijkheid moet worden ondersteld; deze namelijk, dat gij volstrekt *niet* des zins en willens waart, elders deze heerlijke belijdenis onzer Kerken te gaan belijden, maar door dit attest slechts gelegenheid zocht, om, zonder deze belijdenis af te leggen, door een anderen Kerkeraad te worden toegelaten tot het genot van alle rechten, aan het lidmaatschap der Kerk alhier verbonden;

en dat de Kerkeraad in dat geval ontrouw aan zijn roeping zou worden, indien hij ook maar op eenigerlei wijze de hand leende tot een daad, die voor Gods heilig Woord niet bestaan kan;

reden waarom de Kerkeraad, alvorens op deze aanvrage te beslissen, U verzoekt, binnen acht dagen te willen berichten, of de aanvrage om attest door U metterdaad en oprechtelijk niet anders dan in *eerstgenoemden* zin, en dus onder instemming met de belijdenis onzer Kerken, bedoeld is.

Werd toch zoodanige ondubbelzinnige verklaring binnen den gestelden termijn niet van U ontvangen, zoo zou de Kerkeraad hieruit moeten besluiten, dat het attest door U werd gevraagd met de *laatstelijk* aangeduide bedoeling, dat is, om met verwerping der belijdenis, in alle rechten der belijders te deelen; en derhalve zich, zij het ook met droefheid des harten, verplicht zien, U het attest, gevraagd voor zulk een *ongeoorloofd* doel, te weigeren.

De Kerkeraad voornoemd, in deszelfs naam,

J. POSTHUMUS MEYJES, *h. t. Praeses.*
H. W. VAN LOON, *h. t. Scriba.*

AMSTERDAM, 23 Maart 1885.

---

§ 11.

HET VERWEER VAN DEN KERKERAAD OP GROND VAN GODS WOORD.

Hiermeê stond nu de zaak zoo zuiver als glas.

Alle recht van onderzoek naar de geloofsbelijdenis was door Art. 38 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs aan den Kerkeraad en dus ook aan de Ouderlingen *ontnomen.* Een van ter zijde door den Ouderling Pastor ingediend voorstel, om deze personen door een Gereformeerd predikant te laten onderzoeken, was dus onvatbaar voor uitvoering, en wierd deswege door den Kerkeraad verworpen. De jongelieden wisten uitnemend goed, dat zij zich bij een dozijn andere predikanten konden aanmelden. Maar (iets wat op hun standpunt volkomen verklaarbaar is) ze *wilden* tot geen andere dan tot moderne predikanten gaan. Al wat dus de Kerkeraad doen kon, bestond daarin, dat hij aan de jongelieden, zoo er soms andersdenkenden onder hen

scholen, gelegenheid bood, om voor hun betere bedoeling uit te komen; en dat hij zich voorts achter Gods Woord terugtrok.

Dit laatste heeft de Kerkeraad dan ook met volle bewustheid gedaan, want alvorens over de zaak zelve te stemmen, legde hij bij motie van orde deze gewichtige verklaring af: »Dat aan den Kerkeraad zijne verplichtingen allereerst door God den Heere in zijn Woord zijn opgelegd, en hem voorts, met opzicht tot regelmaat en orde, zijn voorgeschreven in de reglementen der Synodale organisatie. Dat nu, waar deze geboden Gods en deze menschelijke maatregelen van orde elkaar *niet* uitsluiten noch weerspreken, de zaak geleidelijk loopt. Maar ook dat, waar de eisch der Synodale organisatie hem met den eisch van Gods Woord in strijd brengt, de Kerkeraad, *als in dienst van God staande*, Gode meer gehoorzamen moet dan den menschen."

En wel had Ds. Lütge aan het medestemmen over deze motie door een tijdelijk verlaten van de vergadering geen deel genomen, en verklaarde behalve de Praeses Ds. Posthumus Meyjes, zich nog één lid er tegen, maar met uitzondering van deze drie schonk de geheele vergadering hare hartelijke instemming aan deze belijdenis van het machtig *Protestantsche beginsel*.

Niet op eenig Reglement, maar uitsluitend *op Gods Woord* ging het beroep. Eigen schuld beleed men; de moeilijke positie der klagers en aanvragers wierd erkend; een weg ter doelsbereiking wierd hun aangewezen. Slechts één ding verklaarde de Kerkeraad niet te *kunnen*, niet te *mogen*, en niet te *zullen* doen: Tot de erkenning van het Moderne ongeloof als ware dit een aannemelijke belijdenis van den Christus, werkte hij *niet* mede.

De vraag was nu, of er onder deze jongelieden, die met zooveel aandrang den toegang tot het H. Nachtmaal begeerden, althans nog enkelen zouden gevonden worden, die in hun drang tot belijden, althans dit éene nog betuigen wilden, dat hun zucht tot aanneming voortsproot uit lust, om den Middelaar als den eenigen en algenoegzamen Zaligmaker te belijden, die stierf voor onze zonden en om onze rechtvaardigmaking is opgewekt. Meer had de Kerkeraad niet gevraagd.

Hij vroeg niet, gelijk men verkeerdelijk gemeld heeft, onderteekening der XII Geloofsartikelen. Hij vroeg óók niet, gelijk men hem eveneens ten onrechte heeft toegedicht, *een voorafgaande belijdenis*. Het eenige waarnaar hij, blijkens het rapport van zijn Commissie, onderzoek deed was naar het *motief*, naar de *bedoeling*, naar de *beweegreden*, die de aanvragers leidde.

Ware er dan ook maar één enkel persoon onder deze leerlingen geweest, wien het metterdaad om belijdenis van den Heere Jezus ware te doen geweest, dan zou gewisseìijk zulk een belijder wel voor de deugdelijkheid van zijn bedoeling zijn uitgekomen.

Maar, helaas, dit geschiedde niet.

Enkelen zwegen geheel, en zij die hunne aanvrage om een Attest hernieuwden, voegden daaraan ook niet één enkel woord toe, om den Kerkeraad gerust te stellen.

Hiermeê rees het vooraf reeds bestaande vermoeden, dat alle deze personen beslist modern, en dus loochenaars van de Verzoening door

het bloed des Kruises waren, tot die hoogste mate van waarschijnlijkheid, die onder menschen in geestelijke zaken bereikbaar is; en het is op grond hiervan dat de Kerkeraad dan ook onder dagteekening van 4 April j.l. liet antwoorden, dat, nu er niet aan zijn dringend en ernstig verzoek voldaan was, geen attest van hem was te verkrijgen.

„De Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente", zoo wierd hun bericht, „overwogen hebbende Uw antwoord op zijne missive d.d. 23 Maart l.l., moet U doen opmerken dat eene voldoende verklaring, zooals door hem is gevraagd in zijn bovengemeld schrijven, daarin niet wordt gevonden, zooodat hij dientengevolge het gevraagde attest U niet kan geven op den grond in dezelfde missive vermeld."

Feitelijk heeft dus de Kerkeraad de Attesten geweigerd. Echter niet zonder eenigen schroom. Sommige broeders namelijk oordeelden aanvankelijk, dat men wél deze *Attesten* kon afgeven, maar naderhand de boeking der aangenomenen op onze Registers weigeren. Zij vreesden, dat sommigen, bij verzwakte Christelijke conscienties, het verband tusschen zulk een attest en 's Heeren Avondmaal niet rechtstreeks gevoelen zouden, en achtten een later optreden even doeltreffend. Een denkbeeld, waarop de Kerkeraad echter *niet* inging: 1°. omdat ze ook bij niet-boeking in de Registers dan toch toegang tot het Heilig Avondmaal erlangden; en 2°. omdat men iets wat op zonde uitloopt, niet eerst halverwege mag bevorderen, maar reeds behoort tegen te staan van den aanbeginne.

En hierbij bleef toen de zaak steken, totdat ze eerst in November dezes jaars, en alzoo eerst na verloop van een half jaar, weer in den Kerkeraad aan de orde kwam.

---

§ 12.

DE INMENGING DER HOOGERE BESTUREN.

Toch was er in dien tusschentijd heel wat geschied.

Enkelen der betrokken personen hadden zich namelijk inmiddels tot het Classicaal Bestuur gewend, om in hooger beroep te komen van het Besluit des Kerkeraads.

Dit Bestuur weigerde echter de zaak in hooger beroep aan te nemen; beschouwde de beslissing van den Kerkeraad waarschijnlijk als een Bestuursbesluit; en verklaarde juist bij die opvatting niet op de hand der klagers te kunnen treden, *overmits de Kerkeraad reglementair alle recht bezat, om te handelen gelijk hij deed.*

Ook hiermeê echter namen de klagers geen vrede, maar gingen hooger op bij het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, om, zoo mogelijk door tusschenkomst van dit hooger Kerkelijk College tot hun doel te geraken. En dit Kerkbestuur betoonde zich hier metterdaad willig toe, door een besluit van 1885, waarbij het zich veroorloofde den Kerkeraad te *gelasten* binnen zes weken de gevraagde attesten uit te reiken.

Van dit alles had de Kerkeraad intusschen niets hoegenaamd vernomen.

De Kerkeraad wist er niets van dat de zaak bij het Classicaal Bestuur aanhangig was geweest; kende volstrekt de beslissing niet, door dat Bestuur genomen; en vernam evenmin ook maar het allergeringste van wat bij het Provinciaal Kerkbestuur aanhangig was.

Alles ging buiten hem om.

In niets werd hij gekend.

Om inlichting noch explicatie wierd hem gevraagd.

En niets, letterlijk niets, was van heel dit geding en heel deze handeling aan den Kerkeraad ter oore gekomen, vóór den 5 November j.l., toen de bedoelde *last* om de attesten binnen zes weken uit te reiken, onverhoeds in den Kerkeraad binnenviel.

Drie voorstellen werden toen in de vergadering te berde gebracht. Het *eerste* van Br. C. Ingwersen, om *niet* in cassatie te gaan. Het *tweede* van Ds. Brummelkamp, die wel ten volle de meening deelde, dat het bevel van het Provinciaal Kerkbestuur *in strijd was met Gods Woord*, maar toch aanried om ook in cassatie te gaan op grond der Reglementen. En het *derde* van de Br. Ds. Krayenbelt en Ds. Van Schelven, Hovy en Dr. Kuyper, om wél in cassatie te gaan, maar alleen op grond, dat deze last »*in strijd met Gods Woord en alzoo nietig was.*"

Gedurende de discusssie, die zich over dit voorstel ontspon, geraakte het voorstel-Brummelkamp van de tafel, omdat, op de uitdrukkelijke vraag van den Voorzitter Ds. Renier, » of ook iemand der aanwezigen het gaan in cassatie op grond van de Reglementen steunen wilde", alle aanwezigen botweg zwegen; en wierd het voorstel-Ingwersen door den voorsteller na ernstig debat ingetrokken. Zoodat ten slotte alleen het voorstel van de Br. Ds. Krayenbelt, overbleef, dat dan ook aangenomen wierd met algemeene stemmen, op drie na, t. w. die van de HH. Ds. Posthumus Meyjes, Höveker en Hermanides; terwijl vóór stemden de HH. Ds. Van Son, Ds. Brummelkamp, Ds. Renier, Ds. Van der Horst, Ds. Krayenbelt, Ds. Deetman, Ds. Van Loon, Ds. Van der Dussen, Ds. Van Schelven, Ds. De Gaay Fortman en Ds. Karssen, terwijl Ds. Hogerzeil buiten stemming bleef, Ds. Vos vertrokken was en de overige predikanten bij zoo gewichtige zaak allen afwezig waren. En voorts de Broeders Ouderlingen Bechthold, Kuhler Wz., Magré, Steyling, Baggelaar, Knap, Hovy, Brade, Van der Vijgh, Broerse, Dr. Kuyper, Ter Wolde, Eichelberg, Goedhuys, Swen, Kroese, Meyer, Van den Andel, Dr. Rutgers, Kleeman, Ingwersen, Hermans, Bekking, Boevé, Völlink, Ingwersen, Schokking, Poesiat, Van Oostveen, Van Kampveld, Dr. Woltjer, Mr. Fabius, Gepken, Van Loopik, Beyer, Veth, Goldschmeding, Veenhuysen, Van Waarden Jr., Pfan, Cléban, Hein, Beenhouwer, Schaink, De Bruijne, Guldemond, Michel, Dr. De Hartog, en Van der Pol.

De aanteekening van cassatie, waaraan al deze predikanten en ouderlingen onvoorwaardelijk hun stem schonken, hield alzoo in: *Dat uitreiking der Attesten in strijd met Gods Woord en als zoodanig ongeoorloofd was.*

Het stuk zelf luidde aldus:

De Kerkeraad,

Overwegende, dat alle ding in de Kerke Christi allereerst getoetst dient aan Gods Woord;

Overwegende ten andere, dat het geraden is, eer men zich in strijd late wikkelen, alle gebaande wegen af te loopen;

En *overwegende* ten laatste, dat het pleit voor het opperrecht in de Kerke Christi van Gods Woord, desvereischt, niet ten einde ware te brengen met een ondergeschikt Bestuurs-collegie; maar doeltreffend alleen zou te voeren zijn bij de Synode-zelve of haar vaste Commissie in welk Collegie de Synodale Oorganisatie als zoodanig belichaamd optreedt;

Besluit,

1°. binnen drie dagen aan de Algemeene Synodale Commissie te doen toekomen een schrijven van dezen inhoud:

De raad der Kerke van Amsterdam teekent mits dezen tegen de copyelijk hierbij gaande beslissing van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland cassatie aan, op grond, *dat genoemde beslissing nietig is als in strijd met Gods Woord.*

Andere gronden, aan menschelijke inzettingen en reglementen ontleend, waren hierbij te voegen; maar hij laat deze achterwege, als overtollig na zijn beroep op den Woorde Gods, waaraan de Opzieners der Gemeente zich bij de aanvaarding van hun ambt onvoorwaardelijk voor God en de Gemeente verbonden hebben.

Blijkbaar had men hier dus in het allerminste niet met een gewone aanteekening van Cassatie te doen, alsof de Kerkeraad, in algeheelen strijd met zijn beginsel, nu toch weer in Roomschen trant het souverein gezag der Synodale Hiërarchie in *geestelijke* zaken erkennen ging.

Integendeel. Deze aanteekening van Cassatie was slechts een principiëel stellen van het buiten zijn schuld eenigszins omwoeld geschil. Het moest rechtstreeks en zuiverlijk komen te staan tusschen het gezag van *God in zijn Woord* en het gezag van *menschelijke Reglementen.*

Opdat dit echter door niemand zou kunnen misverstaan worden, besloot de Kerkeraad dit nogmaals duidelijk in een breedvoerige Memorie uiteen te zetten; gaf aan de H.H. Ds Krayenbelt, Ds Van Schelven, Hovy en Dr. Kuyper last zulk een Memorie op te stellen; en machtigde zijn Voorzitter, om dat stuk, na ontvangst, door te zenden aan de Algemeene Synodale Commissie.

Hieraan is voldaan, en de *Memorie ter toelichting van de Cassatie,* die men hierachter onder de *Bescheiden* vindt afgedrukt, binnen den bepaalden termijn in handen van de Synodale Commissie geraakt.

Deze Commissie hield juist te 's-Gravenhage zitting, toen het stuk inkwam; nam het terstond in behandeling; en gaf in aller ijl eene beslissing, geheel buiten Gods Woord om, en die, uitsluitend op eenige rekbare reglementaire bepalingen afgaande, zelfs het aanzoek om cassatie van de hand wees.

Ook dit stuk vindt men hierachter onder de *Bescheiden* opgenomen, evenals de *Herderlijke Vermaanbrief,* dien de Algemeene Synodale Commissie er bijvoegde.

Nu wierd de zaak kritiek.

De Synodale Hiërarchie had thans niet slechts door het Kerkbestuur van ééne enkele provincie, maar ook bij monde van haar *Centraal* Bestuur, last gegeven dat de Kerkeraad tóch uit moest voeren, wat volgens de overtuiging van den Kerkeraad met Gods Woord streed.

In zijn vergadering van 3 December j.l. wierd de Kerkeraad door den nieuwopgetreden Praeses, Ds. Van der Horst, opgeroepen, om van deze beslissing kennis te nemen.

Er was spoed bij de zaak, want reeds op 8 Januari 1886 liep de gestelde termijn ten einde.

De Commissie, die zich met de opstelling der Memorie belast had, stelde daarom voor, aanvankelijk geen discussie over het stuk te voeren, maar het ijlings in hare handen te stellen ter fine van consideratie en advies; voorts om aan haar viertal leden nog acht andere leden, vier predikanten en vier ouderlingen, toe te voegen; en aan deze uitgebreidere Commissie in last te geven, om de Gemeente in te lichten, zich met andere kerken zoo noodig in verband te stellen, en voorts al zulke maatregelen, als vereischt mochten zijn, aan den Kerkeraad voor te stellen of desverkiezende in zijn naam te nemen.

Dit voorstel ontmoette heftigen tegenstand bij een zeer kleine minderheid van den Kerkeraad, maar wierd toch na breedvoerige discussie met bijna algemeene stemmen aangenomen, terwijl de H.H. Ds. Posthumus Meyjes, Ds. Hogerzeil, Ds. Lütge, Ds. Van der Horst, Ds. Brummelkamp, Ds. Westhoff en Ds. Van der Dussen, en de ouderling Pastor aanteekening in de notulen verzochten, dat zij tot dit besluit *niet* hadden medegewerkt.

In deze Commissie, die reeds bestond uit de H.H. Ds. Krayenbelt, Ds. Van Schelven, Hovy en Dr. Kuyper, werden toen door den Voorzitter nog benoemd de H.H. Ds. Renier, Ds. Geselschap, Ds. Van Loon en Ds. De Gaay Fortman, en de ouderlingen Kuhler, Dr. Rutgers, Mr. Fabius en Dr. Woltjer. Van deze nieuw benoemden heeft alleen Ds. Geselschap bedankt, terwijl Ds. Krayenbelt zich om redenen van gezondheid terugtrok.

En hiermeê liep ook deze vergadering ten einde, waarvan alleen nog te melden valt, dat Ds. Brummelkamp bij de rondvraag verklaarde, alsnu *niet* meer van meening te zijn, dat het afgeven der Attesten door Gods Woord aan den Kerkeraad verboden wierd.

---

§ 13.

ZIJ-AANVAL OP HET VRIJ BEHEER.

Sinds is over deze zaak in den Kerkeraad niet verder gestreden, en dient alleen nog vermeld, dat in een vergadering van *Gemachtigden* met 170 tegen 3 stemmen, en in den *Algemeenen Kerkeraad* met 79 tegen 27 stemmen aan den Bijzonderen Kerkeraad betuiging van

sympathie en toezegging van steun bij onverhoopte dwangmaatregelen wierd toegezegd.

Wel is ook sedert dien tijd strijd in den Kerkeraad gevoerd, maar onder een anderen vorm, namelijk over het Beheer.

Ons vrij beheer was en is nog steeds een doorn in het oog der Synodale Hiërarchie, die er sinds een halve eeuw steeds op uit was, om ook op het beheer der kerkelijke goederen invloed te erlangen; en toen in 1869 de Koning het losliet, alle krachten inspande, om zich zelve in de plaats van den Koning te stellen.

Dit is haar echter destijds *niet* gelukt.

Amsterdam, dat sedert 1578 altoos haar Beheerszaken *plaatselijk* had geregeld; sinds 1810 dit door den Kerkeraad doen liet, lang eer er een Synodale Hiërarchie opkwam; en die in 1820 zelfs van den Koning vrijstelling van koninklijke inmenging had erlangd, bezat een te groote en te fiere gemeente, om zich aldus met handen en voeten gebonden aan de Synodale Hiërarchie over te leveren.

Toen dan ook in 1869 de stemgerechtigden ondervraagd wierden, wat hun wil was, koos men hier ter stede met verpletterende meerderheid voor eigen Vrij Beheer en tegen alle Synodale inmenging; en liet de regeling van dit Vrij Beheer over aan den Kerkeraad.

Sinds heeft de Kerkeraad dit Beheer dan ook gevoerd op den ouden voet door middel van de dusgenaamde *Kerkelijke Commissie*.

Taak en roeping van den Kerkeraad ten deze was het, om allereerst dit Beheer tegen alle inmenging van Hoogere Besturen te vrijwaren, en voorts het te voeren naar zijn beste inzicht.

Dit waken bleek dan ook ras noodig.

Immers het lag voor de hand, dat de Synodale Hiërarchie niet af zou laten, om haar hand naar dit begeerlijk goed uit te steken, teneinde aldus elke vrijheid tot een handelen naar den Woorde Gods in de Kerke van Amsterdam te smoren.

De Kerkeraad kon in zijn strijd voor de eere van Gods Woord worden geschorst of afgezet. Het Classicaal Bestuur zou zich, zelfs tegen zijn eigen Reglement in, kunnen vermeten, om te komen doen wat des Kerkeraads was. En alzoo zou toch het Beheer onder de Hoogere Besturen raken.

En overmits dit nu juist datgene was, wat de stemgerechtigden in 1869 verklaard hadden, *niet* te zullen gedoogen, *moest* de Kerkeraad wel op middelen bedacht zijn, om zulk een ongeoorloofde inmenging te weerstaan.

Hiertoe strekten dan ook zekere wijzigingen in de regeling van het Beheer, die in 1875 wierden vastgesteld, en andere, die, sinds lang in overweging, eerst nu door de Kerkelijke Commissie aan den Kerkeraad wierden voorgesteld.

De Kerkeraad keurde in zijne vergadering van 14 Dec. j.l. ook deze laatste wijzigingen goed, maar niet zonder dat ruim een twintigtal leden, met Dr. Berlage en Ds. Ternooy Apèl aan het hoofd, zich uit al hun vermogen hiertegen hadden verzet.

Dit sprak vanzelf.

Kon een hooger Bestuur het Beheer van onze Kerke overrompe-

len, dan ware het met den strijd, om de gemeente bij den Woorde Gods te houden, gedaan.

Ten einde de macht, die hier nog voor den Woorde Gods staan kan, te breken, *moest* dus wel het uiterste gewaagd, om deze sterking van het Vrij Beheer te voorkomen.

Een poging die wel mislukte, maar wier mislukking op de hoogere Besturen dan ook zulk een ongunstigen indruk heeft gemaakt, dat reeds daags daaraan, onder dagteekening van 15 December bij den Voorzitter des Kerkeraads een schrijven van het Classicaal Bestuur inkwam, waarin vóór 1 Jan. 1886 opgave gevraagd wierd van de namen der leden, die vóór deze wijzigingen hun stem hadden gegeven.

Eerst op 28 December kon de vergadering hierop besluiten, en stelde toen dit stuk in handen van een gevolmachtigde Commissie, dewijl tien leden, gebruik makende van een recht hun door ons Huishoudelijk Reglement toegekend, het beter keurden in zoo ernstige zaak niet overijld te besluiten.

Vreemd niet waar?

En in 1869 én in 1875 heeft de Synodale Hiërarchie gepoogd de hand op ons Beheer te leggen.

Tot tweemaal toe moest ze dit pogen opgeven.

Amsterdam bleef vrij.

Maar nu in 1885 waagt ze de poging nogmaals; nu niet rechtstreeks, maar zijdelings; en zet dit pogen met zulk een overhaasting door, dat zelfs de Kerstdagen en het einde des jaars door deze geschillen moesten beroerd worden.

Het ligt vooralsnog niet op den weg onzer Commissie zich breeder over deze nevenquaestie uit te laten.

Een ieder gevoelt intusschen, dat het één strijd is, die én voor het Vrij Beheer én voor de Vrijheid om naar Gods Woord te handelen, thans door den Kerkeraad gestreden wordt. Iets wat dan ook zeer duidelijk uitkwam in den Algemeenen Kerkeraad, waar bijna geheel dezelfde personen, die tegen het Vrije Beheer stemden, ook hun stem onthielden aan de betuiging van sympathie aan den Bijzonderen Kerkeraad.

Heel het dreigend Conflict blijft zich dan ook feitelijk om deze éene, alles beheerschende vraag bewegen: »*of iemand wie dan ook den Kerkeraad dwingen mag om tegen Gods Woord te handelen!*"

---

§ 14.

GODS WOORD BESLIST DE ZAAK.

Niet ten onrechte is, in verband hiermêe, in de vergadering van den Algemeenen Kerkeraad van 14 December 1885 van de tegenstemmende Bedienaren des Woords gevergd, dat zij uit den Woorde Gods zouden aantoonen, dat het afgeven van deze attesten voor het uitgesproken doel, om tot het H. Nachtmaal te worden toegelaten, *wel* geoorloofd was.

Met name rust die last op die Bedienaren des Woords, die eerst zelven meêhielpen verklaren, dat het afgeven van deze attesten *ons door Gods Woord verboden wierd;* en alzoo er ook nu nog medeaansprakelijk en medeverantwoordelijk voor zijn, dat de Kerkeraad dien weg opging; maar nu van achteren overliepen tot de tegenovergestelde meening, dat Gods Woord het *niet* verbiedt. D. w. z. dat Gods Woord niet verbieden zou: *Om voor een loochenaar van den Christus met eigen hand de deur open te doen, waardoor hij toegang erlangt tot het H. Nachtmaal des Heeren.*

Hierin toch ligt zulk een onbegrijpelijke tegenstrijdigheid en iets zoo onverklaarbaars, dat er uitsluitsel komen moet.

Reeds in *de Memorie*, die hier achter volgt is dit punt duidelijk uiteengezet, en nog dezer dagen las men in een bekend weekblad, toen het den 22 December verscheen, desaangaande het navolgende, dat, als over het geheel de meening der Commissie uitdrukkende, hier wordt ingelascht.

Heel de kerkelijke quaestie van Amsterdam, zoo las men daar, beweegt zich om deze éene vraag: Of God de Heere in zijn Woord het afgeven van de verlangde attesten al dan niet *verbiedt.*

Verbiedt God de Heere in zijn Woord dit *wel*, dan is de zaak hiermeê ook uit, en valt er niet verder te redeneeren. Dan mág de kerkeraad ze niet afgeven, er kome van, wat er van kome. Gehoorzaamheid is beter dan offerande. Tóch te doen wat God de Heere in zijn Woord *verbiedt*, is eenvoudig doodelijke *zonde.*

Maar ook, verbiedt God de Heere dit in zijn Woord *niet*, dan ligt de zaak ook even eenvoudig. Want we zouden den dienaar onzes Heeren Jesu Christi wel eens willen leeren kennen, die de vermetele stoutheid aandorst, om de belangen van een zoo groote kerk als die van Amsterdam er aan te wagen, als hij niet *gedwongen* wierd door een stellig bevel van zijn God.

Dit is dus eigenlijk het éénige punt, dat de deur dicht doet, en waardoor de zaak moet uitgemaakt.

Te zeggen: „Ge hadt het anders moeten aanleggen", doet niets ter zake. Want stel al, dit ware zoo, en de kerkeraad had duizend flaters begaan, dan nog zouden we den Christenleeraar wel eens willen leeren kennen, die zeggen dorst: „Omdat ge vroeger de zaak verkeerdelijk hebt aangelegd, moet ge nu dan maar doen *wat God verbiedt!*"

Ieder voelt immers: Dit *kan* niet. Dit kan *nooit.*

Wat ik ook vroeger verkeerd hebbe gedaan, Gods verbod gaat *altoos* door, en als, hoe ook of door wien ook, een zake van mij gevorderd wordt, waarvan ik kan aantoonen: *dat God de Heere ze mij in zijn Woord verbiedt,* — dan *moet* ik weigeren. Kom ik dan om, dan kom ik om. Maar in geen geval mag ik dan doen, *wat God verbiedt.*

Dit is zoo klaar, zoo eenvoudig en zoo duidelijk, dat we ons niet kunnen voorstellen, dat één eenig Christenmensch hiertegen *iets* zal kunnen of willen inbrengen.

Indien er dus te Amsterdam of daarbuiten Christenbroeders zijn, die zeggen: De kerkeraad van Amsterdam mag de attesten *wel*

afgeven, — dan rust op deze broeders de dure verplichting, om ons bewijs uit Gods Woord geleverd te ontzenuwen.

Kunnen zij dit niet, dan oordeelen ze hierin zichzelven.

Want of men nu al zegt: „Dan komt heel de kerk weer onder de modernen; dan gaat het Weeshuis en heel die reeks van andere stichtingen weer in verkeerde handen over; het ging nu zoo goed; God gaf zooveel zegen; laat dit nu doorwerken, en verstoor het niet!" — dit snijdt natuurlijk alleen dan hout, als men mij af wil manen, om geen eigenwillige plannen door te drijven, maar heeft niets te beduiden, *zoodra er een stellig verbod van Gods Woord ligt.*

Zelfs eerlijkheid onder menschen op de markt geldt nog altoos zoo hoog, dat als een koopman door een kleine oneerlijkheid, o, zooveel onheil, het springen van het kantoor en het ruïneeren van o, zooveel menschen voorkomen kon, een ieder toch zeggen zal: *En toch moogt ge die oneerlijkheid, hoe klein ook, niet begaan.*

En hoeveel te meer moet dit dan niet onder Opzieners der Gemeente in de Kerke Gods gelden?

En of men dus al zegt: „Gij maakt er de kerk ongelukkig door en ge ruïneert al onze stichtingen!" — dit doet alles niets ter wereld af, zoodra het *oneerlijk* tegenover den Heere onzen God zou zijn.

Gods Woord is *de eenige en algenoegzame en onfeilbare regel voor ons geloof en onzen wandel.*

Daaraan heeft een ieder, daaraan heeft ook de Kerkeraad van Amsterdam zich te houden. En al het geding komt dus per slot van rekening altoos weêr op deze éene quaestie neder: *Verbiedt God het in zijn Woord?*

En dit nu *is* zoo, en hiervan gaan we uit het Woord het bewijs leveren.

Zien we dan eerst, waarvan sprake is.

Er is sprake van *attesten van zedelijk gedrag*, gevraagd door moderne personen, als middel om *aangenomen* te worden.

Goed, wat is nu *aanneming?*

Aanneming is een kerkelijke acte, waardoor iemand *den toegang tot het heilige Avondmaal* ontvangt.

Een andere beteekenis heeft het doen van belijdenis nooit gehad noch ooit bezeten.

Het strekt *niet* om „stemgerechtigd" te maken, want er worden nog meer *vrouwen* dan *mannen* aangenomen, en vrouwen hebben geen stemrecht. En ook door aangenomen te zijn heeft men nog volstrekt geen stemrecht. Dat komt eerst met de 23 jaar.

Het strekt ook niet om „lid der kerk" te worden, want lid der kerk is men reeds door zijn geboorte. Hoor maar wat in het Doopsformulier van de jonge kindertjes gezegd wordt: „Dat ze *als lidmaten* der gemeente behooren gedoopt te wezen."

En eindelijk de aanneming strekt ook niet, om mettertijd van de Diaconie te kunnen trekken, want ook doopleden behoort de kerk in

hun nood te verzorgen, en aangenomen worden niet alleen armen, maar ook gezeten burgers en rijken; zelfs de koning.

Geen quaestie dus, of het *moet* door ieder toegestemd: Op de vraag: „Waartoe dient de aanneming?" moet geantwoord: „Het is het middel van toelating voor hen, *die zich tot het heilig Nachtmaal willen begeven!*" En of nu een ander dit anders opvat, dit doet er niets toe, de kerkeraad *mag* het niet anders opvatten. „Aanneming" is aan iemand toegang tot het heilig Nachtmaal ontsluiten.

Want wel zegt de booze wereld, dat een jongen en meisje toch aangenomen moeten zijn, om voor vol in de wereld meê te rekenen, en van de catechisatie af te zijn, en op bals en partijen te kunnen gaan; maar we kunnen ons toch kwalijk inbeelden dat er één enkel Opziener der gemeente zou zijn, die zulke beweegredenen zou willen overnemen.

Opzieners der gemeente hebben niet te vragen, wat anderen op zondige wijs wel van de aanneming gelieven te maken, maar uitsluitend: wat de aanneming in de Kerke Gods *feitelijk is;* en dan is er maar één antwoord: *Indien ge als kerkeraad iemand aanneemt, dan ontsluit ge voor zulk een persoon den toegang tot het heilig Nachtmaal onzes Heeren Jesu Christi.*

— —

Dit nu alzoo vastgesteld zijnde, komen we dus thans tot de vraag, of deze ontsluiting van den toegang tot het heilig Nachtmaal, naar luid van Gods Woord, mag plaats hebben *voor ongeloovigen.*

„Ongeloovigen" nemen we daarbij in den gangbaren, kerkelijken zin, en bedoelen er dus *niet* meê: „Onbekeerde personen"; maar uitsluitend zulke personen, die den Heere niet *belijden.*

Nooit heeft de kerk over iemands staat voor God geoordeeld. Labadisme mág er in de kerk niet zijn. Een kerk van louter heiligen te droomen, is *tegen* het Woord. Tarwe en kaf moet hier *vermengd* blijven [1]). De kerk mag dus alleen over *belijdenis* en *wandel* oordeelen. Van meer weet ze niet, en over meer heeft ze dus geen zeggen.

En nu voegt het zeer zeker aan de kerk van Christus, om te midden van veel verwarring en strijd, ook met dit afeischen der belijdenis uiterst teeder en omzichtig te werk te gaan, en vooral niet om kleine, onbeduidende verschillen of verzuimen, de lieden af te wijzen.

De kerk behoort een milde hand te hebben, een hand van ontferming en barmhartigheid; er moet iets in haar afstralen van het Goddelijk mededoogen. Winnen en lokken, niet afsnijden en verjagen, moet haar doel zijn. De kerk zoekt het verlorene en stoot daarom den boetvaardige niet af.

Een rookende vlaswiek uit te blusschen ware voor de kerk zonde.

Maar toch, ook deze barmhartigheid heeft haar grenzen. Een *Mahomedaan* zou men niet mogen toelaten. Een *Jood,* die in Jezus *niet* den Messias beleed, evenmin. Een *Roomsche,* die in zijn dwaling bleef hangen, ook niet. En zoo ook, en veel minder nog een *ongeloovige,* die zelfs dit summier niet erkennen wil, dat hij Jezus, zijnen

1) Niet tarwe en onkruid. Dit beeld doelt op de *wereld,* niet op de *kerk.*

Heer, wil gaan belijden, als die overgeleverd is voor onze zonden en opgewekt tot onze rechtvaardigmaking.

En overmits de jongelieden, voor wie ditmaal de attesten gevraagd worden, *zelfs dit weinige als hun motief weigerden te erkennen*, mogen deze leerlingen van erkend moderne predikanten, dus niet anders beschouwd worden dan als *on*geloovigen ; en moet nu alzoo de vraag beantwoord : Mogen zulke personen toegelaten worden tot het heilig Nachtmaal ?

———

Op deze vraag nu antwoordt de Heilige Schrift zeer duidelijk.

Ze zegt, dat „schuldig is aan het lichaam en bloed des Heeren", en dat zichzelven „een oordeel eet en drinkt", al wie aan het heilig Nachtmaal aan gaat zitten, „zonder te onderscheiden het lichaam des Heeren" (1 Cor. 11 : 27 en 29).

De Heilige Schrift leert ons, dat deze zonde begaan wordt, door een iegelijk die aan het heilig Nachtmaal niet „den dood des Heeren verkondigt totdat hij komt" (1 Cor. 11 : 26).

En de Heilige Schrift leert ons eindelijk, dat „het verkondigen van den dood des Heeren totdat hij komt", en „het onderscheiden van het lichaam en bloed des Heeren," gebonden is aan wat de Heere Jezus zelf bij de instelling van het heilig Avondmaal sprak, over de beteekenis van zijn zoendood en wederkomst.

Van zijn zoendood sprak hij : „Dit is mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, *dat voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden*"; en aangaande zijn wederkomst op de wolken : „Ik zeg u, dat ik van nu aan niet zal drinken van deze vrucht des wijnstok, tot op dien dag, dat ik die nieuw zal drinken in het koninkrijk mijns Vaders" (Matth. 26 : 28, 29).

Het is alzoo aan geen twijfel onderhevig, of, naar luid van Gods Woord, *wordt er een zeer ergerlijke zonde begaan*, indien er een persoon, die de verzoenende kracht van het bloed des Heeren niet dankbaar en met vreugde belijdt, toetreedt tot het heilig Avondmaal.

Zoo hebben onze kerken het dan ook steeds begrepen, en in onzen Heidelbergschen Catechismus het een iegelijk ingeprent : „Dat het toegaan tot het heilig Nachtmaal van dezulken die zich met hunne bekentenis als ongeloovige menschen aanstellen, *het Verbond Gods ontheiligt en zijn toorn over de gansche gemeente verwekt.*" (Antwoord op vraag 82.)

———

Maar zal iemand zeggen : »Het zij zoo. We geven u dit gewonnen. Zoo denken ook wij er over. Een loochenaar van den zoendood des Heeren Jesu Christi, die tot het heilig Nachtmaal toetreedt, begaat zeer zware zonde. Maar, wat heeft dit met de zaak der attesten te maken ? Die attesten strekken wel om iemand de aanneming mogelijk te maken, maar dit gaat den kerkeraad van Amsterdam niet aan. Hem wordt alleen gevraagd, om een attest van *zedelijk gedrag*, en dat kan hij naar waarheid omtrent deze personen afgeven. Wat er nu verder van komt, dat is zijn zaak *niet.* Ik ben niet verantwoordelijk voor alles wat een ander met een door mij gegeven stuk stuk gelieft te doen.

„Ge hebt dus volkomen gelijk, dat de kerkeraad van Amsterdam deze personen niet tot het heilig Avondmaal mag toelaten. Maar dat eischt dan ook niemand van hem. Al wat men eischt, is dat hij aan onbesprokene personen afgeve een attest van *zedelijk* gedrag. En wat ter wereld is daar nu tegen?

„Laat de kerkeraad doodeenvoudig die attesten afgeven. Dan gaan die jongelieden naar elders. Worden dáár aangenomen. En alles gaat verder buiten den kerkeraad om. Hij wascht zijn handen in onschuld!"

Wie voert zulke taal?

Een sluw bedrieger op de beurs? Een man van grove, ruwe zedelijke opvatting, die nooit van zedelijke solidaire verantwoordelijkheid vernam? Een casuïst? Een moralist uit de Jezuïeten?

Haast zou men het denken, en, God zij lof, is er nog niet één in onze kerk, hij zij dan modern of orthodox, die zulk een gruwelijke zedeleer zou durven verdedigen.

En met name onze orthodoxe leeraren weten, als ze aan het derde gebod zijn toegekomen, o, zoo uitnemend aan de hand van den Catechismus hun toehoorders te beduiden, dat we zelfs „door ons *stilzwijgen* en *toezien* ons zulker schrikkelijke zonde *deelachtig maken*". Alsook dat God zich volstrekt niet alleen vertoornt over den vloeker zelf, maar ook wel terdege eveneens over degenen *„die zooveel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden.*"

Mogen we nu vragen, of het ontheiligen van 's Heeren *Nachtmaal* niet minstens even erg als het ontheiligen van *'s Heeren Naam* is. En indien dan nu alle orthodoxe leeraars onzer kerk zelve uit één mond erkennen, dat, naar luid van Gods Woord, Gods toorn ontbrandt: 1°. over den vloeker; 2°. over hem die dit zwijgend aanhoort; 3°. over hem die dit zooveel hem mogelijk is, niet weert en voorkomt; — volgt daar dan niet uit, dat de toorn Gods evenzoo verwekt wordt: 1°. over den ontheiliger van het Nachtmaal; 2°. over hem die dit geworden laat; en 3°. *over hem die, zooveel hem mogelijk is, dit niet weert en voorkomt?*

Ook ten deze zijn de uitspraken der Heilige Schrift verpletterend.

„Leg niemand haastig de handen op, *en heb geen gemeenschap met anderer zonden*" (1 Tim. 5. 22).

„Gaat uit van haar mijn volk, *opdat ge aan hare zonden geen gemeenschap hebt*" (Openb. 18 : 4).

Er is dus, naar luid van Gods Woord (en geen enkel Bedienaar des Woords zal dit kunnen of willen ontkennen), wel terdege *zonde*, niet enkel in het zelf begaan van zonde, maar evenzoo in het *dulden*, *mogelijk* maken en *niet beletten* van zonde, waar het in mijn macht stond dit te doen.

Iemand, die in een kamer verhuurt, wetende dat die kamer door een ontuchtige vrouw voor hoererij zal gebezigd worden, staat voor God wel terdege schuldig, en kan volstrekt er niet meê af met te zeggen: „Ik verhuur mijn kamer, maar zij moet weten wat ze er meê doet."

Een opkooper, die gestolen goed koopt, staat schuldig, ook al steelt hij zelf niet.

Een koopman in wapens, die een dolk verkoopt, wetende, dat de kooper op moord zint, is voor God schuldig.

Wie iemand een lucifer reikt, wetende dat hij daarmeê brand wil stichten, zondigt.

Wie een attest van goed gedrag geeft aan een slecht zeeman, wetende dat hij met dit attest het commando over een passagiersboot zal krijgen, is schuldig aan het zesde gebod, zoo hij het afgeeft en de boot komt met de passagiers om.

En zoo ook, wie een attest van goed gedrag geeft, vooruit wetende, dat dit dienen zal om een loochenaar van het zoenbloed des Heeren den toegang tot het heilige Nachtmaal te ontsluiten, die begaat zonde voor God.

Als een kind aan zijn vader geld vraagt, en de vader weet, dat het kind met dat geld zonde in een zondig huis wil bedrijven, dan is die vader een onmensch, geen vader maar een zedelooze lafaard, als hij het toch aan zijn kind geeft.

En zoo ook hier, als er in Amsterdam personen zijn, die, niet wetende wat zonde ze begaan, ongeloovig aan het heilige Nachtmaal toe willen treden, en ze vragen den kerkeraad een attest, om hiertoe te geraken, dan is die kerkeraad een liefdeloos, een onzedelijk, een laf college en voor God en menschen ontrouw, zoo hij toch die stukken maar geeft.

Gods Woord zegt: „Heb uw naaste lief als uzelf", en draagt aan de Opzieners op: „Hebt acht op de kudde!"

Is het nu *liefde voor den naaste*, als iemand een groote zonde voor God wil begaan, en hij vraagt *mij* om hem er het middel toe te verstrekken; en ik heb het dus in mijn macht, om zulk een zonde te voorkomen; — als ik hem dan toch het middel daartoe verschaf?

De Drankwet verbiedt den verkoop van drank aan personen, die kennelijk door meer te drinken, zondigen zouden. Eigen voordeel moet de tapper dan inboeten, om den naaste niet ongelukkig te maken.

En terwijl het aldus tot in de kroegen en tapperijen voor zondig en kwaad wordt gehouden, om iemand de middelen te verschaffen, waarmeê hij tot zonde zou komen, zal men in de Christelijke kerk bij het heilig Nachtmaal onzes Heeren nog den eisch bepleiten moeten, dat het verschaffen aan iemand van de middelen, waarmeê hij in zake het Nachtmaal zal gaan zondigen, *voor God niet mag?*

Iets wat te sterker klemt in Opzieners der gemeente.

Zelfs naar burgerlijke opvatting verzwaart het iemands schuld, als hij, vader over een kind, voogd over een pupil, directeur van een weeshuis, meester op school of overheidspersoon over de schare is.

En natuurlijk! Want deze allen zijn van Godswege geroepen, om van zonde *af te manen*, zonde *te beletten*, zonde *te voorkomen*, zonde *onmogelijk* te maken.

En zou ditzelfde dan niet veel sterker nog van de Opzieners der gemeente en de herders der kudde gelden?

Zij, de Opzieners, die juist gehouden en geroepen zijn, om zonde tegen te gaan, hoe wilt ge toch dat ze zelven zullen meêwerken, *om de zonde mogelijk te maken!*

En zegt ge: Maar de Herder mag met dat doel toch de overige kudde niet prijsgeven, — hoor dan wat de Heere in de gelijkenis zegt: „Er was een herder, en hij had *honderd* schapen, en toch verliet hij de *negen en negentig* overige, en ging *het ééne* verlorene schaap na.''

——

Op bovengemelde gronden komt het ons voor, dat men Gods Woord geweld moet aandoen; de eerste beginselen der zedelijkheid verkrachten; en het Opzienersambt van alle verantwoordelijkheid ontslaan, — zoo men zou willen volhouden dat wel het gaan naar het Nachtmaal voor loochenaars van 's Heeren zoenbloed *zonde* is, maar dat het geen *gemeenschap aan anderer zonde* zou zijn, bijaldien de kerkeraad op aanvrage, de middelen, noodig voor het begaan van deze zonde, verstrekt.

Acht iemand desniettemin, dat dit oordeel onjuist is, dan zijn we natuurlijk bereid ons beter te laten onderrichten, mits uit den Woorde Gods.

Maar kan men dit *niet*, althans niet zoo, dat het de conscientie der bezwaarden ontlast, dan mag ook niemand, 'tzij Synode of welke macht ter wereld ook, iemand aantasten of straffen, die zegt: *Ik mag niet.*

Want zelfs, al wilde men zeggen: *Ik twijfel nog!* — zelfs dan zou men nog niet mogen afgeven.

Immers, zelfs de gemeene wijsheid leert ons dat het *in dubiis abstine*, d. w. z. „als ge twijfelt, onthoud u dan van handelen!" de levensregel voor een iegelijk is, die teeder van consciënte wil zijn.

---

§ 15.

RESUMTIE IN VEERTIEN VRAGEN EN ANTWOORDEN.

Althans voor wat de hoofdstrekking aangaat acht de Commissie bovenstaande uiteenzetting volkomen juist, en, resumeerende, kan ook de Commissie nog niet anders inzien, of op de *veertien* vragen die hier volgen *kan* noch *mag* anders geantwoord, dan wat zij er op volgen laat:

Eerste vraag: Waartoe dient de aanneming?

Antwoord: Om op belijdenis toegelaten te worden tot het H. Nachtmaal.

Tweede vraag: Zal men ook de zoodanigen tot het H. Avondmaal laten komen, die zich met hun bekentenis als ongeloovige menschen aanstellen?

Antwoord: Neen, geenszins, want alzoo wordt het Verbond Gods ontheiligd en de toorn Gods over de gansche gemeente verwekt.

Derde vraag: Is het toetreden aan het H. Nachtmaal des Heeren van personen »die zich met hun bekentenis als ongeloovige menschen aanstellen" voor hen *zonde?*

Antwoord: Gewisselijk, want zij zijn schuldig aan het Lichaam en Bloed des Heeren en eten zichzelven een oordeel.

Vierde vraag: Is het geoorloofd aan iemand die (zij het ook zonder

zich daarvan rekenschap te geven) gereed staat, om deze zonde te begaan, daartoe op eenigerlei wijze de behulpzame hand te bieden of hem de middelen er toe te verschaffen?

Antwoord: In geenen deele, want God houdt ook dezulken voor schuldig, die voor zooveel aan hen staat, zulk een ontheiliging van zijn heilig Nachtmaal niet helpen weren en verbieden.

Vijfde vraag: Stellen deze jongelieden zich met hun bekentenis aan als ongeloovige menschen?

Antwoord: Ja, want zij vervoegden zich om godsdienstonderwijs te ontvangen bij predikanten van wie bekend is, dat ze de Belijdenis der Christelijke Kerk verwierpen. Alsmede toen hun gevraagd is, of het hun voornemen was den Heere Jezus Christus als den eenigen en algenoegzamen Zaligmaker te gaan belijden, hebben ze dit *niet* willen betuigen.

Zesde vraag: Als deze jongelieden deze attesten van den Kerkeraad kregen, wat zouden ze er dan mede doen?

Antwoord: Met behulp van deze attesten zich door een ongeloovigen Kerkeraad den toegang tot het H. Nachtmaal laten ontsluiten.

Zevende vraag: Kan de Kerkeraad dan toch ook daarna hun bevestiging niet beletten?

Antwoord: Neen, want ieder predikant kan dit doen, hier of elders.

Achtste vraag: Maar kan de Kerkeraad dan toch de zonde der ontheiliging van het Nachtmaal niet weren door hen niet in te schrijven in de Lidmatenboeken?

Antwoord: Neen, want terstond na hun bevestiging kunnen ze reeds aan het H. Avondmaal gaan, niet alleen hier, maar ook elders; *en dan is de zonde geschied,* die de Kerkeraad had *kunnen* beletten.

Negende vraag: Maar kan de Kerkeraad hen dan later niet censureeren?

Antwoord: o, Ja, maar *dan is de zonde reeds geschied.* En bovendien het is onzedelijk, iemand eerst tot het begaan van zonde behulpzaam te zijn, en dan hem te straffen.

Tiende vraag: Wat moeten deze jongelieden dan doen?

Antwoord: Zij moeten zich bekeeren van hun dwaalweg, en tot de belijdenisse Christi komen, en anders hooren ze niet aan het H. Nachtmaal.

Elfde vraag: Is het toch niet liefdeloos als de Kerkeraad tegen deze jonge personen optreedt, waar toch hun leermeesters en ouders de hoofdschuldigen zijn?

Antwoord: Iemand van *zonde* af te houden is nooit liefdeloos, maar altoos *eisch der liefdë.* Het is geen straf, maar een *weldaad.*

Twaalfde vraag: Maar beging de Kerkeraad dan geen fouten, en had hij niet in menig opzicht anders kunnen handelen, en verloor hij dan hierdoor het recht niet, om thans de attesten te weigeren?

Antwoord: Neen, want te zeggen, dat iemand, omdat hij vroeger vele fouten beging, daarom thans tot een zoo groote zonde dan ook maar moet medewerken, is een gansch goddelooze leer.

Dertiende vraag: Maar mag de Kerkeraad er dan heel de kerk aan wagen?

Antwoord: Zoodra God de Heere in zijn Woord gesproken heeft,

komt die vraag niet meer tepas. Wat God de Heere *verbiedt*, mág iemand nooit doen, al verging ook de wereld er door.

Veertiende vraag: Is de Kerkeraad met deze zaak wel op Gods weg?

Antwoord: Zoodra er een stellig verbod van Gods Woord ligt, is dit uitgemaakt. Bijzondere leidingen van den Heiligen Geest te zoeken, waar het klare Woord van God zoo duidelijk spreekt als in het onderhavige geval, is een valsche bevindelijkheid, die het gezag van Gods Woord weerspreekt.

Waar God iets stellig in zijn Woord verbiedt, kán geen sprake meer zijn, van nog eerst om een duidelijk aangewezen weg te gaan vragen, maar mag alleen gebeden om genade, die getrouw doet zijn, en tegen de overleggingen des vleesches in bekwaam maakt tot *een gehoorzamen*, gelijk dit aan alle dienstknechten des Heeren past.

---

§ 16.

SLOTVERMANING.

En hiermede deze uiteenzetting van het gebeurde aan de overweging der Gemeente aanbevelende, zij een iegelijk op het harte gebonden:

Ten eerste, dat niemand zich in overspanning of verontwaardiging opmake, om in onze kerk een onnoodige scheuring aan te richten of zich in een opwelling van toorn van haar af te scheiden.

Ten tweede, dat een iegelijk zich wel wachte, om in deze hoog ernstige zaak, broeders die nog in hun ziele worstelen, uit de hoogte te veroordeelen. De genade ook der getrouwheid is niet aller.

Ten derde, dat veeleer een iegelijk van ons de wolk van voor zijn eigen ziel wegdrijve, zijn zonde en schuld voor God belijde, zijn leven betere en in alle godzaligheid voor het aangezicht des Heeren wandele.

En ten vierde, dat de geloovigen ook deze zaak met goed vertrouwen in de hand van hun God mogen stellen, Hem aanroepende of Hij zijn Dienaren getrouw moge stellen en over zijn Gemeente overvloedig uitgiete den Geest der genade en der gebeden 1).

Namens den Kerkeraad der gevolmachtigde Commissie
in zake de attesten,
C. A. Renier, *Voorzitter*.
N. A. De Gaay Fortman, *Secretaris*.

Amsterdam, 23 December 1885.

---

1) De opmerking van Ds. Hogerzeil in een *postscriptum* van zijn vlugschrift: *De Kerkelijke strijd te Amsterdam*, gemaakt, als had de Commissie ten onrechte in haar mededeeling aan de Gemeente (zie onder de Bescheiden N°. XV) van eenige predikanten verzwegen, dat hunne meening sedert dien tijd omging, meent de Commissie beleefdelijk als ongemotiveerd van de hand te mogen wijzen. Alleen de H.H. Ds Brummelkamp en Lütge hebben in den Kerkeraad te kennen gegeven, dat zij van opinie veranderd zijn. Anderen mogen door hun houding iets dergelijks hebben doen vermoeden, maar *uitgesproken* had zich, toen de Commissie sprak, nog geen hunner.

BESCHEIDEN.

I.

Kopie der Missive van Ouders, Voogden en Beschermers der aannemelingen van de pred. Berlage, Ternooy Apèl en Laurillard; aan den Kerkeraad, dd. 14 *Januari* 1885.

De ondergeteekenden, Ouders, Voogden of Beschermers van kinderen, die gedurende langeren of korteren tijd godsdienstonderwijs van de predikanten BERLAGE, TERNOOY APÈL en LAURILLARD ontvingen, nemen de vrijheid het navolgende onder Uwe aandacht te brengen.

Onderscheidene van die kinderen bereidden zich in de laatste maanden voor om tegen Kerstmis jongstleden belijdenis van hun geloof af te leggen en tot lidmaat der Nederduitsche Hervormde kerk te worden aangenomen.

Hunne predikanten gaven hun echter het teleurstellend bericht, dat hiertoe niet kon worden overgegaan, daar de ouderlingen, vanwege den Kerkeraad afgevaardigd om tot die aanneming mede te werken, hun hadden medegedeeld, dat zij dit niet konden doen.

Ondergeteekenden gevoelen zich alzoo in hun recht verkort, en achten zich verplicht daartegen ten krachtigste bij U te protesteeren. Het zal toch wel door niemand kunnen worden ontkend, dat jongelieden, die bij wettig beroepen en erkende predikanten der gemeente godsdienstonderwijs ontvingen, recht hebben tot de aanneming te worden toegelaten, indien zij hun verlangen daartoe te kennen geven, hunne leeraars hen daartoe waardig achten, en geene bezwaren tegen hun zedelijk gedrag bestaan.

Ondergeteekenden tegen dergelijke handelingen protesteerende, kunnen niet nalaten hunne diepe smart over die huns inziens onwettige weigering der Ouderlingen uit te spreken.

[Op 6 vellen 282 onderteekeningen].

II.

Missive aan den Kerkeraad dd. Januari 1885, *tot adhaesie aan bovenstaand protest.*

Ondergeteekenden, leden der Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier, kennis genomen hebbende van het protest, door een aantal Ouders, Voogden of Beschermers van leerlingen der predikanten BERLAGE, TERNOOY APÈL en LAURILLARD bij den Kerkeraad dier gemeente ingediend, ter zake van de weigering van de daartoe afgevaardigde Ouderlingen om die predikanten bij de aanneming hunner leerlingen bij te staan, betuigen ten sterkste hunne instemming met dat protest.

[Op 7 vellen 764 onderteekeningen].

III.

Antwoord van den Kerkeraad aan de Ouders.

(Reeds afgedrukt op pag. 27).

IV.

Antwoord van den Kerkeraad aan de Jongelieden.

(Reeds afgedrukt op pag. 29.)

V.

Antwoord van den Kerkeraad op de tweede aanvrage van den heer Waller, c. s.

(Reeds afgedrukt op pag. 32.)

VI.

Antwoord van het Classicaal Bestuur.

(Nooit door den Kerkeraad ontvangen.)

VII.

Beslissing van het Provinciaal Kerkbestuur.

Het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, gelezen hebbende eene missive van M. J. Waller en drie andere zich noemende lidmaten der Nederduitsche Hervormde gemeente te Amsterdam, dd. 11 Juni 1885, houdende bezwaar tegen eene afwijzende beschikking van het Classikaal Bestuur van Amsterdam, dd. 26 Mei 1885, op hun verzoek om recht tegenover „een volstrekt onwettig besluit van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente aldaar, waardoor het hunnen kinderen onmogelijk is gemaakt elders tot lidmaten aangenomen te worden;"

Gelezen de uitspraak, waartegen bezwaar wordt ingebracht, en verdere betrekkelijke stukken;

Overwegende, dat uit de stukken blijkt:

dat kinderen van adressanten bij den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Amsterdam aanzoek hebben gedaan om een attest van zedelijk gedrag, teneinde elders aangenomen te kunnen worden; dat zij tot die aanvraag eerst zijn overgegaan, nadat de ouderlingen, door den kerkeraad daartoe aangewezen, geweigerd hadden hunne medewerking tot aanneming bij de predikanten H. P. Berlage, K. F. Ternooy Apèl en E. Laurillard te verleenen, en de kerkeraad die ouderlingen in het gelijk had gesteld; dat genoemde kerkeraad, ook na vernieuwd aanzoek hunnerzijds, geweigerd heeft aan hun verlangen te voldoen, om geene andere reden dan dat zij zich niet wilden onderwerpen aan den willekeurigen eisch des kerkeraads tot onderteekening eener verklaring, waarvan in het Reglement op het Godsdienstonderwijs geene sprake is, met name de verklaring van instemming met de belijdenis des geloofs „in den Heere Jezus Christus als onzen eenigen en algenoegzamen Zaligmaker, welke overgeleverd is om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking;"

dat adressanten zich daarop, in het belang hunner kinderen, gewend hebben tot het Classikaal Bestuur van Amsternam, te kennen gevende, dat zij genoemde weigering des kerkeraads in strijd achten met de *bedoeling*, den *geest* en de *letter* van Art. 40 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs, en met dringend verzoek, dat het Classikaal Bestuur den kerkeraad zou gelasten de gevraagde attesten, binnen korten termijn, af te geven, tenzij het na onderzoek blijke, dat hunne kinderen van ergerlijken levenswandel zijn;

dat het Classikaal Bestuur, ofschoon toegevende, dat de kerkeraad reglementair zijne bevoegdheid te buiten gegaan is, door het stellen van de gezegde voorwaarde tot het afgeven van het gevraagde attest evenwel gemeend heeft, den kerkeraad tot het afgeven daarvan niet te kunnen dwingen, op grond dat de kerkeraad in zijn *recht* van weigering is, omdat het Reglement het afgeven niet voorschrijft, waarom het Bestuur de klacht van adressanten ongegrond verklaart en aan hun verlangen *niet* kan voldoen;

dat adressanten zich door deze uitspraak van het Classikaal Bestuur bezwaard gevoelende en meenende, dat een kerkeraad, volgens

genoemd Art. 40 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs, behoudens de daarin gemaakte uitzondering, *verplicht* is zulk een attest af te geven, zich in hooger beroep wenden tot het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, met verzcek, dat het hen in hun goed recht handhave en dienovereenkomstig besluite;

Overwegende, dat er naar het vigeerend kerkrecht geen geschil tusschen gemeenteleden en kerkeraden kan worden toegelaten en dat er evenmin tucht geoefend kan worden door een kerkeraad over degenen, die geene lidmaten zijn, en er derhalve hier geen sprake is van tucht of geschil in den zin der reglementen;

Overwegende, dat het Classikaal Bestuur terecht het verzoek van adressanten in behandeling en een besluit genomen heeft naar Art. 43 aanhef en sub. 1⁰. van het Algemeen Reglement in verband van Art. 68 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht;

Overwegende evenwel, dat door het Classikaal Bestuur de bewering der adressanten, dat de weigering van den kerkeraad in strijd is met de *bedoeling* van Art. 40 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs niet wederlegd wordt door eene verwijzing naar het ontstaan van dat artikel, als zijnde de bepaling, daarin vervat, oorspronkelijk gemaakt „ten behoeve van die gewoonlijk „*orthodoxen*" genoemd worden", aangezien de vrijheid, die zij wettigt, om elders dan in de eigene woonplaats aangenomen en bevestigd te worden, dan toch zeker ook eventueel den niet-orthodoxen ten goede komen mocht;

Overwegende, dat al wat door het Clssikaal Bestuur wordt aangevoerd ten betooge, dat de kerkeraad niet in strijd gehandeld heeft met den *geest* van Art. 40 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs door vooraf voldoening te verlangen aan de gestelde voorwaarde, ten deele uitgaat van beschouwingen, die hier niets ter zake afdoen, bijv., dat de gevorderde belijdenis volstrekt noodig is voor eene waardige Avondmaalsviering, dat Synodale verklaringen omtrent de *leer*vrijheid ook gelden ten aanzien van de *belijdenis*vrijheid, — deels in strijd is met den zin van Art 38 al. 5 van gezegd Reglement, aangezien wanneer bezwaren tegen de geloofsovertuiging der aannemelingen geen grond tot afwijzing opleveren, zij nog veel minder grond opleveren tot weigering van een getuigschrift van goed zedelijk gedrag *vóór de aanneming*, — deels ten eenemale omvergeworpen wordt door de erkenning, „dat de kerkeraad door het stellen van de voorwaarde, gelijk het in de overlegde stukken geschied is, *zijne reglementaire bevoegdheid te buiten gegaan is*, aangezien de reglementen van zoo iets zwijgen;"

Overwegende, dat, al moet in het algemeen worden toegestemd, dat er verschil bestaat tusschen den zin der woorden: „af *te* geven" en „af*ge*geven", dat verschil in casu niet van toepassing is, aangezien het tegenwoordige Art. 40 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs eene wijziging is van de bepaling in het vroeger Art. 38, al. 2, dat niemand, in eene andere gemeente woonachtig, tot lidmaat aangenomen mocht worden, „zonder *toestemming* van den kerkeraad zijner gemeente", en deze wijziging, in 1865 vastgesteld tot tegemoetkoming aan gemoedsbezwaren, allen zin zou verliezen, indien het in weerwil daarvan, aan het goedvinden d. i. aan de *toestemming* van den kerkeraad bleef over-

gelaten of hij het bedoelde getuigschrift afgeven of weigeren wilde;

Overwegende, dat op de *verplichting* tot het afgeven van zulk een attest als hier bedoeld wordt, meermalen door de Synode gewezen is, gelijk o. a. blijkt uit de Synodale Handelingen van 1869, bl. 98, 99, 125; 1870, bl. 244, Bijl. B. bl. 254—256; 1876, bl. 360, 361, Bijl. B. bl. 272, 273;

Overwegende alzoo, dat de bewering van het Classikaal Bestuur, dat de letter van Art. 40 niet zegt, dat het bedoelde getuigschrift afgegeven *moet* worden, indien er geen bezwaar tegen het gedrag ingebracht is, vermits er tusschen „af te geven" en „afgegeven" een groot verschil is, terwijl het niet blijkt uit de Synodale Handelingen, dat zulk eene verplichting bedoeld werd — door de feiten weersproken wordt;

Overwegende verder, dat de bevoegdheid bij Art. 40 van meergenoemd Reglement toegekend, om in eene andere gemeente dan die der woonplaats als lidmaat aangenomen en bevestigd te worden, en dit uitsluitend afhankelijk is gesteld van de overlegging van een attest van goed zedelijk gedrag, afgegeven door den kerkeraad van de gemeente der woonplaats, geheel illusoir zou worden gemaakt, indien de kerkeraad de afgifte van het attest van andere voorwaarden, die niet met het zedelijk gedrag der betrokken personen in verband staan, afhankelijk kon stellen;

Overwegende, dat het voorschrift betreffende de aanneming van elders woonachtigen wel in den vorm van een „verbod" gegeven wordt, maar dat dit geschiedt zoowel in het vigeerend Art. 40 als in het vroegere Art. 38 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs en derhalve de meergenoemde wijziging niet gelegen is in het verbod als zoodanig, maar in de voorwaarde, waarop dat verbod wordt opgeheven; dat die voorwaarde volgens de vroegere bepaling bestond in de *toestemming* van den kerkeraad, volgens de thans bestaande in *een getuigschrift van goed zedelijk gedrag* en alzoo de woorden: „afgegeven door of vanwege den kerkeraad" in dit verband moeten worden geacht de aanwijziging te bevatten *door wien* dit getuigenis moet worden afgegeven;

Overwegende, dat de kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Amsterdam, door de afgifte van het bewijs van zedelijk gedrag afhankelijk te stellen van de voorwaarde van instemming met eene door den kerkeraad geformuleerde belijdenis des geloofs, eene wijziging of ampliatie heeft gemaakt van eene door de Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk wettig vastgestelde bepaling, vervat in Art. 40 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs, waartoe hij niet bevoegd is, en dat de kerkeraad alzoo ten onrechte, op grond van zoodanige, door hem onwettig gestelde voorwaarde de verlangde attesten heeft geweigerd;

Overwegende, dat, indien er bezwaren tegen de geloofsovertuiging der aannemelingen mochten bestaan, het oordeel over die geloofsovertuiging niet toekomen zou aan den kerkeraad, van wien een getuigschrift van goed zedelijk gedrag werd verlangd, maar *aan den kerkeraad namens welken de aanneming geschiedt;*

Overwegende, dat daartegen niet geldt de bewering van het Classikaal Bestuur, dat de kerkeraad wel *reglementair*, maar *niet zedelijk* zijne bevoegdheid is te buiten gegaan door het stellen der bedoelde voorwaarde tot het afgeven van het gevraagde attest; dat de kerkeraad zich in alles naar de kerkelijke reglementen en verordeningen behoort te gedragen; en dat het veeleer niet zedelijk zou kunnen worden genoemd, wanneer een kerkeraad van hen, die geen lidmaten zijn, iets eischt, waartoe hij geen recht of geene bevoegdheid heeft;

Gezien, behalve de meermalen aangehaalde artikelen, Art. 13, 14 (naar analogie) 43, aanhef en sub 1^0, 51, 1^0 van het Algemeen Reglement Art. 3, 13, 23 en 25 van het Reglement voor de kerkeraden; Art. 44 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs; Art. 68 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht;

Vernietigt de uitspraak van het Classicaal Bestuur van Amsterdam dd. 26 Mei 1885;

Verklaart de bezwaren van adressanten gegrond en de handeling van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Amsterdam in deze in strijd met de bestaande reglementen;

Doende wat het Classikaal Bestuur van Amsterdam had behooren te doen;

Gelast dat de vereischte attesten aan belanghebbenden, indien bij den kerkeraad geen bezwaar bestaat tegen hun zedelijk gedrag, zonder eenig onderzoek naar hunne geloofsovertuiging, alsnog, binnen den tijd van zes weken na dagteekening dezer, worden afgegeven;

Bepaalt, dat afschrift van deze uitspraak zal worden toegezonden aan het Classikaal Bestuur van Amsterdam, aan den Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te Amsterdam en aan adressanten.

Aldus gedaan door het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, in zijne vergadering van den 21sten October 1885.

(*was get.*) A. G. JANS, *President.*
" " J. VAN WITZENBURG, *Secretaris.*

Voor eensluidend afschrift:

De Secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland,
J. VAN WITZENBURG.

ZAANDAM, 26 Oct. 1885.

Voor eensluidend afschrift:

De Scriba van den Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Amsterdam,
N. A. DE GAAY FORTMAN.

AMSTERDAM, 6 Nov. 1885.

Aan den Eerw. Kerkeraad der
Nederduitsche Hervormde Gemeente
te Amsterdam.

VIII.

Aanteekening van Cassatie.

De Raad der Kerke van Amsterdam teekent mits dezen tegen de copyelijk hierbijgaande beslissing van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland cassatie aan, op grond, *dat genoemde beslissing nietig is als in strijd met Gods Woord.*

Andere gronden, aan menschelijke inzettingen en reglementen ontleend, waren hierbij te voegen; maar hij laat deze achterwege, als overtollig na zijn beroep op den Woorde Gods, waaraan de Opzieners der Gemeente zich bij de aanvaarding van hun ambt onvoorwaardelijk voor God en de Gemeente verbonden hebben.

De Kerkeraad voornoemd,
C. A. RENIER, *Praeses.*
N. A. DE GAAY FORTMAN, *Scriba.*

IX.

Memorie toelichtende de aanteekening van Cassatie, door den Kerkeraad van Amsterdam ingezonden, onder dagteekening van 6 November 1885.

De raad der Kerke van Amsterdam heeft cassatie aangeteekend tegen eene beslissing te zijnen laste hem door het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, onder dagteekening van 26 October 1885, *sub* No. 2253 toegezonden, *op grond dat deze beslissing nietig is als strijdig met Gods Woord.*

Wel voegde hij er bij, dat ook aan menschelijke inzettingen en reglementen nog andere gronden van cassatie waren te ontleenen geweest, maar sprak uit, dat het hem overtollige moeite scheen, deze aan te voeren, overmits een beslissing die reeds voor Gods Woord gevallen is, niet nog daarenboven door beroep op bepalingen van ondergeschikt gezag behoeft omver te worden geworpen.

Er toe overgaande, om in afzonderlijke *Memorie* de gegrondheid van zijn aanteekening van cassatie aan te toonen, onthoudt hij zich derhalve van te verwijzen, zoo naar de incompetentie van het Provinciaal Kerkbestuur om een zaak in tweede appel te behandelen; als naar de informeele onderteekening; het verzuim om den Kerkeraad te hooren; de onjuiste uitlegging van art. 40 Regl. op het Godsd., en wat dies meer zij; — en bepaalt hij er zich uitsluitend toe, om de onbestaanbaarheid van meer genoemde beslissing *voor het Woord van God* duidelijk in het licht te stellen.

Hiertoe is het echter noodig, dat vooraf de toedracht der zaak, waarin de gewraakte beslissing viel, ook van de zijde des Kerkeraads worde uiteengezet. Dit *kon* dusver niet geschieden, daar noch het Classicaal Bestuur noch het Provinciaal Kerkbestuur zich de moeite

gunden, om den Kerkeraad te hooren, maar eenzijdig afgingen op de voorstelling, die door de klagers van de zaak gegeven werd.

Wat noch ter eerste noch ter tweede instantie geschieden kon, geschiede daarom thans, en het zij ook den Kerkeraad vergund, *zijne* lezing van de zaak in geschil te geven.

Er bestaat in de Kerk van Amsterdam eene regeling, volgens welke aan de gezamenlijke regeerende ouderlingen is opgedragen, de wijken der gemeente op zulk een wijze onderling te verdeelen, dat voor elke wijk twee ouderlingen door den Kerkeraad kunnen gecommitteerd worden. Deze beide ouderlingen vormen dan met den predikant der wijk de dusgenaamde *Wijkcommissie*, en zijn tevens aangewezen, om bij aanneming van leerlingen den predikant bij te staan.

Ingevolge deze regeling nu waren aan de predikanten, over de bemoeilijking van wier leerlingen klachte viel, toegevoegd de H.H.: M. Eichelberg, A. N. Glazener, W. Hovy, A. Kleeman, Dr. A. Kuyper en Dr. F. L. Rutgers. Toen nu in de lente dezes jaars het voornemen bij deze predikanten opkwam, om eenige hunner leerlingen tot het afleggen van belijdenis toe te laten, heeft slechts één hunner de beide ouderlingen van zijn wijk tot assistentie uitgenoodigd; terwijl de anderen zich hiervan onthielden, en niet eenmaal van hun voornemen om tot aanneming te willen overgaan, aan de wijkcommissie kennis gaven. Waarschijnlijk onthielden zij zich hiervan, overmits reeds vroeger door enkelen dezer ouderlingen aan deze predikanten verklaard was, dat zij in de Kerk van Christus niet ambtelijk in verbinding mochten treden met mannen, die van hunne loochening van den Christus allerminst een geheim maakten. Maar uit wat hoofde ook nagelaten, het feit is en blijft, dat twee van deze drie predikanten van het geval in quaestie aan de beide ouderlingen van hun wijk niet officieel kennis gaven, veelmin er medewerking voor vroegen, en dat derhalve een weigering *ad hoc* niet kon plaats hebben.

Toch heeft de Kerkeraad aan dit gebrek in den vorm niet willen hechten, en toen kort daarop in zijne vergadering van 19 Februari j.l., een verzoekschrift inkwam van eenige ouders en voogden, gesteund door adressen van onderscheidene gemeenteleden, om zich over de beweerde weigering van deze ouderlingen te beklagen, heeft de raad der Kerke te dezer stede, het feit der weigering onderstellende, in onomwonden taal aan de klagers medegedeeld [1]), om wat reden hij zijn Ouderlingen niet kon noch mocht noch wilde dwingen tot het verleenen van eene assistentie, die naar hun pertinente verklaring met Gods Woord streed [2]).

Hiermeê evenwel was de zaak niet ten einde.

---

[1]) Voor de missive van den Kerkeraad aan de Ouders en die aan de Jongelieden, beide in de Memorie opgenomen, verwijzen wij naar pag. 27 en 29.

[2]) Hierbij zij nog opgemerkt, dat vroeger de Ouderlingen hier ter stede zich wel terdege van deze hunne taak kweten, maar dat dit niet langer zonder smadinge van 's Heeren naam geschieden kon en het ambt tot een belaching zou hebben gemaakt, nadat gebleken was, dat op hun protest door niemand gelet wierd, en, mits ze maar assisteerden, *de aanneming altoos doorging.*

Immers bijna gelijktijdig met deze adressen waren bij den Kerkeraad ook een aantal verzoekschriften van jongelieden ingekomen, waarin de Kerkeraad wierd uitgenoodigd, om aan de verzoekers te willen doen uitreiken het attest, hetwelk volgens art. 40 Regl. Godsd. vereischt is voor aanneming elders [1]).

Uit deze verzoeken zelven bleek niet duidelijk, of metterdaad alle verzoekers leerlingen van moderne predikanten waren, noch ook of zij met deze predikanten in de loochening van den Heere Jezus Christus overeenstemden.

Het had dus *kunnen* zijn, dat onder deze verzoekers onderscheidene personen waren geweest, die uit gansch anderen hoofde er voorkeur aan gaven, om hun belijdenis elders te gaan afleggen; en ook moest de mogelijkheid worden toegegeven, dat er zelfs onder de leerlingen van bedoelde predikanten één of meerderen zich bevonden, die geenszins met hun gevoelens instemden.

Het lag dus op den weg van den Kerkeraad, zich desaangaande zooveel doenlijk zekerheid te verschaffen. Want sprak het al vanzelf, dat hij in geen geval mede mocht werken tot het afleggen van een belijdenis die geen belijdenis *van den Christus* was, hij behoorde juist daarom te bedachtzamer toe te zien, dat hij bij geen der aanvragers een bedoeling onderstelde, die niet bestond.

En zoo is het dan gebeurd, dat de Kerkeraad de verzoekschriften van al deze jongelieden schriftelijk en eensluidend beantwoord heeft, om hun mede te deelen, dat hij volgaarne bereid was, om aan hun verzoek te voldoen, bijaldien zij zijn medewerking vroegen, met het doel, *om belijdenis van den Heere Jezus te gaan doen*, maar dat hij, bleek dit onverhoopt anders, zulk een medewerking zou moeten weigeren.

Gelijk uit dit schrijven [2]) blijkt, had nu elk dezer jongelieden voor zichzelven te beslissen, of zijn wensch om „elders aangenomen te worden", voortsproot uit drang om den Heere Jezus Christus te belijden, dan wel aan zulk een beweegreden vreemd was.

Er mag toch verondersteld, dat een persoon van mondigen leeftijd, die zich metterdaad door geloof in den Heere Jezus Christus gedrongen gevoelt, met vreugde elke gelegenheid zal aangrijpen, om zelfs het zwakste vermoeden van zich te weren, als kon ooit loochening van de eere zijns Heilands in zijn bedoeling liggen.

En toch, met leedwezen moet het uitgesproken, maar toen gevraagd was: „Is het metterdaad uw bedoeling om belijdenis van uw Heer en Heiland te gaan doen?" — hebben allen den Kerkeraad teleur gesteld en is er niet één teruggekomen met den blijmoedigen uitroep: *Ja ik van ganscher harte!*

Integendeel, verreweg de meesten herhaalden hun aanvrage, zonder

---

[1]) Wel was deze bijvoeging in enkele verzoekschriften achterwege gebleven; maar in verreweg de meeste kwam ze voor; en bij de andere *mocht* uit den aard der zaak geen andere intentie ondersteld worden, overmits de Kerkeraad *nimmer* generale attesten van zedelijk gedrag uitreikt.

[2]) Zie pag. 29.

ook maar met één enkel woord den Kerkeraad omtrent hunne bedoeling te willen gerust stellen.

En alzoo bleef er voor den Kerkeraad, bij de thans aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, dat het attest gevraagd wierd voor eene in elke Christelijke Kerk altoos vloekwaardige *loochening* van den Middelaar, geen andere uitweg over, dan om aan adressanten te verklaren, dat hij de gevraagde medewerking niet *kon* noch *mocht* verleenen.

(Deze beslissing werd te hunner kennisse gebracht in een schrijven van 4 April 1885, hiervoren reeds afgedrukt op pag. 32).

Sinds had de Kerkeraad niets meer van deze zaak vernomen tot op den dag dat hem nu onlangs het vonnis van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland gewierd.

Er was geen nader bescheid noch van de aanvragers noch van hunne ouders ingekomen.

Het Classikaal Bestuur had niets van zich doen hooren.

En ook van het Provinciaal Kerkbestuur was geen enkele mededeeling of aanvrage om inlichting ontvangen.

De Kerkeraad had aan de jongelieden gemeld: „Is het u te doen om den Heere Jezus Christus te belijden, dan help ik u gaarne, maar bedoelt ge verwerping van den Middelaar, zoo zou ik moeten weigegeren!" — en nu hij dienovereenkomstig gehandeld had, ontving hij op eenmaal, zonder op eenige wijze verder in de zaak gekend te zijn, een last, nog wel bij beslissing in tweede appel opgelegd: „Reik terstond, reik onvoorwaardelijk aan deze jongelieden, wat ze ook belijden of niet belijden willen, het gevraagde attest uit!"

En dit nu mag, dit kan de Kerkeraad niet, overmits deze last, dit vonnis, deze beslissing van het Provinciaal Kerkbestuur *in strijd is met Gods Woord, en als zoodanig nietig.*

In onze Gereformeerde Kerken mag niet anders gesproken.

Immers daarin juist onderscheidt zich het gezuiverde Kerkbestuur van het Pauselijke, „dat de valsche kerk zich en haren ordinantiën meer macht en autoriteit toeschrijft dan den Woorde Gods en zich aan het juk van Christus niet wil onderwerpen" (Conf. art. XXIX).

Ook Rome erkent wel evengoed als elke Christelijke Kerk, dat allereerst Gods Woord in de Kerken als wet moet gelden; maar stelt niettemin, dat leden en lagere collegiën tot onderwerping aan menschelijke uitspraken en menschelijke ordinantiën gehouden zijn, ook al druischen deze voor het eigen besef lijnrecht tegen de uitspraak van Gods Woord in.

En dit standpunt *kan* Rome innemen, overmits zij beweert aan het hoofd van haar Kerkbestuur in Paus en Concilie een macht te bezitten, die op *onfeilbare* wijze de bedoeling der Heilige Schrift kan vertolken.

Op het terrein der Protestantsche, en met name der Gereformeerde Kerken kunnen we dit daarentegen niet, overmits het leerstuk van de Onfeilbaarheid van 's Pausen uitspraak *e cathera* door elk Protestant als onwaarachtig afgekeurd en als ergerlijke dwaling bestreden wordt,

en men nog nimmer verluiden liet, dat soortgelijk onfeilbaar gezag, hetwelk ieder onzer aan den Paus betwist, op betere gronden aan het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, of aan eenig ander kerkelijk collegie, door wien ook, is toegekend.

Tweeërlei staat alzoo vast:

En wel ten eerste, dat in onze kerken minstens evenzeer als in de Roomsche kerk het volstrekt gezag van Gods Woord geldt.

Maar dan ten tweede, dat wel de Roomsche kerk praetendeert een onfeilbaar gezag te bezitten, om zelf absolute inzettingen en ordinantiën te maken, en in hoogste ressort te beslissen, of deze al dan niet met den Woorde Gods strijden; maar dat in onze Protestantsche en Gereformeerde kerken zulk een onfeilbaar gezag *niet* bekend is; appel alzoo op het Woord Gods van elke menschelijke inzetting, ordinantie of beslissing steeds aan elk lid en collegie vrij moet blijven; en dat de beoordeeling, of zulk een inzetting of beslissing al dan niet met den Woorde Gods bestaanbaar is, niet door eenige kerkelijke macht aan de consciëntie kan worden opgelegd, maar wortelen moet in eigen overtuiging.

Het baat dan ook niet, of men al met beroep op een bekende uitspraak der Heilige Schrift, zegt, dat ook de Kerkeraad van Amsterdam aan „de over hem gestelde machten" onderdanig moet zijn, en uit dien hoofde de lastgeving van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland zou hebben op te volgen. Want immers dit wordt door den heiligen apostel Paulus wel den *onderdaan* tegenover den *burgerlijken magistraat* opgelegd, maar niet aan kerkleden of kerkelijke collegiën tegenover het Kerkbestuur, gelijk reeds uit de vermelding blijkt, dat „deze gestelde macht" „*een zwaard draagt*," iets wat op geen enkel kerkbestuur ooit toepasselijk was.

Kerkbesturen hebben geen *heerschappij voerende*, maar bezitten uitsluitend een *bedienende* macht, en Souverein in zijn kerk is uitsluitend Koning Jezus, die nooit in eenig persoon noch in eenig collegie een stedehouder op aarde heeft aangesteld.

Maar gesteld zelfs dat dit anders ware, en het Provinciaal Kerkbestuur met souvereine macht bekleed was (des neen), dan nog zou hieruit nimmer kunnen volgen, dat de Kerkeraad den last van dit bestuur ook dan nog had uit te voeren, als de Kerkeraad overtuigd wierd, dat volvoering van dezen last met Gods Woord in strijd zou zijn.

Immers de Heilige Schrift zelve leert ons, dat we zelfs in zulk een geval nog altoos „*Gode meer te gehoorzamen hebben dan den menschen*" (Hand. 4 : 19 en 5 : 29), en dat de heilige apostelen onzes Heeren ten deze in ongehoorzaamheid aan zulk een gestelde macht, die iets tegen 's Heeren wil eischte, ons zijn voorgegaan.

Een uitspraak, let wel, waarbij het oordeel over de vraag, of er strijd met den wil van den Woorde Gods was, niet door hen wierd overgelaten aan het gelastend collegie, maar verbleef aan hen, wien de met Gods Woord strijdige last wierd opgelegd [1]).

---

[1]) Dat dit geen handeling was, die uit hun Apostolisch gezag voortvloeide, maar waarbij zij een regel volgden, die voor ieder mensch geldt, blijkt uit het geheel algemeene zeggen: „*Men moet* Gode meer gehoorzaam zijn dan den menschen" (Hand 5 : 29).

Uit dien hoofde vertrouwt de Kerkeraad van Amsterdam: 1⁰. dat hem zijn onvervreemdbaar recht, om zich voor alle dingen, desnoods tegen alle menschelijke inzettingen, beslissingen, ordinantiën of bevelen, op Gods Woord te beroepen, niet zal worden betwist; 2⁰. dat hem onvoorwaardelijk zal worden toegegeven, dat, wat ook de thans vigeerende, altoos zeer feilbare en van feilen wemelende reglementen onzer kerken mogen inhouden, de bepalingen dezer reglementen nooit in eenige waardij tegenover Gods Woord zullen gerekend worden; en 3⁰. dat het hem ook door het hoogste collegie als Christelijke plichtsbetrachting zal worden toegerekend, bijaldien hij ongehoorzaam blijft aan een menschelijke lastgeving, zoolang hem het bezwaar niet is ontnomen, dat deze tegen Gods Woord ingaat.

En op dit standpunt zich alsnu plaatsende, geeft hij op de wijze als hierna volgt, rekenschap van zijne overtuiging, dat meergemelde lastgeving van het Provinciaal Kerkbestuur metterdaad voor den eisch van Gods Woord niet kan bestaan.

1⁰. In de Heilige Schrift wordt de instelling van het heilige Avondmaal door den Heere Jezus zelven in rechtstreeksch verband geplaatst met de belijdenis van zijn persoon en zijn verzoeningswerk; en wel dit laatste niet in vagen of onzekeren, maar in zeer bepaalden zin, als hoofdzakelijk gelegen in het verbreken van Jezus' lichaam en de vergieting van zijn bloed voor de vergeving van veler zonde.

„*Neemt, eet,* sprak de Heere, *dat is mijn lichaam, dat voor u verbroken wordt: doet dat tot mijne gedachtenis.*" En desgelijks: „*Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in mijn bloed. Doet dat, zoo dikwijls gij dien zult drinken, tot mijne gadachtenis. Want zoo dikwijls gij dit brood zult eten en dezen drinkbeker zult drinken, zoo verkondigt den dood des Heeren totdat hij komt*" (1 Cor. 11 : 24—26).

Een uitspraak, die haar toelichting vindt in deze andere betuiging: „*Drinkt allen daaruit; want dat is mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments,* hetwelk voor velen vergoten wordt, tot vergeving der zonden" (Matth. 26 : 27, 28).

Zoo wil dus de Heilige Schrift, dat het heilige Avondmaal niet slechts eene zinnebeeldige handeling zal zijn, waarbij de aanzittenden zich iets naar eigen goedvinden denken, maar zeer bepaaldelijk, dat het zijn zal: *ten eerste* eene handeling, die te gedachtenis van den Heere geschiedt; *ten tweede* zulk eene handeling te zijner gedachtenis, die belijdenis inhoudt van een verlossing, die van de vergieting zijns bloeds is uitgegaan; en *ten derde* zulk een belijdenis van zijn zoendood, die over het kruis heen zich uitstrekt naar zijn wederkomst op de wolken; welke laatste heenwijzing niet slechts uitgesproken ligt in de woorden: „*totdat hij komt*"; maar eveneens in deze andere: „*En ik zeg u, dat ik van nu aan niet zal drinken van deze vrucht des wijnstoks, tot op dien dag, dat ik met u die nieuw zal drinken in het Koninkrijk mijns Vaders!*" (Matth. 26 : 29).

2⁰. Uit het *sub* 1 aangevoerde volgt, dat aan dit heilig Sacrament naar de bedoeling der Heilige Schrift niet naar behooren kan worden deelgenomen, dan door dezulken, die het Avondmaal vieren willen ter gedachtenis van den *Heere Jezus Christus*, in het geloof aan *de verzoenende kracht van zijn offerande*, en in de verwachting van zijn *toekomst*. En dat derhalve, naar luid der Heilige Schrift, de opvolging van het gebod: „*Doet dit tot mijne gedachtenisse*", alleen mogelijk is bij hen, die aan den heiligen Disch toetreden met de belijdenis, dat Christus de Heere is, in wiens sterven hun leven ligt én wiens toekomst ze beiden.

3⁰. Dit zoo zijnde, ontstaat nu echter de vraag, of de Heilige Schrift het desniettemin zoo al niet voor normaal dan toch voor geoorloofd houdt, dat ook anderen mede aanzitten, die tot deze belijdenis nog niet kwamen, of ook haar verwerpen en tegenstaan.

En al belijdt de kerkeraad nu ook van ganscher harte, dat het oordeel over den inwendigen mensch hier nooit beslissen mag, overmits niemand ook bij de beoordeeling van zich zelven geheel vrij en God meerder dan ons hart is, zoo moet niettemin de vraag staan blijven: of toetreding tot den heiligen Disch, naar luid der Heilige Schrift, onverschillig of althans geoorloofd en niet verboden is, bijaldien ook *de belijdenis* van den Heere en zijn verlossingswerk ontbreekt.

En op deze vraag nu geeft de Heilige Schrift ons het stellige antwoord in 1 Cor. 11 : 27—29, waar gelezen wordt: „*Zoo dan, wie onwaardiglijk dit brood eet, of den drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren. Maar de mensch beproeve zich zelven, en ete alzoo van het brood, en drinke van den drinkbeker. Want die onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zich zelven een oordeel, niet onderscheidende het lichaam des Heeren.*"

Hier stelt alzoo de Heilige Schrift den eisch: *ten eerste* dat de één *wel*, de ander *niet* aan den Disch des Heeren zal toetreden; *ten tweede* dat de beslissing ten deze daarin dient gezocht, of de persoon, die wil toetreden, wel „het lichaam des Heeren" onderscheidt; *ten derde* dat een iegelijk hierin zichzelven wel te beproeven heeft; en dat handelen in strijd met dezen regel ZONDE, ZWARE ZONDE is, want dat het schuldig stelt aan het lichaam en bloed des Heeren, ja zelfs een oordeel over den schuldige en zijn kerk haalt. Ook dit laatste. Want er volgt onmiddellijk op: „*Daarom zijn er onder u vele zwakken en kranken en velen slapen*" (vs. 30).

Uit welke strenge vermaning blijkt, dat er een zeer ernstige ZONDE voor God wordt begaan, bijaldien bij het heilig Avondmaal des Heeren personen toetreden, die *niet* het lichaam des Heeren onderscheiden; en dat door DEZE ZONDE zulke personen niet alleen over zich zelven een schuld halen jegens „het lichaam en het bloed des Heeren," maar ook een oordeel Gods over de gemeente brengen.

4⁰. Eindelijk blijkt uit de Heilige Schrift, dat er naar de beschikkinge en bestellinge Gods, Opzieners in de kerke Christi zijn aangesteld, wier roeping het is voor het heilig houden van de heiligheden

des Heeren te waken en hen, die tot de kerk behooren, van zonden af te trekken. Geheel de zendbrieven aan Timotheüs en Titus, de brieven aan de zeven kerken in het tweede en derde hoofdstuk der Openbaring van Johannes, en onder meer de afscheidsrede van den heiligen apostel Paulus aan de Opzieners der Kerk van Efese bewijzen dit. Er staat toch in Hand. 20 : 28 en 29: *Zoo hebt dan acht op u zelven, en op de geheele kudde, over dewelke u de Heilige Geest tot opzieners gesteld heeft, om de gemeente Gods te weiden, welke Hij verkregen heeft door zijn eigen bloed. Want dit weet ik, dat na mijn vertrek zware wolven tot u inkomen zullen, die de kudde niet sparen.* Een verantwoordelijkheid, die ook dan doorgaat, wanneer valsche leeraars *in de eigen kerk*, waarover de opzieners gesteld zijn, opstaan, gelijk blijkt uit vs. 30 en 31 : *En* uit u zelven *zullen mannen opstaan, sprekende verkeerde dingen, om de discipelen af te trekken achter zich. Daarom waakt, en gedenkt, dat ik drie jaren lang, nacht en dag, niet opgehouden heb een iegelijk met tranen te vermanen.* „Huurlingen" scheldt de Heere Jezus Christus dan ook al zulke herders, die voor het heil hunner kudde *niet* waken, maar ze ook dan nog begaan laten, als gevaar voor *zondigen* tegen het heilige Gods hen genaakt; gelijk blijkt uit Joh. 10 : 12 en 13, waar geschreven staat: „*Maar de huurling, en die geen herder is, wien de schapen niet eigen zijn, ziet den wolf komen, en verlaat de schapen, en vliedt: en de wolf grijpt ze; en verstrooit de schapen. En de huurling vliedt, overmits hij een huurling is, en heeft geene zorg voor de schapen.*"

Uit welke vier aan de Heilige Schrift ontleende overwegingen derhalve deze slotsom moet worden opgemaakt :

ten eerste: Tot het Avondmaal des Heeren toe te treden zonder het te richten tot dien einde waartoe de Heere het heeft ingesteld, is ZONDE VOOR GOD;

ten tweede: Wie toetreedt zonder te belijden dat Christus de Heere is, die zijn bloed vergoot voor de vergeving der zonden, en die eens komt ten gerichte, BEGAAT DEZE ZONDE;

ten derde: Wie deze zonde begaat, maakt zichzelven schuldig aan het lichaam en bloed des Heeren en brengt den toorn Gods over de kerk : en

ten vierde: Opzieners in de kerke Christi mogen nimmer actief en met bewustheid TOT DEZE ZONDE medewerken, noch er onverschillig tegenover staan, maar zijn verplicht haar, zooveel in hen is, te voorkomen.

Met dezen klaren en duidelijken last der Heilige Schrift is nu echter de last van het Provinciaal Kerkbestuur in lijnrechten strijd.

Immers dit kerkelijk Bestuur gelast, dat aan eenige jongelieden het middel zal verstrekt worden, om zich elders op dusgenaamde belijdenis des geloofs te laten aannemen.

Het gelast dit, op grond van art. 40 van het Regl. o. h. Godsd., en verklaart, dat uit dit artikel voor den Kerkeraad de verplichting voortvloeit, om aan een iegelijk, die hiertoe aanvrage doet, wie hij

ook zij, d. i. zonder eenige keur die verder gaat dan den wandel, het daartoe dienst doende attest af te geven.

Deze last houdt dus in, dat de Opzieners der Kerke Christi alhier gehouden zijn zulk een attest dat voor aanneming elders dienst moet doen, ook dan af te geven, als hun op genoegzaam overtuigende wijze gebleken is, dat de persoon, die daartoe aanvrage doet, den Christus *niet* als den Heere belijdt, en ontkent, dat de vergeving onzer zonden hangt aan zijn vergoten bloed.

En overmits nu aanneming op belijdenis des geloofs strekt *om toegang tot het heilig Avondmaal te verleenen*, en alzoo het afgeven van zulk een attest, als *in casu* bedoeld wordt, een actief medewerken en behulpzaam zijn is bij de poging, om toegang tot dit heilig Sacrament te erlangen, — zoo volgt derhalve, dat de last van het Provinciaal Kerkbestuur Opzieners van de gemeente onzes Heeren Jesu Christi oplegt, om, wetende wat ze doen en zonder dat onwetendheid kan worden voorgewend, *actief mede te werken tot iets* DAT ZONDE VOOR GOD ZOU ZIJN.

Zoo komen dus de last van Gods Woord en de last van het Provinciaal Kerkbestuur rechtstreeks tegenover elkander te staan.

De last van *Gods Woord* is:

> o, Opzieners der Kerke Christi, waakt voor de zielen u toevertrouwd, opdat ze niet in zonde vallen; bovenal niet in deze zonde, dat ze, zonder het lichaam des Heeren te onderscheiden, aan het heilig Avondmaal des Heeren zouden toetreden.

En daarentegen de last van het *Provinciaal Kerkbestuur:*

„Gij zult, o, Opzieners der Kerke Gods, zonder naar iets verder te vragen, op mijn bevel en last, deze jonge mannen actief behulpzaam wezen in hun opzet, om tot het Avondmaal des Heeren toe te treden, ook al weet ge vooraf dat ze er wezenlijke zonde tegen den Heere meê begaan!"

Waar het nu zoo staat, is het voor den Kerkeraad in het minst niet twijfelachtig, aan welken last gehoorzaamheid moet *betoond* en aan welken last gehoorzaamheid dient *geweigerd.*

Hoe hoog toch in reglementairen zin het gezag van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland ook op zich zelven staan moge, voor Gods Woord smelt het weg, gelijk sneeuw wegsmelt voor den gloed der volle middagzon.

Toen de Opzieners der Kerk van Amsterdam tot hun dienstwerk zijn ingeleid is hun in dezer voege voorgehouden [1]) wat hun ambt medebracht:

---

[1]) Het beroep op deze plechtige belofte is niet willekeurig. Volgens de bepalingen van onze tegenwoordige Kerkenorde is het den Bedienaar des Woords opgelegd, om, wat aangaat het gebruik van het Bevestigingsformulier, te rade te gaan met eigen oordeel en de behoefte der gemeente. Ook reglementair handelden de Bedienaren des Woords, die deze vragen deden, dus volkomen binnen den kring hunner bevoegdheid. Tot ambtelijk oordeelen was hun vrijheid gelaten, en hiernaar handelden zij. De vragen zijn dus niet *privatim*, maar wel terdege in kerkrechtelijken zin officieel en ambtelijk van de optredende opzieners afgevergd; en niemand kan thans van hen eischen, dat ze willens en wetens, wien ook ten gerieve of ten believe, in strijd met deze belofte handelen zullen.

Aan de *Bedienaren des Woords:*

„Wat nu dit heilig ambt is medebrengende kunnen wij lichtelijk uit den naam zelven afnemen. Want gelijkerwijs het werk van een gewonen herder is, eene kudde, die hem is bevolen te weiden, te leiden, voor te staan en te regeeren, alzóó gaat het ook met deze geestelijke herders, die gesteld zijn over de Gemeente, die God roept tot de zaligheid, en houdt hen voor schapen zijner weide. Nu is de weide, waarmede deze schapen geweid worden, niet anders dan de verkondiging des Goddelijken Woords, met de aanklevende bediening der gebeden en der heilige Sacramenten. Dit Woord Gods is ook de staf, waarmede de kudde geleid en geregeerd wordt. Diensvolgens is het duidelijk, dat het ambt der Herderen of Dienaren des Woords is:

„*Eerstelijk,* dat zij des Heeren Woord, door de schriften der profeten en apostelen geopenbaard, grondig aan hun volk zullen voordragen, en hetzelve toeëigenen, zoo in het gemeen als in het bijzonder, tot nuttigheid der toehoorders, met onderwijzen, vermanen, vertroosten en bestraffen naar een iegelijks behoefte, verkondigende de bekeering tot God en de verzoening met Hem, door het geloof in Christus en wederleggende met de Heilige Schrift alle dwalingen en ketterijen, die tegen de zuivere leer strijden.

„*Ten tweede,* is het ambt der Herders, de openbare aanroeping van Gods naam te doen vanwege de geheele Gemeente.

„*Ten derde,* is hun plicht, de Sacramenten uit te reiken, die de Heere heeft ingesteld tot zegels zijner genade.

„*Ten laatste,* is het werk van de Dienaren des Woords, de Gemeente Gods in goede tucht te houden en te regeren op zulk eene wijze als de Heere geboden heeft."

En aan de *Ouderlingen:*

„Zoo is dan *ten eerste* het ambt der Ouderlingen, met de Dienaren des Woords opzicht te hebben over de Gemeente die hun bevolen is; naarstig toe te zien of een iegelijk zich behoorlijk gedraagt in belijdenis en in wandel; wie zich onstichtelijk gedragen te vermanen, en te verhoeden dat de Sacramenten niet ontheiligd worden, zooveel mogelijk is; ook mede tegen de onboetvaardigen (volgens de Christelijke tucht) te handelen, en de boetvaardigen weder in den schoot der Kerk te ontvangen.

„*Ten tweede,* naardien de apostel beveelt, dat onder de Christenen alles ordelijk en eerbaar zal toegaan, en niemand anders dan door wettige beroeping in de Kerk van Christus behoort te dienen, volgens de Christelijke verordening daarvan zijnde — zoo is mede het werk der Ouderlingen daarop acht te geven, en in alle voorvallende zaken, die den welstand en de goede orde der Kerk betreffen, met goeden raad den Dienaren des Woords behulpzaam te zijn; ja ook met raad en troost alle gemeene Christenen te dienen.

„*Ten derde,* is hun ambt, inzonderheid mede toezicht te nemen op de leering en den wandel van de Dienaren des Woords, teneinde alles tot stichting der Kerk gericht moge worden, en dat geen vreemde leer worde voorgesteld. Om hetwelk te doen, de Ouderlingen schuldig

zijn, Gods Woord naarstig te doorzoeken, en zichzelven gestadig te oefenen in de overlegging van de verborgenheden des geloofs."

Voorts is hun na deze voorhouding van ambtsplichten afgevraagd, of zij de Schriften des Ouden en des Nieuwen Testaments hielden voor het eenige Woord Gods en de volkomen leer der zaligheid, en alle leeringen verwierpen, die daartegen strijden. Alsook, of zij beloofden hun ambt, gelijk het hiervoren beschreven is, volgens deze leer getrouw naar hun vermogen te bedienen.

En eindelijk is alstoen voor het aangezichte Gods en van zijn gemeente hierop plechtiglijk verklaring van instemming en belofte door hen afgelegd.

Een belofte die hen *bindt*, en die nooit van hun conscientie is los te maken door het verwijt, dat ze, o, zoo vaak, bij andere gelegenheden, in de nakoming van deze belofte te kort schoten. Want hoe diep men deswege den Kerkeraad van Amsterdam ook vernederen wille (en waarlijk hij wil in het zelf belijden van deze schuld een iegelijk voorgaan), toch is het nog nimmer onder mannen van ernst, laat staan onder Christenen, vernomen, dat men ooit de zonden uit iemands verleden als beweegreden aangreep *om iemand tot nieuwe bewuste zonde te dwingen.*

Uit gehoorzaamheid aan Gods Woord moeten de Opzieners van de Gemeente onzes Heeren Jesu Christi te Amsterdam derhalve verklaren, dezen last van het Provinciaal Kerkbestuur niet te *mogen* noch te *kunnen* uitvoeren, en spreken zij op dien grond hunne verwachting uit, dat er vooralsnog, buiten hen om, raad en daad moge gevonden worden, om eén lastgeving, die, in openlijken strijd met het Woord van God, *hen tot het mogelijk maken en bevorderen van zonde dwingen wil*, eer ze kracht van gewijsde erlangt, te vernietigen.

De Kerkeraad voornoemd:
C. A. RENIER, *Praeses.*
N. A. DE GAAY FORTMAN, *Scriba.*

AMSTERDAM, 18 Nov. 1885.

X.

Beslissing van de Algemeene Synodale Commissie.

„De Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk,

„Gezien eene missive van den Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Amsterdam, zich noemende „de raad der kerke van Amsterdam", van 6 November jl. ger. sub. no. 209, waarbij die Kerkeraad cassatie aanteekent tegen de in afschrift daarbij overgelegde beslissing van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland van 2 October jl., bij welke beslissing in hooger beroep dien Kerkeraad gelast is aan de

kinderen van M. J. WALLER c. s. het door hen gevraagde getuigschrift van goed zedelijk gedrag — dat ze volgens art. 40 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs noodig hebben om elders tot lidmaten der Hervormde Kerk te worden aangenomen — af te geven binnen zes weken, bijaldien namelijk bij den Kerkeraad geen bezwaar bestaat tegen hun zedelijk gedrag zonder eenig onderzoek naar hunne geloofsovertuiging;

„Gezien de door den Kerkeraad ingediende Memorie van 18 November jl., ger. sub. no. 274 en alle verdere op de zaak betrekkelijke stukken;

„Overwegende, dat aan de behandeling van de zaak zelve dient vooraf te gaan de beantwoording der vraag, of de Kerkeraad in zijne aanvraag om vernietiging van de beslissing des Provincialen Kerkbestuurs van Noord-Holland ontvankelijk is;

„Overwegende, dat alleen vernietiging kan worden aangevraagd van beslissingen in hooger beroep omtrent zaken van tucht en kerkelijke geschillen, die naar art. 15 van het Algemeen Reglement moeten behandeld worden en nader omschreven zijn in art. 3, 67 en 68 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht en voor de behandeling van kerkelijke geschillen;

„Overwegende verder, dat de zaak, waaromtrent het Classikaal Bestuur van Amsterdam in eersten aanleg en het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland in hooger beroep uitspraak deed, noch eene tuchtzaak noch een kerkelijk geschil is, maar eene zaak van bestuur of administratie, die derhalve niet anders dan naar analogie van Art. 14 van het Algemeen Reglement kan behandeld worden en in hooger beroep definitief wordt beslist;

„Overwegende, dat alzoo ook de uitspraak van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, waarvan cassatie gevraagd wordt, niet is eene beslissing in den zin van Art. 15 van het Algemeen Reglement gedaan, maar een besluit naar analogie van Art. 14 van het genoemde Reglement genomen;

„Gelet op de reeds genoemde artikelen van Reglementen alsmede op Art. 70, 3°. van het Algemeen Reglement;

„Verklaart den requirant niet ontvankelijk in zijn verzoek, als zijnde het besluit van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland eene eindbeslissing;

„Bepaalt, dat deze uitspraak zal worden openbaar gemaakt in het officieel orgaan der Hervormde Kerk en dat daarvan afschrift zal worden gezonden aan den Kerkeraad der Nederduitsch Hervormde Gemeente te Amsterdam, aan den Heer M. J. WALLER c. s., aan het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland en aan het Classikaal Bestuur van Amsterdam;

„Gedaan in hare Vergadering den 24sten November des jaars 1800 vijf en tachtig.

„Tegenwoordig de leden in dezen bevoegd, de heeren Dr. J. K. KOCH, President, J. C. VERHOEFF, Vice-President, L. OVERMAN, adviseerend lid en Secretaris, en de gewone leden J. ALINGH PRINS, Mr. P. VAN DEN BRANDELER, Dr. J. J. PRINS, G. BRUNA, MR. W. B. S. BOELES.

(*w. g.*) J. K. Koch, President, J. C. Verhoeff, Vice-President, L. Overman, Secretaris, J. Alingh Prins, Van den Brandeler, J. J. Prins, G. Bruna, W. B. S. Boeles.

Voor eensluidend afschrift,
De Secretaris van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk,
L. OVERMAN.

XI.

Vermaanbrief bij de beslissing van de Algemeene Synodale Commissie.

N⁰. 58. 's-GRAVENHAGE, 25 Nov. 1885.

Eerwaarde Broeders!

„Bij de toezending van nevensgaande uitspraak die geschied is op Uwe aanvrage van vernietiging der beslissing, gegeven door het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, veroorloven wij ons eenige opmerkingen, die wij U ter ernstige overweging aanbevelen.

„De zaak, door U aan onze beoordeeling onderworpen, is thans op kerkelijk gebied uitgemaakt en bovengenoemde beslissing heeft alzoo kracht van gewijsde verkregen. Op U rust de verplichting, om de gevraagde attesten van zedelijk gedrag, tegen wier uitreiking bij U overigens geen bezwaar bestond, aan hen, die er om vroegen, af te geven. Zij behoeven die, om, overeenkomstig hun verlangen, tot lidmaten der gemeente aangenomen te worden.

„Dat verlangen, hetwelk geacht moet worden oprecht te zijn, verdient in dagen als de onze aanmoediging en lof. Het verzoek, om elders te worden aangenomen, is het natuurlijk gevolg van de, in ons oog, willekeurige weigering der ouderlingen, om bij de aanneming der predikanten Berlage, Ternooy Apèl en Laurillard te adsisteeren. Maar de inwilliging van dat verzoek is door U op even willekeurige wijze vertraagd geworden. In plaats van medewerkers hunner blijdschap te zijn, hebt gij door de gestelde voorwaarde de houding aangenomen om te willen heerschappij voeren over hun geloof.

„Aan die voorwaarde hebben zij dan ook terecht gemeend, niet te kunnen voldoen. Die voorwaarde vergde vóóraf van hen eene geloofsverklaring, welke zij, in welke bewoordingen ook, juist elders wenschen af te leggen en, volgens de bestaande bepalingen, aan U niet schuldig waren. Door het stellen dier voorwaarde hebt gij Uwe bevoegdheid overschreden, hen zoowel als hunne ouders, lidmaten Uwer gemeente, in hunne heiligste rechten gekrenkt en hunne leermeesters, aan wie zij hun vertrouwen geschonken hadden, openlijk ten toon gesteld.

„Tot zulk eene handeling geeft U het Woord Gods, door ons evenals door U boven alle kerkelijke reglementen gesteld, geen het minste recht. Geen beroep op de instelling des H. Avondmaals, op de

zorg, die gij te dragen hebt, dat die plechtigheid niet ontwijd worde, of ook op de verplichtingen, die gij bij de aanvaarding van uw ambt op U genomen hebt, kan die handelwijze rechtvaardigen. Waar staat ergens geschreven, dat de handhaving der leer geschieden moet ten koste van de orde en eendracht in de gemeente en de beoefening der Christelijke liefde! Met opzicht tot attesten van zedelijk gedrag als de gevraagde behelst het Woord Gods geene andere eischen, dan dat zij naar waarheid, in oprechtheid en met bereidvaardigheid moeten worden afgegeven. Aan die eischen, die ook voor U verbindend zijn, zijt gij thans door ons herinnerd geworden.

„Wij mogen de hoop niet opgeven, dat gij U daarnaar dan ook nu gedragen zult. Verzet van Uwe zijde zou, in de gegeven omstandigheden, niets minder zijn dan eene daad van revolutie, die — wij mogen het U niet ontveinzen — voor U, voor Uwe gemeente, wellicht voor de gansche Nederlandsche Hervormde Kerk, de meest beklagenswaardige gevolgen zouden hebben. Voor die gevolgen zoudt gij aansprakelijk zijn. Het voorbeeld van ongehoorzaamheid aan de wettige kerkelijke verordeningen, gegeven door den Kerkeraad der meest aanzienlijke gemeente in ons Vaderland, zou in andere gemeenten navolging kunnen vinden. Welk eene toekomst van hopelooze wanorde en eindelooze verwarring gingen wij dan door Uw plichtverzuim te gemoet, en hoe zou de zaak van het Godsrijk in ons midden, die U, evenals ons ernstig ter harte gaat, daardoor onherstelbare schade lijden!

„Gij zult, naar wij vertrouwen, ook zoo gij, onder den eersten indruk Uwer teleurstelling, geneigd mocht zijn in verzet te komen, U nog wel ten allerernstigste beraden, eer gij daartoe overgaat. Is eenmaal de teerling geworpen, dan is geen terugkeer meer mogelijk.

„De God en Vader van onzen Heer Jezus Christus, wien wij de belangen der Kerk en ook Uwe belangen met ootmoedig vertrouwen aanbevelen, geve U door zijnen H. Geest een verstandig harte en leide ons te zamen in de waarheid naar zijn Woord!

De Algemeene Synodale Commissie
der Ned. Herv. Kerk,
(*w. g.*) J. K. KOCH, *President.*
„ L. OVERMAN, *Secretaris.*

Voor eensluidend afschrift,
De Secretaris van de Algemeene
Synode der Ned. Herv. Kerk,
L. OVERMAN.

XII.

Motie van de Gemachtigden.

De vergadering van leden van het Kiescollege der Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier (geen Kerkeraadsleden), den 10den Dec.

1885 in „Eensgezindheid" samengekomen, betuigt aan den Kerkeraad dier Gemeente haar volkomen sympathie met zijne houding in zake de hangende kwestie over de aanneming; bidt den getrouwen Opzieners licht, kracht en wijsheid toe om in alle opzichten de eer van den Koning der kerk te verdedigen en te handhaven; belooft hun houw en trouw; en verzekert hun dat zij de mannen broeders, die voor de eer des Heeren zijn opgestaan, zal blijven erkennen als wettige opzieners der Kerke Christi te dezer plaatse, ook al mochten zij om den naam en de belijdenis des Heeren Jezus getroffen worden door eenigen banvloek van zoogenaamde hoogere kerkbesturen.

XIII.

Motie van den Algemeenen Kerkeraad.

De Algemeene Kerkeraad berichte den Bijzonderen Kerkeraad,

dat hij hem dank zegt voor de mededeeling der toegezonden stukken; hem toebidt dat het hem moge gegeven worden zich niet door vrees voor de *Synode*, maar alleen door *'s Heeren Woord* te laten leiden; en hem de verzekering geeft dat hij bij de moeijelijkheden, die daaruit voort zouden kunnen komen, op zijn broederlijken steun kan rekenen.

XIV.

EXTRACT *uit de Notulen van den Bijzonderen Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Amsterdam.*

Vergadering gehouden op den 5[den] November 1885.

Voorzitter Ds. C. A. Renier.

1°. De Vergadering wordt door den Voorzitter geopend, enz.

Art. 4.

De Praeses stelt aan de orde een ingekomen schrijven van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, inhoudende: 1°. bericht dat, naar aanleiding van het door den Kerkeraad genomen besluit, in zijn vergadering van 23 Maart ll., ter zake het afgeven van attesten van goed zedelijk gedrag, aan diegenen die elders belijdenis des geloofs wenschen af te leggen, sommige jongelieden, leerlingen van predikanten in deze gemeente, gemeend hebben zich bij dat besluit niet te kunnen nederleggen, en zich deswege gewend hebben tot het Classicaal Bestuur van Amsterdam; 2°. dat, waar het Classicaal Bestuur, zich vereeni-

gende in deze met de handeling van den Kerkeraad van Amsterdam, de jongelieden in hunne klacht niet ontvankelijk verklaarde, zij zich gewend hebben tot het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland; en 3°. dat genoemd Kerkbestuur, vernietigende de uitspraak van het Classicaal Bestuur, den Kerkeraad van Amsterdam gelast, alsnog binnen zes weken de verlangde attesten aan adressanten af te geven. Na voorlezing van dit schrijven door den Praeses, worden mede door hem voorgelezen twee adressen van gemeenteleden, waarbij zij den Kerkeraad verzoeken, het bevel van het Provinciaal Kerkbestuur niet te gehoorzamen, maar vast te houden aan het genomen besluit in zake het afgeven van attesten. Verder wordt er door den Praeses op gewezen dat het, in de eerste plaats, aan de orde stellen van dit schrijven, zijn grond vindt in het daarstellen van de mogelijkheid, om cassatie van dit vonnis te vragen, bij de Synode. En eindelijk wordt door den Praeses voorgelezen een, in verband met het ter tafel zijnde schrijven, ingekomen voorstel van de broeders W. Hooy, W. Krayenbelt, A. Kuyper en B. van Schelven, waarvan de inhoud, gegrond op drieërlei [1]) overweging, luidt als volgt: „De Kerkeraad besluit: 1°. binnen drie dagen aan de Algemeene Synodale Commissie te doen toekomen een schrijven van dezen inhoud: De raad der kerke van Amsterdam teekent mits dezen tegen de copyelijk hierbij gaande beslissing van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland cassatie aan, op grond, dat genoemde beslissing nietig is als in strijd met Gods Woord. Andere gronden, aan menschelijke inzettingen en reglementen ontleend, waren hier bij te voegen; maar hij laat deze achterwege als overtollig na zijn beroep op den Woorde Gods, waaraan de Opzieners der gemeente zich bij de aanvaarding van hun ambt onvoorwaardelijk voor God en de gemeente verbonden hebben. 2°. Eene Commissie te benoemen met last, om binnen den daarvoor bepaalden termijn eene Memorie bij het moderamen in te zenden, waarin de onbestaanbaarheid van de gewraakte beslissing voor het Woord van God worde uiteengezet. En 3°. Zijn moderamen op te dragen deze Memorie, zoodra zij ontvangen zal zijn, door te zenden aan haar adres." —

Door Ds. Vos worden eenige mededeelingen gedaan omtrent de behandeling dezer zaak in de vergadering van het Classicaal Bestuur, en wordt er door hem op gewezen dat zijn besluit door het Provinciaal Kerkbestuur is mishandeld. Het Classicaal Bestuur heeft geen uitspraak gedaan, waar geen uitspraak te doen was, maar slechts een antwoord aan adressanten gezonden. Ook acht hij de uitdrukking „gelast" in het vonnis, niet reglementair en den ganschen toeleg slechts daarheen gericht om leervrijheid in onze kerk te importeeren.

Ds. Posthumus Meyjes spreekt zijn leedwezen uit, dat hij ook ditmaal staan moet tegenover het gevoelen van den Kerkeraad. Naar zijne overtuiging mist de Kerkeraad het zedelijk recht de attesten te weigeren, en adviseert hij alsnog tot de afgifte te besluiten.

Ds. Brummelkamp deelt ten volle de meening, dat het bevel van het Provinciaal Kerkbestuur in strijd is met Gods Woord, en acht dat

---

[1]) Zie aan het slot de aanhaling uit de Not. van 19 Nov. (pag. 71).

het zich bij de behandeling dier zaak vergist heeft. Hij stelt voor, cassatie aan te teekenen bij de Synodale Commissie op grond van Art. 56 van het Reglement voor opzicht en tucht.

Br. Poesiat, betreurende den inhoud en de strekking van het schrijven, wenscht dat het ter zijde worde gelegd.

Br. C. Ingwersen stelt voor, het schrijven van het Provinciaal Kerkbestuur voor kennisgeving aan te nemen.

Br. Broerse wenscht dat de Kerkeraad blijve bij zijn genomen besluit.

Br. Rutgers wenscht niet in te gaan op de bijzonderheden van het ingekomen schrijven, maar acht, dat de Kerkeraad zich moet houden op het door hem ingenomen standpunt, namelijk dat van Gods Woord, en nu niet moet gaan staan op het standpunt der Reglementen. Daarom adviseert hij den Kerkeraad, op het bevel van het Prov. Kerkbestuur te antwoorden : Wij kunnen u niet gehoorzamen.

Br. Hermanides betreurt nog altijd, dat de Ouderlingen hebben kunnen besluiten, niet tegenwoordig te zijn bij de aanneming door moderne predikanten, daar het toch zijn kon, dat er onder de leerlingen waren van Orthodoxe richting. Wat nu betreft de bepaling tot het afgeven van attesten, wij kunnen die niet opheffen, omdat er door sommigen verkeerd gebruik van gemaakt wordt. Daarom aarzelt hij te adviseeren tot weigeren, als zich gebonden achtende door het woord : om de gestelde machten onderworpen te zijn, en dit ook van toepassing acht op het gebied der kerk.

Br. Kuhler wijst op den ernst der zaak, die thans in behandeling is en spreekt zijne verontwaardiging uit over het schrijven van het Prov. Kerkbestuur.

Thans wordt overgegaan tot de behandeling der ingekomen voorstellen en komt het eerst aan de orde dat van Ds. Brummelkamp : aanteekenen van cassatie van het vonnis bij de Synodale Commissie, op grond van art. 56 Reglement voor opzicht en tucht. Daar niemand dit voorstel ondersteunt, wordt het van de tafel genomen. Daarna komen de beide voorstellen, als dat van Br. C. Ingwersen en dat van Br. W. Hovy c. s., als aan elkander verwant, tegelijk in behandeling.

Br. Broerse bestrijdt het denkbeeld van cassatie aan te teekenen.

Br. Rutgers doet de eenheid van bedoeling der beide voorstellen nog nader uitkomen, daar beide den Kerkeraad doen verklaren, dat de uitspraak van het Prov. Kerkbestuur in strijd is met Gods Woord. Hij acht echter, dat het voorstel-Ingwersen zou leiden tot verzet tegen de Synodale Organisatie, alleen op grond van dit stuk. Maar wij zijn daarmede niet verantwoord. Breken met die organisatie is dan alleen gerechtvaardigd voor de gemeente, voor het geweten en voor den vijand, wanneer wij alle wegen hebben afgeloopen. Dan eerst kunnen wij handelen. (Ds. Vos verlaat de vergadering).

Br. Kuhler wenscht meer licht ten opzichte der overwegingen. Met de eerste kan hij meegaan, maar in de tweede en derde vindt hij nog altijd een huldiging der Synode, en schroomt hij de erkenning harer uitspraak. Hij gevoelt zich aangetrokken tot het voorstel-Ingwersen, maar indien hij van het betere van het voorstel-Hovy c. s. kan overtuigd worden, zal hij vooralsnog daar niet tegen zijn.

Br. Hovy verdedigt zijn voorstel, door aan te toonen, dat de Kerkeraad zijns inziens aldus moet handelen om niet van lichtvaardigheid beschuldigd te worden.

Br. Poesiat wenscht helderheid omtrent het verband tusschen het zich plaatsen op het standpunt van Gods Woord, en het gaan tot de Hoogere Kerkbesturen.

Br. Ingwersen verdedigt nader zijn voorstel.

Br. Kuyper zegt, dat de achtergrond der discussiën uit alles duidelijk blijkt. Indien eene motie gedaan werd van dezen inhoud : Wij nemen in geen geval berusting in uwe uitspraak, — die zou zeker worden aangenomen. Daarom voelt hij iets voor die broeders, die dat gaan van het eene bestuur naar het andere moede, dadelijk doortastend willen handelen, zonder naar de Synode te gaan. Spreker zal met hen medegaan, indien namelijk die broeders de verantwoordelijkheid tot de verdediging der zaak op zich nemen, waartoe hij geen kans zou zien, daar het pleidooi niet zou zijn vol te houden. Hij wijst terug op den strijd in de Kerk van Christus voor drie eeuwen, toen de martelaars door Satan werden gezocht. Nu neemt hij een anderen tact te baat. Nu plaatst hij niemand recht tegenover zijn consciëntie, maar voert hij af op omwegen en doolwegen van reglementen. En wij, die ons geplaatst hebben op de basis van Gods Woord, worden nu gelokt om den strijd aan te binden op het reglementair terrein; maar indien gestreden moet, dan moet het geschieden op een hoofdpunt, dus niet voor het Prov. Kerkbestuur, maar voor de Synode. Ook moet de gemeente op de hoogte worden gesteld; zij weet niet waarover de strijd gaat. Gevraagd zijnde, of het gaan naar de Synode mag, op grond van Gods Woord, dan moet geantwoord: neen, indien het was om de Syode te erkennen als souvereine macht, maar wel, wanneer het is om de Synode de zaak uiteen te zetten en aan het hart te leggen.

Br. C. Ingwersen trekt zijn voorstel in. Omtrent het voorstel-Hovy c. s., dat nu nog alleen ter tafel is, zegt Br. Kuhler, dat naar zijne meening, bij het voor kennisgeving aannemen van het vonnis van het Prov. Kerkbestuur, dit bestuur in hooger beroep, en aldus de Synodale Commissie tot ons zou komen.

Br. Kuyper zegt, dat zulks niet het geval zou zijn, maar dat het zelf recht zou spreken.

Ds. Posthumus Meyjes herhaalt nogmaals, dat het uitreiken der attesten door hem niet geacht wordt te zijn in strijd met Gods Woord.

De vergadering gaat nu over tot stemming over het voorstel-Hovy c. s. — Aan Ds. H. V. Hogerzeil wordt op zijn verzoek als lid van het Prov. Kerkbestuur toestemming verleend om buiten stemming te blijven. — Punt 1 wordt aangenomen met 60 tegen 3 stemmen, bij hoofdelijke stemming. — Alsnu komen in stemming de drie overwegingen, welke mede worden aangenomen. — Daarna worden in stemming gebracht de punten 2 en 3; ook deze worden aangenomen. — In overeenstemming met punt 2, worden in de Commissie van uitvoering benoemd de vier onderteekenaars van het voorstel, die zich die benoeming laten welgevallen, terwijl de termijn van inzending bepaald wordt op veertien dagen.

In de vergadering van 19 November 1885 werd nog het volgende besloten:

ART. 3.

De sub-scriba leest de Notulen der vorige vergadering.

Op voorstel van enkele leden besluit de vergadering alsnog in deze Notulen op te nemen den letterlijken inhoud der drie overwegingen ter zake het Besluit bij de behandeling van punt 1, art. 4 genomen, en luiden die overwegingen als volgt:

De Kerkeraad, overwegende dat alle ding in de Kerke Christi allereerst getoetst dient aan Gods Woord;

overwegende ten andere, dat het geraden is, eer men zich in strijd late wikkelen, alle gebaande wegen af te loopen;

en overwegende ten laatste dat het pleit voor het opperrecht in de Kerke Christi, van Gods Woord, desvereischt, niet ten einde ware te brengen met een ondergeschikt bestuurs-collegie; maar doeltreffend alleen zou te voeren zijn bij de Synode zelve, of haar vaste Commissie, in welk collegie de Synodale organisatie als zoodanig belichaamd, optreedt;

Besluit, enz.

Voor eensluidend afschrift,
De Scriba des Kerkeraads
N. A. DE GAAY FORTMAN.

De Kerkeraad der Ned. Herv. Gemeente alhier ontving in zijn Vergadering van 3 December 1885 het schrijven van de Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk, d.d. 24 Nov. 1885, inhoudende uitspraak in zake de aanvraag van Cassatie van het vonnis van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland, d.d. 21 October 1885, met begeleidende missive.

In verband hiermede werd door de in de vergadering van 5 Nov. ll. benoemde Commissie ter indiening van eene Memorie van toelichting, het navolgende voorstel ingediend:

Met intrekking van haar voorstellen, mondeling in de jongste vergadering van den raad gedaan, acht zij zich verplicht, na bekendwording van het antwoord van de Synodale Commissie, alsnu voor te stellen:

1^{0} dat over het ingekomen antwoord van de Synodale Commissie vooralsnog geene discussiën worden gevoerd, maar dit antwoord in hare handen worde gesteld.

2^{0} dat haar Commissie, om het gewicht der zaak, thans worde uitgebreid door de bijvoeging van vier Predikanten en vier Ouderlingen.

3^{0} dat aan deze Commissie volmacht worde verleend om te doen wat haar noodig zal blijken, om de kerk te dezer stede voor te lichten; het verband met andere kerken niet werkeloos te laten; en alle zoodanige maatregelen te nemen of voor te dragen als noodig zullen blijken om te voorzien in de moeielijkheid, die, door het geweld en den gewetensdwang ons aangedaan, ontstaan mocht.

4^{0} dat aan deze Commissie in mandaat worde gegeven, om vóór of op den 8sten Januari. e. k. den Kerkeraad ten principale te dienen van consideratie en advies.

5^{0} dat mededeeling van de te dezer zake gewisselde stukken nog voor aanstaanden Maandag geschiede aan den Algemeenen Kerkeraad.

6^{0} dat haar een crediet worde verstrekt om te voorzien in de kosten.

en 7^{0} dat haar uit de Notulen zoodanig afschrift worde verstrekt, als waaruit blijken kan, dat de Cassatie is aangevraagd, *niet* op grond van de Reglementen, welk voorstel wel gedaan, maar niet ondersteund is, maar uitsluitend op den éénen en eenigen grond, dat de beslissing van het Provinciaal Kerkbestuur, die den Kerkeraad dwingen wil om actief mede te werken om tot het H. Avondmaal personen toe te laten die modern zijn, of zich als zoodanig gedragen, in strijd is met Gods Woord.

Na breedvoerige discussie werden al de 7 punten onveranderd aangenomen, en de Commissie bedoeld in punt 2 door den Praeses benoemd. Dientengevolge werden aan de Commissie voor de Memorie van toelichting, bestaande uit de predikanten W. KRAYENBELT en B. VAN SCHELVEN, en de Ouderlingen W. HOVY en A. KUYPER, nog toegevoegd de predikanten C. A. RENIER, W. J. GESELSCHAP, H. W. VAN LOON en N. A. DE GAAY FORTMAN, en de Ouderlingen W. KUHLER Wz. F. L. RUTGERS, J. WOLTJER en D. P. D. FABIUS.

Voor eensluidend afschrift,
De Scriba des Kerkeraads
N. A. DE GAAY FORTMAN.

XV.

Voorloopige mededeeling aan de Gemeente.

„De Kerkeraad heeft in zijne vergadering van 3 Dec. jl. aan eene Commissie van twaalf zijner leden onder meer óók *dit* in last gegeven: Voor zooveel noodig de Gemeente in te lichten omtrent de gespannen verhouding, waarin hij gedurende de laatste weken tegenover de Hoogere Kerkbesturen is geraakt.

Ter kwijting van dezen last, stelt bedoelde Commissie zich voor, eerlang een zoo nauwkeurig mogelijk overzicht van het gebeurde openbaar te maken en daaraan een afdruk toe te voegen van gewisselde bescheiden.

Teneinde evenwel reeds nu eenigermate te voldoen aan de verklaarbare belangstelling, waarmeê vele leden der Gemeente wenschen ingelicht te worden aangaande den aard van het gerezen geschil, is de Commissie volgaarne bereid, in naam van den Kerkeraad, reeds nu het hier navolgende ter kennisse van het kerkelijk publiek te brengen.

Gelijk aan de Gemeente bekend is, drong, onder de rechtvaar-

dige toelatinge Gods, als gevolg van de ontrouw der geloovigen en met name van vele Opzieners, sinds meer dan een halve eeuw allengs ook in de Kerk van Amsterdam een geest van dwaling en van afval binnen, die ten laatste voortschreed tot een openbare loochening en bestrijding van de voornaamste stukken onzer Christelijke Religie.

Men begon met de verwerping van het onfeilbaar gezag der Heilige Schrift; kwam in verzet tegen het mysterie van de Drieëenigheid van het Eeuwige Wezen; verwierp de souvereine vrijmacht des Heeren in de zaliging van zondaren; ontkende het volstrekte bederf door de zonde in 's menschen natuur teweeg gebracht; loochende de Godheid van onzen Middelaar; bestreed als „bloedtheologie" de belijdenis van de Verzoening, die er is in het bloed des Kruises; schoof de rechtvaardigmaking op zij; vervalschte het wezen des geloofs; vervalschte de heiligmaking; betwistte het Koningschap aan den Heere Jezus over Zijne Kerk; ontdeed den heiligen Doop en het heilige Avondmaal van hun sacramenteel karakter; en verklaarde de prediking van de Wederkomst des Heeren op de wolken en van een toekomend Oordeel, weinig anders te zijn dan vrome dweperij.

Deze geloofsstukken, die alle eeuwen door den hoofdinhoud hebben uitgemaakt van de belijdenis aller Christelijke Kerken, zijn zelfs op onze kansels tegengesproken, en een deel van de gedoopte leden der Gemeente zijn, helaas! opzettelijk in deze ontkenningen van de Christelijke waarheid opgeleid.

En wekte deze omstandigheid op zichzelve reeds een gevoel van diepe zelfbeschaming in de Christelijke conscientie, toch deed deze doodelijke krankheid zich in nog smadelijker vorm voor, zoo dikwijls de aanhangers van deze dwalingen desniettemin niet slechts zelven tot het heilig Avondmaal toetraden, maar, erger nog, van Gereformeerde Opzieners der Gemeente verlangen durfden, dat deze *ook aan hun leerlingen en kinderen* hiertoe de behulpzame hand zouden bieden.

Dit nu kwam ook onlangs voor, en werd van de Opzieners der Gemeente begeerd op tweeërlei wijze.

Eerst verzochten zulke ouders aan moderne predikanten, dat deze hunne kinderen mochten aannemen, en oordeelden, dat de Ouderlingen der wijk verplicht waren deze predikanten hierin bij te staan.

Toen dit echter van de daarvoor aangewezen Ouderlingen niet te verkrijgen was, omdat deze van oordeel waren, dat ze voor den Heere hun God hierin niet recht zouden staan, *tenzij zij er komen mochten met het recht van Gods Woord en van onze Hervormde Belijdenis*, — heeft men van den Kerkeraad gevergd, dat door hem zoogenaamde *attesten* zouden worden afgegeven, waardoor aan deze leerlingen, zij het ook langs zekeren omweg, toch de toegang tot het heilig Avondmaal zou worden ontsloten.

Hierin nu heeft de Kerkeraad geoordeeld deze leerlingen van predikanten, die openlijk alle fundamenteele stukken der Christelijke Religie loochenen, op geenerlei wijze ter wille te mogen zijn, zoolang niet genoegzaam gebleken was, dat zij „den Heere Christus als den eenigen Zaligmaker wilden belijden, die overgeleverd is om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking."

Wie, zonder in den Heere Jezus Christus als de verzoening voor onze zonden te gelooven, tot het heilig Avondmaal toetreedt, zoo oordeelde de Kerkeraad, die maakt zich, naar luid van het Woord van God, schuldig aan *zeer zware zonde* en brengt een *oordeel* over zich en de Gemeente.

Hoe konden dan de Opzieners der Gemeente, die van Godswege geroepen zijn, om de Gemeente van zonde af te manen (wat ze hierin dan ook vroeger misdeden), zelven met voorbedachten rade de hand uitsteken, om zulk een zware zonde voor meerdere leden hunner eigene Gemeente mogelijk te helpen maken?

Dit *mocht* niet, zoo meende de Kerkeraad.

Opzieners der Gemeente, die geroepen zijn, om het heilig Avondmaal heilig te houden, mogen nooit (wetende wat zij doen, en geen onnadenkendheid meer kunnende voorwenden), ook maar een enkele daad verrichten of maar één enkelen vinger uitsteken, waardoor zij *medeplichtig* zouden worden aan de ontheiliging van dit zoo heilig Sacrament.

Om deze reden heeft de Kerkeraad dan ook *afwijzend* op het tot hem gebrachte verzoek beschikt en betuigd, dat de stellige uitspraak van Gods Woord hem verbood te doen, wat van hem verlangd wierd.

Hierin hebben belanghebbenden echter niet berust, maar alstoen het Classicaal Bestuur verzocht, dat dit den Kerkeraad door dwang tot deze medeplichtigheid mocht *noodzaken*.

Dit bestuur sloeg dit verzoek af.

Doch toen de klagers zich daarop tot het nog hooger Provinciaal Bestuur wendden, hebben zij dit Bestuur, waarin slechts een enkele belijder onzes Heeren zitting had, metterdaad bereid en willig gevonden, om den Kerkeraad te gelasten, *dat hij alsnog binnen zes weken de verlangde attesten zou uitreiken.*

In deze verlegenheid heeft de Kerkeraad zich toen tot de permanente Commissie van het hoogste kerkbestuur gewend, met verzoek, dat aan het Provinciaal Kerkbestuur het recht zou ontzegd worden, om in een Protestantsche kerk den Kerkeraad, of wien ook, te dwingen tot eenige handeling, die, voor de uitspraak zijner consciëntie, *met Gods Woord streed.*

Maar helaas! deze Commissie uit het hoogste kerkbestuur heeft toen goedgevonden, zich, met openbare verloochening van het Protestantsche beginsel, aan de zijde van het Provinciaal Kerkbestuur te stellen, en den Kerkeraad gelast, alsnu zonder verder dralen uitvoering te geven aan iets, waarvan de Kerkeraad, onder instemming en medewerking van *twaalf* Bedienaren des Woords, t. w. de heeren Ds. Van Son, Lütge, Renier, Brummelkamp, Van der Horst, Krayenbelt, Deetman, Van Loon, Van der Dussen, Van Schelven, De Gaay Fortman en Karssen, deels op 23 Maart, deels den 5den November jl. verklaard had, *dat God de Heere hem dit in Zijn Woord verbood* [1]).

---

[1]) Dit blijkt uit de Notulen van den Kerkeraad, voor wat de predikanten Krayenbelt en Van Schelven betreft, uit het door hen mede onderteekende voorstel: *om cassatie aan te teekenen, alleen wijl de zaak strijdig was met Gods Woord, en dus nietig.* (Zie Not. p. 203, 4).

Voor Ds. Brummelkamp uit deze woorden, te vinden in de Notulen van 5 November

De zaak staat dus op het oogenblik zoo, dat er leerlingen zijn van predikanten, welke de hoofdstukken der Christelijke Religie loochenen; dat deze leerlingen, zonder zich van de dwalingen dier predikanten te willen losmaken, toegang tot het heilig Avondmaal verlangen; en dat thans van den Kerkeraad geëischt wordt, dat hij, door het uitreiken van de gevraagde attesten, deze leerlingen van moderne predikanten in zoo zondige zaak behulpzaam zal zijn.

Nog tot op den 8sten Januari van het volgend jaar heeft de Kerkeraad tijd van beraad.

Of er in de weken, die daar tusschen liggen, nog eenig middel zal gevonden worden, om het geweld, dat men den Kerkeraad aan wil doen, af te wenden, is niet te voorzeggen.

Ook wat er ná 8 Januari komen zal, staat niet in zijn hand.

Maar wat ook den Kerkeraad, en in hem der Gemeente overkome, in geen geval mag het ernstige van den toestand verheeld worden.

De arm des Heeren is niet verkort en Hij *kan* nog redding gebieden. Maar het kón óók zijn, dat Hij in deze bezoeking de diepe schuld van dusver begane ontrouw aan zijn Gemeente thuis zocht. En daarom is thans waarlijk voor een iegelijk, *die voor Gods Woord beeft*, wel de ure gekomen, dat we ons te verootmoedigen hebben over de zware schuld van ontrouw jegens de heiligheden des Heeren, die onze vaderen en wij na hen over de Kerke Christi hebben gebracht. En wel verre van opnieuw te zondigen, voegt het ons veeleer uit dit diepe schuldbesef al den dag en al den nacht tot den Heere te roepen, of Hij zich nog ontfermen mocht over de Martelaarskerken onzer vaderen, en niet het minst over zijn oude Kerk van Amsterdam.

De Commissie voornoemd:

C. A. RENIER, *Praeses.*
N. A. DE GAAY FORTMAN, *Scriba.*

AMSTERDAM, 15 Dec. 1885."

1885: »*Ds. Brummelkamp deelt ten volle de meening, dat het bevel van het Provinciale Kerkbestuur in strijd is met Gods Woord.*" (Zie Notulen p. 204).

Voor Ds. Lütge uit de Notulen van de vergadering van 23 Maart 1885: »In stemming gebracht, wordt de tweede conclusie met het gewijzigd concept-antwoord aangenomen met algemeene stemmen, behalve die van den Praeses" (Ds. Posthumus Meyjes). In deze vergadering nu was ook aanwezig en nam aan deze stemming, blijkens de Notulen, ook deel Ds. Lütge, van wiens hand zelfs twee amendementen in het stuk zijn opgenomen. En in dit stuk nu, waaraan ook Ds. Lütge zijn stem gaf, wordt letterlijk aan de adressanten verklaard, dat de Kerkeraad, zoo de aannemelingen geene nadere verklaring wilden afleggen, »ontrouw aan zijne roeping zou worden, indien hij ook maar op eenigerlei wijze de handen leende tot een daad, *die voor Gods heilig Woord niet bestaan kan.*" (Zie Not. p. 168).

En voor de H. H. Ds. Van Son, Renier, Deetman, Van der Horst, Van der Dussen, Van Loon, De Gaay Fortman en Karssen uit de Notulen van de vergadering van 5 November, waarin het voorstel om in cassatie te gaan, op grond der reglementen, *niet* in behandeling kon komen, omdat het door niemand ondersteund wierd, en daarna met medewerking dezer heeren het voorstel om in cassatie te gaan, *alleen, wijl de zaak met Gods Woord in strijd was*, door den Kerkeraad wierd aangenomen. (Zie Not. p. 203—206).

XVI.

Rapport van de Gevolmachtigde Commissie.

Aan den Kerkeraad.

De bekende uitspraak van de Algemeene Synodale Commissie in zake het niet afgeven van de attesten, die door de gemeenteleden M. J. Waller c. s. voor hunne kinderen gevraagd waren, ten einde deze elders konden worden aangenomen, is door uwe vergadering in handen gesteld van eene Commissie, bestaande uit de predikanten Renier, Krayenbelt, Geselschap, Van Loon, Van Schelven en De Gaay Fortman, en de ouderlingen Kuhler, Hovy, Kuyper, Rutgers, Woltjer en Fabius, met opdracht om U te dienen van consideratie en advies, en voorts om de gemeente alhier in te lichten, om het verband met andere Kerken niet werkeloos te laten en om alle zoodanige maatregelen te nemen of voor te dragen, als noodig zullen blijken om te voorzien in de moeielijkheid, die door het geweld en den gewetensdwang, ons aangedaan, ontstaan mocht. Alle de genoemden hebben aan deze opdracht kunnen voldoen, met uitzondering van de predikanten Krayenbelt en Geselschap. En de alzoo geconstitueerde Commissie heeft zich toen, in onderscheidene vergaderingen, ernstig bezig gehouden met de moeielijke taak, die haar was toevertrouwd.

Zonder twijfel zou die taak zeer gemakkelijk geweest zijn, indien zij u had kunnen aanraden, thans gevolg te geven aan den last van het Provinciaal Kerkbestuur. Maar tot zulk een advies heeft zij niet mogen komen. Wat in dezen Raad met groote meerderheid bij herhaling is uitgesproken, is en blijft ook hare overtuiging: nl. dat het in strijd zou zijn met Gods Woord, de gevraagde attesten voor het daarbij aangegeven doel aan deze aanvragers uit te reiken, daar de Opzieners der gemeente op geenerlei wijze mogen bevorderen, dat de toegang tot het H. Avondmaal ontsloten worde voor degenen, die zich openbaren als verwerpers van den Christus en van de verzoening door zijn bloed. En daar nu te allen tijde en in elk geval Gode meer gehoorzaamd moet worden dan den menschen, zoo kan en mag ook niet anders aan den Kerkeraad geadviseerd worden, dan om, ondanks den last van het Provinciaal Kerkbestuur en de bevestiging van dien last door de Algemeene Synodale Commissie, toch te besluiten, de gevraagde attesten aan deze gemeenteleden niet af te geven, tenzij door hen voldaan worde aan de voorwaarde, die de Kerkeraad, om den wille van zijne eigene verantwoordelijkheid, heeft gesteld.

Maar juist bij dit advies zou uwe Commissie aan haar mandaat niet voldoen, indien zij er zich toe bepaalde, deze overtuiging nog eens uit te spreken. Immers bij het volgen van de voorgestelde gedragslijn is een strijd met de hoogere Kerkbesturen bijna onvermijdelijk. En daar is wel niemand die niet inziet en voelt, hoe ontzaglijk ernstig dan de toestand wordt voor de Kerk, wier belangen aan dezen Raad zijn toevertrouwd. Uwe Commissie had dus ook te overwegen, wat er uit het voorgestelde Kerkeraadsbesluit wel zou kunnen

voortvloeien. Niet, gelijk vanzelf spreekt, om van zulke overwegingen het beginsel der gehoorzaamheid aan Gods Woord ook maar eenigszins afhankelijk te stellen. Maar om, met dat beginsel tot uitgangspunt, tevens te overwegen, wat zou kunnen gedaan worden, om de dreigende schade nog zooveel mogelijk af te wenden.

Van die overwegingen was de slotsom, dat er op dit oogenblik reeds het volgende te doen was. Vooreerst moest de gemeente alhier worden ingelicht over de zaak, die bij haren Kerkeraad aanhangig is. Voorts moest nog het uiterste beproefd worden om den opgelegden dwang van den Kerkeraad af te wenden; en moest tevens gezorgd worden, dat bij eventueele botsing en scheuring de verantwoordelijkheid daarvoor neêrkomt op de hoogere Kerkbesturen. En eindelijk moest van den aanvang af worden toegezien, dat in ieder geval de Amsterdamsche Kerk zich niet losmake van den band, die van oudsher gelegd is tusschen haar en de andere Kerken van Gereformeerde belijdenis.

Het eerste dezer punten was reeds met zooveel woorden aan uwe Commissie opgedragen. En overeenkomstig die opdracht heeft zij in het Predikbeurtenblad van 26 December ll. een korte uiteenzetting doen plaatsen, waardoor de gemeente voorloopig althans eenigszins is ingelicht; terwijl zij tevens gezorgd heeft voor de samenstelling eener uitvoerige Memorie, omtrent welker uitgave reeds met een uitgever is overeengekomen, en die eerstdaags verschijnen zal.

En wat de andere punten aangaat, heeft zij gemeend U te moeten voorstellen, van het te nemen besluit officieel kennis te geven aan de Algemeene Synode, aan alle de Kerkeraden der Hervormde gemeenten hier te lande, aan de diakenen onzer gemeente, aan hare gemachtigden in het Kiescollege, aan de leden der Kerkelijke Commissie, en aan de jeugdige gemeenteleden, voor welke de attesten zijn aangevraagd: welke kennisgeving dan zóó worde ingericht, dat zij aan het beoogde doel kan beantwoorden; waartoe uwe Commissie de hierna volgende concepten aan uw oordeel onderwerpt.

Aan de Algemeene Synode.

De Kerkeraad van Amsterdam is op heden, den ... Januari 1886, onder aanroeping van den Naam des Heeren saâmgekomen, om te overwegen wat hem te doen stond tegenover den last, hem door de Hoogere Kerkbesturen opgelegd.

Die last houdt in, dat de Opzieners van de Gemeente onzes Heeren Jesu Christi aan personen, die zich (gelijk onze Catechismus het in vraag 82 zoo juist uitdrukt) „met hun bekentenis als ongeloovige menschen aanstellen", door het afgeven der gevraagde attesten den toegang tot den Heiligen Disch des Nieuwen Verbonds zullen helpen ontsluiten.

Aanneming van lidmaten toch is toelating van gedoopte leden der gemeente tot het Heilig Avondmaal, en het is voor dàt doel, dat ook deze *Attesten* zijn gevraagd.

De Kerkeraad had zich dus de vraag te stellen, of Gods Woord hem de rechtstreeksche of zijdelingsche medewerking, om personen als bovengenoemd tot de Tafel des Nieuwen Verbonds te laten naderen, *vrijliet* dan wel *verbood.*

Deze vraag nu kán hij met het oog op de stellige uitspraak der Heilige Schrift niet anders dan in ontkennenden zin beantwoorden.

Het toenaderen aan de Tafel des Heeren van hen, die zich door hun bekentenis als ongeloovige menschen aanstellen, verklaart de Heilige Schrift zonde te zijn voor God; en gemeenschap met *anderer* zonde verklaart diezelfde Heilige Schrift eveneens zonde in het oog des Heeren te zijn.

Dit beslist voor hem de zaak.

Hij is bereid, zoover het slechts even kan, den weg van gehoorzaamheid aan menschelijke ordinantiën en besluiten af te loopen, wel wetende hoe de gemeene orde der Kerken dit eischt.

Hij is te allen tijde bereid, om alle gedoopte leden zijner gemeente, die toegang tot het H. Avondmaal begeeren, waar ook, te onderzoeken, zoo dikwijls hem, 'tzij reglementair, 'tzij feitelijk, recht tot onderzoek naar de geloofsbelijdenis gegund en een oordeel hierover wordt toegekend.

Hij is bereid, om, zoolang de Majesteit des Heeren hierdoor niet gekwetst wordt, tot het uiterste toe elk conflict ook met die Besturen te vermijden, die krachtens de Organisatie van 1816/52, zij het ook in strijd met den aard, het wezen en het recht der Gereformeerde Kerken en haar Presbyteriaal karakter, nog altoos feitelijk de leiding onzer Kerken in handen hebben.

Ja, hij is ook bereid, om, rekening houdende met een niet weg te cijferen verleden van straks zeventig jaren, vooralsnog veel en velerlei in zijne Kerk te dulden, dat ook zonder het wezen der Kerk aan te tasten, nochtans met haar welwezen onvereenigbaar is. De eenheid der Kerken is ook hem één der teederste en heiligste belangen.

Slechts één ding kan en mag door niemand van hem gevergd worden. Hij moet, zelfs niet ter wille van die uitwendige eenheid der Kerken, gedwongen worden om eene daad te doen, *die voor zijne eigene overtuiging door Gods Woord verboden is.* Voor de eere van Gods Majesteit en den eisch van zijn Woord moet alles, en moet ten leste ook de eenheid der Kerken wijken!

Kon eenig Godgeleerde, kon eenig Kerkbestuur, kon één der medebroederen hem met klare en duidelijke redenen aantoonen, dat Gods Woord ten deze geen verbod op zijnen weg werpt, dan zou hij aanstonds bereid worden gevonden, om toe te geven.

Maar nu hij ten deze nog door niemand ontlast is, en derhalve zijne overtuiging nog onwrikbaar staat, nu blijft hem niet anders over, dan hiermede aan de Synode onzer Kerken de ernstige en plechtige verklaring in te zenden: *„Wij mogen de gevraagde Attesten niet uitreiken. God de Heere verbiedt het ons in Zijn Woord!"*

Deze weigerende verklaring af te leggen is *zijn recht.*

Hij is toch Kerkeraad niet in eene Roomsche, maar in eene *Protestantsche* Kerk.

En het groote beginsel, door onze Protestantsche Kerken ten prijs

van het bloed der martelaren op de pauselijke hiërarchie veroverd, was, naar thans algemeen wordt toegegeven, dan ook juist dit: Dat het beroep op het Woord van God aan elk beklaagde en bezwaarde in de Kerke Gods vrij moest staan.

Onze Kerken verwerpen dan ook, in Art. 32 van hare Belijdenis, „alle menschelijke woorden of wetten, die men zoude willen invoeren, om God te dienen en de conscientiën te binden en te dwingen, in wat maniere het zoude mogen zijn"; en veroordeelen plechtiglijk in Art. 29 een iegelijk, „die zich en zijne ordinantiën meer macht en autoriteit toeschrijft dan den Woorde Gods".

Dit onvervreemdbaar recht mogen de Opzieners der gemeente onzes Heeren Jesu Christi zich dan ook niet laten ontwringen.

Zij betuigen, niet in hoogheid, maar in stilheid der ziele, voor God en zijne heilige Gemeente, dat ze om den wille van Gods Woord niet *mogen* toegeven, — en laten het nu voorts aan God den Heere over, wat het Hem believen zal over hunne Kerk en hunne personen te gehengen.

Hunner is geen andere weg dan die der gehoorzaamheid; de gevolgen, die hiervan komen mochten, stellen zij in Gods hand!

Aan den Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te. . . . .

Weleerwaarde en Eerwaarde Broederen!

Gelijk ook U wel ter oore is gekomen, verkeert de Kerk van Amsterdam sedert eenigen tijd in zeer ernstige moeielijkheden.

Vele, zeer vele modernen bevinden zich nog in onze gemeente, die, op hún standpunt zeer begrijpelijk, ook voor hunne kinderen gelegenheid tot aanneming zoeken, waardoor zij dan tot het H. Nachtmaal onzes Heeren worden toegelaten.

Maar Gij zult óók begrijpen, waarom wij, als door 's Heeren genade tot de kennisse zijns Zoons gekomen, tot dit doel niet mogen medewerken.

De Heere heeft zijn H. Avondmaal, gelijk ons formulier zoo schoon betuigt, „alleen voor zijne geloovigen ingesteld", en wie nadert, zonder het lichaam des Heeren te onderscheiden, is, naar de stellige uitspraak der H. Schriften, schuldig aan het Lichaam en Bloed des Heeren. Weshalve onze Catechismus dan ook betuigt, dat „de toorn van God over de geheele gemeente verwekt wordt," bijaldien men personen, die zich met hunne bekentenis als ongeloovige menschen aanstellen, tot dien Disch naderen laat.

Nu is het echter voorgekomen, dat eenige moderne predikanten ten onzent toch de aanneming hunner leerlingen wilden doorzetten.

Dit kon *niet* te hunnen huize geschieden, daar onze ouderlingen geen vrijheid vonden, te hunnent te verschijnen; en dit wel volstrekt niet uit willekeur, maar overmits zij bij deze predikanten niet anders

konden worden toegelaten, dan op den grondslag van het thans vigeerende artikel 38; iets wat hun geweten hun verbood.

Dientengevolge zijn voor hunne leerlingen toen attesten van zedelijk gedrag aangevraagd, teneinde deze elders konden aangenomen worden, en alzoo als tóch gerechtigd tot het H. Avondmaal in onze gemeente konden terugkeeren.

Dit verzoek nu meende onze Kerkeraad niet te mogen inwilligen.

De heler is zoo goed als de steler.

Hebt geene gemeenschap, zegt de H. Schrift, ook aan anderer zonden. God, verbiedende den doodslag, zegt onze Catechismus, heeft ook den wortel van den doodslag verboden; en bij het derde gebod zegt onze Catechismus zoo indringend waar, dat we medeschuldig staan, indien we, zooveel ons mogelijk is, de ontheiliging van Gods naam ook door anderen, niet helpen *weren* en *verbieden.*

Wij hadden dus geen keuze, en wezen op grond van Gods Woord het verzoek af.

Toen nam echter het Hoogere Bestuur het voor de modernen op, en zond ons alsnu den last, om het binnen zes weken toch te doen, en verzelde dien last in een Vermaanbrief van eene zeer ernstige bedreiging.

In de dagen van beraad, die ons tot 8 Januari e. k. gelaten werden, is deze zaak toen nogmaals van alle zijden door ons onderzocht en biddende overwogen; maar we konden tot geene andere slotsom komen: *we mochten niet!* — en het is van deze weigering, dat we de Synode zelve hebben kennis gegeven bij dit navolgend schrijven:

„De Kerkeraad van Amsterdam" enz.

Van dit besluit hebben we U kennis willen geven.

Al onze Kerken hooren bijeen, en geen poging mag onaangewend blijven, om de uitwendige eenheid onzer Kerken voor scheuring te behoeden.

In oogenblikken van bangen strijd moet er, als één lid lijdt, door allen geleden worden; en reeds daarom hadden we behoefte aan uwe gemeenschap.

Maar bovendien, er is meer, dat ons in deze zaak samen ter harte moet gaan.

Amsterdam is voor een vraagstuk gesteld, dat ook in uwe Kerk aan de orde is of komen moet. Het geldt aller gemeenschappelijke Belijdenis. Het is één Brood, dat we allen breken. Het is één Drinkbeker, dien we allen drinken. Het is de gemeenschap aan het ééne Lichaam onzes Heeren Jezus Christus, die bij het ontstane geschil voor al de Kerken in dezen lande op het spel staat.

Ja, meer nog.

Bijaldien de Kerkelijke Besturen ons, niettegenstaande onze verklaring: „dat we uit gehoorzaamheid aan Gods Woord niet anders kunnen", toch dwingen wilden, dan zou hiermede rechtstreeks het heilige beginsel van *gewetensvrijheid* zijn aangetast, waar onze vaderen goed en bloed voor veil boden; waar alle Protestantsche natiën heur bezieling aan ontleenden; en dat steeds door alle richtingen ook in onze Kerk als het palladium van 's menschen geestelijke vrijheid is geëerd.

We brengen daarom onze zake, als ook U aangaande, voor U.

Het zou kunnen zijn, dat eenig Hooger Bestuur welhaast den uitwendigen band, die ons aan U verbindt, geweldadig doorsneed. Maar dan mogen toch alle Bedienaren des Woords en Ouderlingen en Diakenen, die in andere Kerken met ons den Heere Jezus in onverderfelijkheid liefhebben, zich opmaken met al de middelen, die God de Heere in hunne hand stelde, om ons ook uiterlijk weder met de overige Kerken te hereenigen, en inmiddels op de wijze die hun God hun leeren zal, den strijd opnemen voor diezelfde Belijdenis, voor diezelfde autoriteit van het Woord van God, en voor datzelfde ons allen heilige Protestantsch beginsel, waarvoor wij thans in de kracht onzes Gods zijn opgekomen.

Broeders, bidt voor ons en laat het blijken mogen dat er nog ontfermingen der liefde zijn.

Ons gebed zal voor U en uwe Kerken tot den God onzer Vaderen niet aflaten.

En hiermede U aan de genade van onzen Heere en Koning aanbevelende, noemen we ons heilbiddende, enz.

Aan de Diakenen, de Gemachtigden in het Kiescollege en de Leden der Kerkelijke Commissie, van de Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier.

Broeders!

In de u allen bekende aangelegenheid, rakende de van ons gevraagde medewerking om tot de Tafel des Heeren leerlingen van moderne leeraren te doen naderen, is de Kerkeraad, na lang beraad en rijp overleg, onder aanroeping van den Naam des Heeren tot het ernstig besluit moeten komen, om aan de Algemeene Synode het navolgende schrijven in te zenden:

„De Kerkeraad van Amsterdam" enz.

Gij vermoedt, ook zonder dat we dit in den breede uitmeten, wat strijd der ziele, wat bange worsteling het ons gekost heeft, om, ziende op de gevolgen, tot dien stap over te gaan.

Maar gij gevoelt ook: *wij mochten niet anders.*

Met een ander besluit zou onze conscientie geen vrede hebben gehad.

Maar al *moest* het zoo naar den Woorde Gods geschieden, de toestand onzer Kerk is er niettemin uiterst hachelijk door geworden.

Nog leven we in de hope, dat men Opzieners der Gemeente, die verklaren, om Gods Woord niet anders te *kunnen* noch te *mogen*, hierover niet bemoeilijken zal.

Maar het *kan* ook anders zijn.

En daarom bidt voor ons, en bidt voor de Gemeente des Heeren aan deze plaatse, opdat onze Kerke niet verscheurd worde, en de genade onzes Heeren Jesu Christi nog eene breuke voorkome, die misschien voor altoos onherstelbaar ware.

Aan de jeugdige gemeenteleden,
voor welke de attesten zijn aangevraagd.

De Kerkeraad heeft uit eene mededeeling van het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland vernomen, dat Ge alsnog blijft aandringen op het verlangde attest, teneinde U door aanneming elders den toegang te laten ontsluiten tot het H. Avondmaal des Heeren.

Tot zijn leedwezen heeft de Kerkeraad echter aan de Synode moeten berichten, dat hij, uit gehoorzaamheid aan Gods Woord, U dit attest niet *mocht* uitreiken.

Ook U wenscht de Kerkeraad hiervan mededeeling te doen, om zelfs den schijn te mijden, alsof hij op zich zelf genomen tegen het uitreiken van een attest van zedelijk gedrag bezwaar zou hebben gemaakt, en U alle vermoeden te ontnemen, alsof willekeur hem bewoog, U niet ter wille te zijn.

Indien ge, hier of elders, aangenomen wierdt, erlangt ge toegang tot de Tafel des Heeren, en dat nu juist is het, wat U, naar de uitspraak van Gods heilig Woord, tot zonde zou worden zoolang Ge niet tot de belijdenis komt van „Jezus Christus als den eenigen en algenoegzamen Zaligmaker, die overgeleverd is om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking."

Alzoo toch spreekt de Heere in zijn Woord: „Zoo dan wie onwaardiglijk dit brood eet of den drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren. Maar de mensch beproeve zichzelven, en ete alzóó van het brood en drinke van den drinkbeker; want wie onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelven een oordeel, niet onderscheidende het lichaam des Heeren."

Ook al mocht het dus zijn, dat, buiten ons toedoen, U gelegenheid tot aanneming verleend wierd, toch blijven we U ten dringendste bidden, dat ge U toch niet tot de Tafel des Heeren begeven moogt, zoolang uwe ziele niet gekomen is tot de vreugdevolle belijdenis, dat er geen andere verzoening voor onze zonden is, dan in het bloed van Christus.

Voorts is U bekend, dat de Kerkeraad steeds bereid is, U gelegenheid tot afleggen van belijdenis des geloofs te verschaffen, zoodra ge hiertoe bereid zijt bij een leeraar der gemeente, die bij deze aanvrage aan de opzieners der gemeente een oordeel ook over uwe Belijdenis toestaat.

Eene Kerk van Christus, zonder de belijdenis van dien Eenig Heerlijke, is nu eenmaal onbestaanbaar.

En daarom zij U toegebeden, dat de ure niet meer verre moge zijn, waarop de Kerkeraad U met hartelijke blijdschap tot den heiligen Disch des Heeren zal kunnen toelaten, als met hem één zijnde in de dankbare belijdenis van wat God de Heere in zijn lieven Zoon aan ons, in ons-zelf verlorenen, geschonken heeft.

Uit deze concepten zelve blijkt genoegzaam, wat uwe Commissie bedoelt, en door welke motieven zij is geleid, zoodat nadere toelichting hiervan overbodig is.

Voor verdere voorstellen bestaat op dit oogenblik nog geen aan-

leiding. Zij stelt die tot later uit. Maar wel acht zij noodig, dat, indien onverhoopt Kerkeraadsleden gestraft worden wegens hunne gehoorzaamheid aan Gods Woord, de Kerkeraad ten spoedigste samenkome, om te beslissen wat hem alsdan te doen staat. Het gaat hier toch niet om persoonlijke zaken van de individueele Opzieners der gemeente; maar het geldt hier de groote zaak, die hun allen gemeenschappelijk in den Kerkeraad is toevertrouwd. En daar nu volgens de Synodale Reglementen zelve geen Kerkelijk vonnis in werking treedt, voordat 14 dagen na de kennisgeving daarvan verloopen zijn, is er voor den Kerkeraad altijd nog tijd, om zich over de alsdan te volgen gedragslijn te beraden.

De voorstellen uwer Commissie zijn dus, dat de Kerkeraad besluite:

1⁰. te volharden bij zijn besluit, om aan de gemeenteleden M. J. Waller c. s. de gevraagde attesten niet uit te reiken, tenzij voldaan worde aan de voorwaarde, die de Kerkeraad, om den wille van zijne eigene verantwoordelijkheid, heeft gesteld;

2⁰. van dit besluit kennis te geven, door de toezending van de bovenstaande brieven:

naar Concept 1 aan de Algemeene Synode; met afschrift daarvan aan de Algemeene Synodale Commissie, het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland en het Classicaal Bestuur van Amsterdam;
" " 2 aan alle de Kerkeraden der Hervormde gemeenten hier te lande;
" " 3 aan de Diakenen onzer gemeente;
aan hare Gemachtigden in het kiescollege;
en aan de leden der Kerkelijke Commissie;
en naar Concept 4. aan de jeugdige gemeenteleden.

3⁰. Met de uitvoering van het sub. 2⁰. genoemde te belasten de Commissie in den hoofde van dit Rapport vermeld.

en 4⁰. te bepalen, dat bij mogelijke kerkelijke straf ter oorzake van deze Besluiten aan Kerkeraadsleden opgelegd, een buiten ewone Kerkeraadsvergadering op het gewone uur zal gehouden worden, op den derden dag volgende op dien, waarop het aanzoek daartoe door deze uwe Commissie aan den Voorzitter zal zijn ingezonden.

Mogen uwe beraadslagingen over dit alles gehouden worden als onder het oog des Heeren zelven, die U leide in alle wijsheid, naar Zijn Woord en tot de eere Zijns Naams.

De Commissie voornoemd,
Uit haren naam,
C. A. RENIER, *Praeses*.
N. A. DE GAAY FORTMAN, *Scriba*.

Amsterdam, 29 December 1885.

INHOUD.

BESCHEIDEN.

